

«Jeg håper at hvis jeg måtte flyktet en gang, så
hadde jeg blitt tatt imot som en ukrainer og
ikke som en kongoleser»

Mottakelsen av ukrainske flyktninger i Norge

Siri Rasmussen

Masteroppgave

Vår 2023

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Forord

Det ble en masteroppgave til slutt! Dette siste året har vært både utfordrende og lærerikt og med dette prosjektet setter jeg punktum for denne utdannelsen. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å takke personer som har vært sentrale i arbeidet med dette prosjektet.

Jeg vil gjerne starte med å rette en stor takk til mine informanter, som har tatt seg tid til å dele sine erfaringer og tanker med meg. Rekrutteringsprosessen ble noe mer utfordrende enn jeg hadde sett for meg. Jeg er derfor svært takknemlig for deres deltagelse. Uten dere ville ikke denne oppgaven vært mye.

Takk til min veileder Jan Skrobanek, for verdifulle tilbakemeldinger, engasjement og tro på at dette prosjektet kunne realiseres.

Takk også til medstudenter for de kjekke stundene vi har delt.

Tusen takk til familie og venner som har gitt meg støtte og oppmuntring gjennom denne prosessen. En spesiell takk til Britt, som satt meg i kontakt med informanter, da det viste seg å være vanskeligere enn først antatt å rekruttere informanter. Til slutt takk til deg, John Magnus, for at du alltid har troen på meg og at du kan se lyset i enden av tunnelen, selv på de mørkeste regnværsdager.

Siri Rasmussen

Bergen, 23.juni 2023

Sammendrag

I februar 2022 gikk Russland til krig mot Ukraina. Krigen har tvunget 6,2 millioner mennesker på flukt, som gjør denne fluktsituasjonen til den største flukten, siden 2.verdenskrig på europeisk kontinent. Krigen har vekket et enhetlig Europa, som har stått støtt ved den ukrainske befolkningens side, i kampen mot Russland. Den ukrainske befolkningen har blitt forstått som «one of us», et naboland i nød og en del av «The European Family», noe som har ført til en følt moralsk forpliktelse hos de andre europeiske landene til å bistå Ukraina.

Norge bevilget i 2022 rundt 10,7 milliarder i bistand til Ukraina og land i regionen som ble spesielt berørt av krigen i Ukraina (Utenriksdepartementet, 2023). Norge har aldri før bevilget så mye til ett enkelt land på bistandsbudsjettet (Norad, 2023). Prosjektet vil ta for seg den bistanden Norge har gitt Ukraina, ved å ta imot flyktninger som har kommet som følge av krigen. De fleste flyktningene fra Ukraina har fått kollektiv beskyttelse i Norge. Dette betyr at flyktninger fra Ukraina får oppholdstillatelse i Norge, som gruppe. Slik slipper flyktningene som er har fått en kollektiv beskyttelse, å gjennomgå en tidkrevende ordinær asylprosess. I februar 2023, hadde 38 743 ukrainske flyktninger fått innvilget kollektiv beskyttelse i Norge (UDI, 2022b).

Krigen i Ukraina og den etterfølgende flyktningstrømmen fra landet, har vekket et ekstraordinært engasjement i det norske samfunnet. Offentlige myndigheter, så vel som sivilbefolkningen, har engasjert seg for å kunne gi flyktninger i Ukraina en så god mottakelse som mulig. I kjølvannet av den varme velkomsten av flyktningene fra Ukraina i Norge, har det derimot oppstått en offentlig debatt om likebehandling av flyktninger i Norge. Flyktninger skal ifølge den internasjonalt vedtatte Konvensjonen om flyktningsstilling, ikke diskrimineres, på bakgrunn av etnisitet, religion eller opprinnelsesland. Formålet med dette prosjektet har vært å undersøke hvordan bakkebyråkratene reflekterer rundt den behandlingen flyktninger fra Ukraina har fått i Norge og om den er lik eller ulik behandlingen av andre flyktninger.

Gjennom 6 kvalitative intervju med personer som arbeider med mottak og integrering av flyktninger i kommuner i Vestland fylke, har jeg i dette prosjektet undersøkt hvordan eksperter i feltet tenker om mottakelsen av flyktninger fra Ukraina i Norge og om

flyktningene fra Ukraina får en lik mottakelse som flyktninger fra andre land og hvordan de reflekterer om behandling av flyktninger i Norge, generelt. Deres tanker, meninger og refleksjoner kan slik gi kontekstualisert innsikt i hvilken behandling flyktninger får i det norske samfunnet. Analysen har hatt en Grounded Theory – tilnærming.

På et institusjonelt nivå er en klar juridisk avgrensning for hvem som kan defineres som en flyktning. I den empiriske virkeligheten er det ikke slik at flyktninggruppen oppleves som en homogen gruppe. Funn fra analysen viser hvordan eksperter i migrasjonsfeltet karakteriserer flyktninger fra Ukraina og «andre» flyktninger på svært ulike måter. «Ulikheten» kommer ikke bare fra deres ulike juridiske oppholdstillatelse, men også fordi de blir konstruert som mer «lik» eller mer «ulik» til det norske folket spesielt, men også til europeere generelt.

Ekspertene karakteriserer ukrainske flyktningen blant annet som en høyt utdannet, hvit, europeisk person som ligner på gjennomsnittsnordmannen, som har lite behov for støtte og er lett å integrere i det norske samfunnet. På den andre siden finnes «den andre flyktningen» som blir karakterisert som en «ikke-hvit» person som har lite, manglende eller «ikke-overførbar» utdanning, er fra Afrika, er svært ulike nordmenn og som har et stort behov for oppfølging og som er vanskelig å integrere i det norske samfunn. Hvordan den ukrainske flyktningen blir karakterisert, legitimerer en ekstraordinær behandling av denne gruppen, da nordmenn og ukrainere oppleves og kategoriseres som medlemmer under den samme paraplyen, «The European Family».

Det går fram av analysen at informantene opplever at flyktninger fra Ukraina får en annen behandling i Norge, enn flyktninger fra andre land og regioner. Denne behandlingen av flyktninger fra Ukraina skjer ikke bare på grunn av en «institusjonell definisjon av situasjonen», hvor de ukrainske flyktningene får kollektiv beskyttelse, men også på bakgrunn av en «socio-kulturell definisjon av situasjonen», hvor det foregår kategorisering av hvem som tilhører «oss»-et, og hvem som ikke gjør det.

Et annet sentralt funn fra empirien viser at informantene opplever at flyktningene fra Ukraina også har fått en bedre mottakelse i lokalbefolkningene, enn andre flyktninger. Informanten viser blant annet til hvordan lokalbefolkninger har engasjert seg som aldri før, gjennom å tilby

husvær, arrangere innsamlingsaksjoner for flyktingene og ved å delta i integreringsarbeidet, hvor tilbudene kun var tilgjengelige for flyktinger fra Ukraina og ikke andre flyktinger.

Jeg ser til slutt funn fra analysen i et større samfunnsperspektiv. I et større perspektiv må dagens situasjon forstås som sosiale prosesser hvor mennesket prøver å forstå de dynamiske dimensjonene som finnes i sosiale relasjoner. Gjennom å definere seg selv og kategoriserer andre som medlemmer av grupper, trekkes grenser mellom hvilke mennesker som ligner «oss» og hvem som ikke gjør det. En slik grensedragning muliggjør en favorisering av de som oppleves som likest «oss».

Antall ord: 35.164

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	8
1.1 Problemstilling	9
1.2 Studiets oppbygging	9
Kapittel 2: Begrepsavklaring.....	12
2.1 Flyktning.....	12
2.2 Midlertidig kollektiv beskyttelse.....	13
Kapittel 3: Bakgrunn.....	15
3.1 Nyere norsk innvandringshistorie	15
3.2 Krigen i Ukraina og dens konsekvenser	18
3.2.1 Masseflukt fra Ukraina	19
3.2.2 Ukrainske flyktnings situasjon i en europeisk migrasjonskontekst	20
Kapittel 4: Teoretisk tilnærming og tidligere forskning	23
4.1 Den samfunnsskapte virkeligheten.....	23
4.1.1 Samfunnet er et menneskelig produkt	23
4.1.2 Samfunnet er en objektiv virkelighet	24
4.1.3 Mennesket er et sosialt produkt	27
4.2 Teori om grensedragninger.....	28
4.2.1 Symbolske grensedragninger	28
4.2.2 Etniske grensedragninger.....	30
4.3 Bakkebyråkrati	30
4.4 Tidligere forskning fra den pågående fluktsituasjonen fra Ukraina.....	31
Kapittel 5: Forskningsdesign og metode	34
5.1 Forskningsdesign.....	34
5.2 Det kvalitative forskningsintervjuet som metode	35
5.3 Utvalg og rekruttering	37
5.3.1 Rekrutteringsprosessen.....	38
5.3.2 Utvalg	39
5.4 Metodekvalitet	40
5.4.1 Generalisering i kvalitativ metode	41
5.4.2 Validitet og reliabilitet.....	41
5.4.3 Forskningsetiske refleksjoner	43
5.5 Analyseprosessen	45
5.5.1 Analytisk strategi	45
5.5.2 Kollektiv dataanalyse	46
6: Analysekapittel I: Hvem er flyktningen?.....	47

6.1	Hvem er flyktningen på et universelt nivå?	47
6.2	Hvem er flyktningen i praksis?	50
6.3	«De blir på en måte sett på som en flyktning i seg selv på en måte» - Den «andre» flyktningen	51
6.4	«En helt annen type flyktning, selvsagt» – Den ukrainske flyktningen	56
6.5	Oppsummerende diskusjon	62
7:	Analysekapittel II: Mottakelsen av flyktninger fra Ukraina i Norge	65
7.1	Likebehandling av flyktninger som ideal	65
7.2	Hvordan behandles flyktningen på et institusjonelt nivå?	68
7.3	Hvordan blir flyktningene behandlet i samfunnet ellers?	74
7.4	Bakkebyråkraten i moralsk konflikt	80
7.5	Oppsummerende diskusjon	86
Kapittel 8:	«All animals are equal, but some animals are more equal than others»?	89
Kapittel 9:	Avslutning	98
Litteraturliste	.....	101
Vedlegg 1:	Informasjonsskriv/samtykkeerklæring	112
Vedlegg 2:	Intervjuguide	116
Vedlegg 3:	Vurdering av behandling av personopplysninger, Sikt	118

Kapittel 1: Innledning

While millions around the world were rightly moved by the extreme plight of the Ukrainian people, the same hardships – the same pain and sorrow; the same loss and anguish; the same relief at finding safety and trepidation of an uncertain future – are experienced by refugees around the world who also and equally deserve our compassion, our empathy, and our support (Filippo Grandi, FNs høykommissær for flyktninger) (UNHCR, 2022a).

Den pågående masseflukten fra Ukraina, er den største fluktsituasjonen på det europeiske kontinentet, siden andre verdenskrig. Til nå har Russlands krigføring drevet 6,2 millioner mennesker på flukt fra Ukraina (UNHCR, 2022). Krigen i Ukraina har vekket et ekstraordinært internasjonalt engasjement og Norge har vært blant landene som velvillig har bistått den ukrainske befolkningen humanitært, militært og økonomisk (De Coninck, 2022). I starten av 2023 hadde Norge tatt imot 36 800 flyktninger fra Ukraina (SSB, 2023). Dette er den største økningen i antall innvandrere fra ett enkelt land i løpet av ett år (SSB, 2023). Norge fulgte EU, og ga flyktninger fra Ukraina kollektiv beskyttelse. Den kollektive beskyttelsen innebærer at asylsøkere fra Ukraina, gis oppholdstillatelse basert på gruppetilhørighet, og ikke på individuelt nivå. Justisminister Emilie Enger Mehl, begrunnet bruken av kollektiv beskyttelse i denne situasjonen, med å vise til at krigen foregikk i Norges nærområde og at denne typen beskyttelse muliggjorde en raskere hjelp til flyktingene fra Ukraina.

I Norge har både offentlige og private aktører tatt aktivt del i arbeidet med å ta imot ukrainske flyktninger. Det norske samfunnet har åpnet både dører og hjerter for de ukrainske flyktingene og arrangert alt fra innsamlingsaksjoner av klær og leker til støtte-konserter. I ettertid har mottakelsen vært grunnlag for en offentlig debatt om noen flyktninger blir prioritert, framfor «andre» flyktninger i Norge (Mogstad & Kjellmo Larsen, 2022; NTB, 2022; Persen, 2022; Tobiassen & Sveen, 2022; TV2, 2022; Tveit, 2022). Blant annet har det blitt stilt spørsmål ved hvorfor Norge har tatt i bruk kollektiv beskyttelse i denne fluktsituasjonen og ikke i andre store fluktsituasjoner, som for eksempel i 2015, med fluktsituasjonen fra Syria. Det har også blitt stilt spørsmål ved hvorfor flyktninger fra Ukraina har fått tilgang på «goder» i det norske samfunnet, som ikke har vært tilgjengelig for andre flyktninger, som gratis kollektivtilbud og ekstra bevilgning til integreringstilbud.

Dersom det er slik som den offentlige debatten antyder, at flyktninger blir behandlet på en bedre måte enn «andre» flyktninger, kan dette være i strid med prinsipper om ikke-diskriminering i Konvensjonen om flyktningsstilling (1951, § Kapittel I, 3). Konvensjonen om flyktningsstilling (1951, § Kapittel I, 3) sier at: «stater ikke skal gjøre forskjell på flyktninger med bakgrunn i rase, religion eller hjemland.» Dette betyr at det ikke skal gjøres forskjell på flyktninger.

Med bakgrunn i den offentlige debatten om hvilken behandling flyktninger får i Norge, ønsket jeg å undersøke hvordan personer med erfaring fra mottak og integreringsarbeid tenker og reflekterer rundt om flyktninger fra Ukraina blir forskjellsbehandlet eller ikke. Jeg undersøker hvordan de argumenterer, tenker og redegjør for hvordan flyktninger blir behandlet i Norge.

1.1 Problemstilling

Dette prosjektet setter søkelys på hvordan flyktninger blir tatt imot i det norske samfunnet og om det gjøres forskjell på flyktninger, med bakgrunn i hvilket land de kommer fra. Jeg vil i dette prosjektet undersøke problemstillingen: «*Hvordan opplever personer som jobber tett på flyktnings situasjonen til Norge, behandlingen ukrainske flyktninger har mottatt i Norge, sammenlignet med flyktninger fra andre land og regioner?*» Dette gjøres gjennom 6 kvalitative intervju med personer som jobber tett på flyktnings situasjonen til Norge i voksenopplæringen, frivillighetssentraler og Flyktningstjenester. Personene er strategisk valgt som personer som har særskilt innsikt i innvandring og integreringsfeltet. Personene jobber alle i kommuner som har tatt imot flyktninger over flere år og fra flere land og regioner enn den seneste flyktningstrømmen fra Ukraina. Dette var viktig for å kunne belyse endringer og kontinuitet i arbeidet med mottakelse og integrering av flyktninger. Deres tanker, meninger og refleksjoner kan slik gi kontekstualisert innsikt i hvilken behandling flyktninger får i det norske samfunnet (Silverman, 2020, s. 64).

1.2 Studiets oppbygging

Kapittel 2 Presenteres to viktige begrep, flyktning og midlertidig kollektiv beskyttelse. Jeg vil også gjøre rede for hvilke rettigheter og plikter flyktninger har i Norge. Begrepene jeg gjør rede for, blir brukt på en sensitiverende måte.

Kapittel 3 gjør rede for hvilken historisk og sosial kontekst dette prosjektet inngår i.

Kapittel 4 gjør rede for prosjektets teoretiske tilnærming. Prosjektet er inspirert av den metodologiske tilnærmingen, Grounded Theory. Det empiriske datamaterialet har dermed vært styrende for forskningsprosessen. Samtidig utelukker ikke denne tilnærmingen anvendelse av eksisterende teori. Jeg har derfor knyttet funn i empirien Berger og Luckmanns teori om «den menneskeskapte virkelighet», Lipskys teori om bakkebyråkratene, samt teori om grensedragninger, hvor Lamont om «Symbolic boundaries» og Wimmer om «The making and unmaking of Ethnic Boundaries» er sentrale. Da det systematisk empiriske forskningsfeltet er mangelfullt på prosjektets tema, presenterer jeg noen få bidrag om fluktsituasjonen fra Ukraina.

Kapittel 5 gir innsikt i prosjektets forskningsdesign og metodiske avveiningene som er tatt for å kunne belyse problemstillingen. I kapitlet redegjør jeg for hvordan forskningen har foregått, samt utvalg og rekruttering, analyseprosess, metodekvalitet og etiske betraktninger.

Kapittel 6 er første av to analysekapitler. Kapitlet drøfter hvem som kan bli definert som en flyktning. Kapitlet innledes med en innføring i hvordan flyktninger blir definert på et institusjonelt nivå. Jeg drøfter videre hvordan informantene definerer og tolker flyktningbegrepet i praksis. Analysen viser at det er en stor forskjell i hvordan flyktninger fra Ukraina og flyktninger fra andre land blir karakterisert og forstått.

Kapittel 7 er andre analysekapittel og handler om hvordan informantene opplever at flyktninger blir behandlet i Norge. Jeg undersøker hvordan informantene tenker og reflekterer rundt likebehandling av ukrainske flyktninger og hvilke utfordringer og dilemma de opplever gjennom arbeidet sitt.

Det oppstår derfor en konflikt hos informantene mellom et subjektivt ønske om å gi alle flyktninger en så lik behandling som mulig, samtidig som de må forholde seg til de objektive retningslinjene som blir tilskrevet dem fra et høyere institusjonelt nivå. Analysen viser at informantene prøver å internalisere de gjeldende institusjonelle retningslinjene, men at de ikke klarer det fullt ut, da dette strider med deres subjektive moralske verdier.

I kapittel 8 diskuterer jeg funnene fra analysen i en større samfunnskontekst.

I kapittel 9 avsluttes oppgaven med en oppsummering av funn fra analysen, samt noen forslag for videre forskning på temaet.

Kapittel 2: Begrepsavklaring

Jeg ser det nødvendig å avklare begrepene flyktning og kollektiv beskyttelse. Blumer (1969 i Glaser & Strauss, 2006) sier at det er viktig å reflektere over de begrepene og den teorien som anvendes i møte med empiri, fordi vår begrepsforståelse av dem legger føringer for hvordan den innsamlede empirien forstås. I følge Blumer (1954) bør ikke definitive begrep legge føringer for hvordan empirien skal leses, men heller av «sensitizing concepts» som forslår hvilken retning vi skal se i. Ved å være teoretisk sensitiv i møte med veletablerte begrep, vil vi kunne oppdage nye sider ved begrepet, og slik kunne utfordre vedtatte sannheter (Blumer, 1954 i Swedberg, 2014, s.52).

2.1 Flyktning

Den norske utlendingsloven (2008, §4) definerer en person som flyktning etter FNs Konvensjon for flyktningers stilling. Konvensjonen for flyktningers stilling ble vedtatt i 1951 for å gi flyktninger en minimum standard for hvordan de skulle behandles (UNHCR, 2023). Konvensjonen for flyktningers stilling definerer en flyktning slik:

As a result of events occurring before 1 January 1951 and owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it. In the case of a person who has more than one nationality, the term “the country of his nationality” shall mean each of the countries of which he is a national, and a person shall not be deemed to be lacking the protection of the country of his nationality if, without any valid reason based on well-founded fear, he has not availed himself of the protection of one of the countries of which he is a national.

I 1951 var det kun europeiske flyktninger som var beskyttet av konvensjonen (UNHCR, 2023). I 1967 utvidet konvensjonen til å også være gjeldende for alle personer i verden som var på flukt fra konflikter og krig (UNHCR, 2023). Det er imidlertid opp til hver enkelt stat å tolke konvensjonen og avgjøre om asylsøkeren har behov for beskyttelse, i henhold til Flyktningkonvensjonen (FN-sambandet, 2020). Dette gjør at ulike stater tolker konvensjonen på ulikt vis (FN-sambandet, 2020).

Kjernen i dette prosjektet tar for seg om det gjøres forskjell mellom flyktninger fra Ukraina og flyktninger fra andre land. Artikkel 3 «ikke diskriminering» i Konvensjonen for flyktningsstilling (1951) er derfor av spesiell betydning for dette prosjektet, da den denne artikkelen sier at: «de kontraherende stater skal anvende bestemmelsene i denne konvensjon på flyktninger uten forskjell på grunn av rase, religion eller hjemland.» Alle stater som forplikter seg til å følge Konvensjonen for flyktningsstilling, forplikter seg i tillegg til å ikke gjøre forskjell på flyktninger, på bakgrunn av «rase», religion eller hjemland.

I Norge har både personer som selv har tatt seg til landet og søkt asyl på egenhånd og slik fått asylstatus, og personer som har fått opphold gjennom FN, flyktningstatus (IMDi, 2023b).

Personer som har fått opphold gjennom FN, blir betegnet som overføringsflyktninger (kvoteflyktninger) og er flyktninger som har fått opphold i et annet land enn sitt opprinnelsesland, hvor landet ikke kan tilby dem en varig løsning. Flyktningen blir derfor overført til et tredje land, hvor flyktningen kan få varig beskyttelse (UDI, 2023a). Det er UNHCR (FNs Høykommissær for flyktninger) som bestemmer hvem som kvalifiserer for overføring. I Norge bestemmer UDI hvem som får opphold i Norge. Hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta i mot hvert år, bestemmes politisk (UDI, 2023a).

Selv om flyktning-begrepet på et institusjonelt nivå er en klar juridisk avgrensning, viser den innhentede empirien at konstruksjonene av hvem en flyktning er, blir annerledes i praksis. Dette vil jeg diskutere i studiets analysekapitler.

2.2 Midlertidig kollektiv beskyttelse

Den norske utlendingsloven (2008, §4-34) sier at dersom det foreligger en massefluktsituasjon, kan Kongen i statsråd beslutte å gi kollektiv beskyttelse til personer på flukt. Kollektiv beskyttelse betyr at personer kan få midlertidig oppholdstillatelse i Norge basert på gruppetilhørighet, uten å gå gjennom individuell asylvurdering (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). En slik midlertidig beskyttelse varer i ett år og kan forlenges i inntil 3 år (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Etter 3 år kan flyktningene søke om midlertidig oppholdstillatelse, som danner grunnlag for å søke om permanent oppholdstillatelse (UDI, 2023b). UDI vurderer deretter hvem som kan få permanent oppholdstillatelse individuelt (UDI, 2023b).

Norge besluttet 11.mars 2022 å gi ukrainske flyktninger midlertidig kollektiv beskyttelse. Beslutningen ble begrunnet med at millioner av ukrainere var på flukt i Norges nærområde (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Ved å gi ukrainske flyktninger kollektiv beskyttelse, kunne flyktningene bosette seg raskere i norske kommuner, enn ved en ordinær asylprosess (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Norges beslutning om å gi ukrainske flyktninger midlertidig kollektiv beskyttelse, følger EUs beslutning for sine medlemsland om å gi ukrainske flyktninger kollektiv beskyttelse (Council of European Union, 2022; Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). 24.januar 2023 ble ordningen om å gi ukrainske flyktninger kollektiv beskyttelse, automatisk forlenget med ett år (Justis- og beredskapsdepartementet, 2023).

Den norske regjeringen har brukt ordningen to ganger tidligere, ved masseflukt fra Bosnia på tidlig 1990-tallet og senere på 90-tallet ved masseflukt fra Kosovo (UDI, 2022a). Bosnia-krigen trakk ut i tid, noe som førte til at alle flykningene som hadde fått kollektiv beskyttelse, fikk bli permanent (UDI, 2022a). Urolighetene i Kosovo opphørte raskt og førte til at flykningene kunne returnere igjen (UDI, 2022a). De fleste flykningene som kom fra Kosovo sommeren 1999 returnerte igjen til Kosovo (UDI, 2022a).

Kapittel 3: Bakgrunn

I dette kapittelet vil jeg ta for meg konteksten for hvordan flyktninger blir mottatt og inkluderer Norge. For å forstå dagens fluktsituasjon, må vi forstå den norske innvandringskonteksten, situasjonen inngår i. Jeg vil spesielt gå inn på flyktningstrømmen som kom til Europa mellom 2011-2015, da det går fram av empirien at Norges og Europas håndtering av denne flyktningstrømmen skiller seg markant fra dagens håndtering. Jeg vil deretter gå inn på dagens situasjon med krigen i Ukraina, den påfølgende flyktningstrømmen og hvordan flyktninger fra Ukraina kan sies å være i en særstilling i forhold til flyktninger fra andre regioner, med tanke på deres rettigheter i Europa.

3.1 Nyere norsk innvandringshistorie

Fluktsituasjon fra Ukraina går inn i en norsk migrasjonskontekst. Jeg vil derfor kort gjøre rede for tidligere migrasjon til Norge fra 1960-tallet og fram mot dagens fluktsituasjon. Jeg vil spesielt trekke frem den seneste fluktsituasjonen til Norge, før dagens situasjon og se på hvilken mottakelse flyktningene i 2011-2015 fikk da de ankom Norge og Europa. Hvordan flyktningene ble tatt imot i 2015, kan gi en større forståelse av hvordan dagens fluktsituasjon fra Ukraina er lik eller ulik tidligere flyktningssituasjoner.

I norsk migrasjonskontekst har det vært mest fokus på den så kalte «nye innvandringen» som startet på 1960-tallet, hvor det kom en større strøm av mennesker fra land utenfor Europa og Nord-Amerika, til Norge (Brochmann & Kjeldstadli, 2014, s.15; Hellevik & Hellevik, 2017). Innvandrerne kom hovedsakelig fra Pakistan, Marokko, Tyrkia og India (Hellevik & Hellevik, 2017). Innvandrerne kom som følge av et ønske om å finne seg arbeid, da det var stor arbeidsledighet i disse landene og samtidig et stort behov for arbeidskraft på denne tiden i Norge. Selv om innvandring til Norge har foregått helt siden år 900, er det særlig den «nye innvandringen» som har gjort det norske samfunnet mer mangfoldig når det kommer til etnisitet, språk, verdier, kultur og religion (Brochmann & Kjeldstadli, 2014, s.15).

I 1975 vedtok derimot regjeringen å innføre innvandringsstopp til Norge (Brochmann, 2010, s.229). Innvandringsstoppen kom som følge av at arbeidsinnvandrerne opplevde dårlige arbeids- og levekår, som skapte bekymring for fremtidige sosiale problemer (Brochmann, 2010, s.229). Stoppet i innvandring kom for å verne om det norske samfunnet, men også for å kunne sikre arbeidsinnvandrerne god velferd i Norge (Brochmann, 2010, s.229). Det ble også

argumentert for at for mange innvandrere kunne føre til sosial konflikt mellom innvandrerne og den øvrige befolkningen, slik man hadde erfart i andre europeiske land (Brochmann, 2010, s.229).

Tønnessen (2012) sier at politiske vedtak i stor grad regulerer hvor mange innvandrere som kommer til Norge. Hun peker blant annet på at regjeringens vedtak om å sette en innvandringsstopp i 1975 hadde en sterk begrensning på hvor mange som kom til Norge (Tønnessen, 2012). Utover 80-tallet fortsatte «kontrollpolitikken», med et sterkt fokus på å begrense typer av innvandring som var potensielt belastende for velferdsstaten (Brochmann, 2010, s.241). Flere og flere kom som følge av familiegjenforening (Brochmann, 2010, s.241). Det ble på denne tiden tydelig at en innvandringspolitikk hvor man utnyttet fattige utenlandsarbeidere, ikke var ønskelig (Brochmann, 2010, s.241). Det ble derfor en grunnpilar i norsk innvandringspolitikk at nordmenn og utenlandske borgere skulle likebehandles (Brochmann, 2010, s.241).

Det ble også innført en innskrenking av vilkårene for oppholdstillatelse. Det ble etter dette stilt krav om at innvandrerne kunne forsørge seg selv og eventuelt familie, samt at de kunne vise til «høvelig husvær» (Brochmann, 2010, s.241). Utover 90-tallet måtte norske myndigheter innse at mottak og inkludering av innvandrere ikke var rustet for å møte den økte innvandringen (Brochmann, 2010, s.242, 248). Det ble derfor satt fokus på boforhold for innvandrerbefolkningen, muligheter for norskopplæring og levekårsforskjeller utover 90-tallet (Brochmann, 2010, s.248). Samtidig ble Norge på denne tiden mer knyttet til EU-politikken, med sitt EØS-medlemskap, Schengen-tilknytning, og sin signatur på Dublin-konvensjonen (Brochmann, 2010, s.255).

På 90-tallet var det svært urolig på Balkan. Krigene i Bosnia og Kosovo førte til store flyktningstrømmer til Norden og nye dilemma for innvandringspolitikken i Norge på 90-tallet (Brochmann, 2010, s.255). Med de store flyktningstrømmene kom også spørsmål om hvor mange ressurser som skulle brukes på å integrere flyktningene i det norske samfunnet. På 90-tallet får derfor flyktninger i større grad innvilget midlertidig beskyttelse, returspørsmål ble viktig og det ble et økt fokus på at mottakerland skulle være med på å forebygge grunner for flukt i opprinnelsesland (Brochmann, 2010, s.255). Det ble derfor både lagt vekt på å integrere flyktninger, men også Norges mulighet til å sende dem tilbake igjen (Brochmann, 2010, s.255). Det ble spørsmål om flyktningene som kom skulle integreres inn i det norske samfunnet, eller om de skulle bo på mottak til det var trygt for dem å dra tilbake igjen. Det ble

til slutt til et kompromiss hvor flyktningene både fikk mulighet til å ta del i samfunnet, samtidig som de fikk midlertidig opphold, som gjorde at norske myndigheter hadde mulighet til å returnere flyktningene når freden var opprettet i deres opprinnelsesland (Brochmann, 2010, s.255). Dette blir kalt det «tosporede løpet» (Brochmann, 2010, s.255).

Utover 2000-tallet fremstår innvandring som både problemet og løsningen (Brochmann, 2010, s.261). Det ble derfor fokusert på «samsillet mellom velferdspolitik og adgangskontroll» (Brochmann, 2010, s.261). Innvandring ble sett på et mulig problem, fordi innvandrere også har krav på velferdstjenestene (Brochmann, 2010, s.261). Innvandring blir et problem i en velferdsstat, når innvandrere nyter mer enn de yter, da velferdsstaten er avhengig av at flest mulig er sysselsatt og betaler skatt, da skatt betaler for velferdstjenestene (Geddes, 2003). Samtidig blir innvandrere viktige bidragsyttere til den norske arbeidsstyrken og en løsning på Norges mangel på arbeidskraft (Brochmann, 2010, s.261).

I 2004 får EU 10 nye medlemsland (European Union, 2022b). Innlemmelsen av 10 nye EU-land gjorde at borgere i disse landene lettere kunne få oppholds- og arbeidstillatelse i Norge, enn tidligere (SSB, 2005). Som følge av innlemmelsene, kom det tre ganger så mange innvandrere fra europeiske landene til Norge i 2004, sammenlignet med året før (SSB, 2005).

Den seneste store innvandringsstrømmen til Europa kom som følge av folkeopprør i flere land i Nord-Afrika og Midtøsten i 2010-2011, også kalt «den arabiske våren» (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Folkeopprørene i de forskjellige landene fikk ulike utfall, men førte til at Europa opplevde en stor flyktningstrøm fra denne regionen i årene som fulgte. For å forstå håndteringen av flyktningstrømmen fra Ukraina i dag, er det relevant å ta for seg den seneste flyktningstrømmen som har kommet til Europa.

Flyktningkrisen i 2015 var på tidspunktet, den største innvandringsstrømmen som Europa har opplevd siden andre verdenskrig (Bygnes & Karlsen, 2017). I løpet av 2015 søkte nærmere 1,4 millioner om asyl i Europa (Bygnes & Karlsen, 2017). Flestparten av dem som kom hadde sin opprinnelse i Syria, Irak og Afghanistan (Bygnes & Karlsen, 2017). Norge tok imot 31 000 flykninger, og var slik ett av landene som tok imot flest flykninger i forhold til befolkningsstørrelsen (Bygnes & Karlsen, 2017).

Da flyktningstrømmene først begynte å nå Norge, vekket det et stort engasjement i befolkningen om å hjelpe, flyktningssituasjonen var daglig en del av nyhetsbildet og situasjonen fremkalte politisk engasjement (Sætrang, 2016). Blant annet ble det vedtatt av

Regjeringen og Stortinget å sende bemannede skip til Middelhavet, de økte kvoten for hvor mange flyktninger Norge skulle ta imot, samt økte bevilgningen til humanitær hjelpearbeid i Middelhavsområdet (Bygnes & Karlsen, 2017).

Utover høsten 2015 endret derimot engasjementet seg til en debatt om mottak av flyktninger ved Middelhavet og om det var bærekraftig for velferdsstaten å ta imot så mange flyktninger (Holmes & Castañeda, 2016). Som følge av Dublin-avtalen ble de fleste flyktingene som ankom Europa via Italia, tvunget til å vente i Italia, til deres asylsøknad hadde blitt behandlet (Paynter, 2022). Som følge av samarbeidsavtaler mellom landene i Europa, prøvde man å fordele «byrden» av å ta imot flyktninger. Land som Ungarn ville ikke ta del i dugnaden og valgte å avvise flyktninger som ankom landet og satt opp sperringer for å stoppe dem fra å komme inn i landet (Holmes & Castañeda, 2016). Ungarn sin anti-flyktning holdning i 2015, står i sterk kontrast til deres håndtering av situasjonen med flyktingene fra Ukraina i dag. Ungarn har åpnet dørene for ukrainske flyktninger og har så langt gitt over 34 000 flyktninger beskyttelse (UNHCR, 2022b).

Landene som opplevde en økt innvandring mellom 2011-15, opplevde også at det politiske klimaet var preget av anti-immigrant holdninger i årene som fulgte (Paynter, 2022). Italia inngikk blant annet en avtale med Libya om at den libyske kystvakten skulle pågripe og arrestere migranter som forsøkte å komme seg til Europa over Middelhavet (Paynter, 2022). Samarbeidet hindret flyktninger, som rømte fra tortur og vold å nå Europa. Samarbeidet med Libya skulle styrke EUs yttergrenser mot migrasjonspress (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020). Mottakelsen av flyktninger 2011-2015 var med andre ord preget av ambivalent respons fra de europeiske landene (Costello & Foster, 2022).

Alle land i Europa har et internasjonalt ansvar for å sikre flyktingers menneskerettigheter (Lidén, 2017, s.48). Samtidig har alle stater rett som følger av folkeretten, rett til å ivareta nasjonale interesser (Lidén, 2017, s.48). Dette tydeliggjør spenningene som ligger i flyktning- og migrasjonspolitikken (Lidén, 2017, s.48).

3.2 Krigen i Ukraina og dens konsekvenser

Den 24.februar 2022 invaderte Russland Ukrainas territorium (Cénat et al., 2022). Helt siden Sovjetunionens oppløsning i 1991 har Ukraina vært preget av indre spenninger mellom de som ønsker nær tilknytning til EU og NATO og de som ønsker å opprettholde tilknytningen

til Russland (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Konflikten tilspisset seg i 2014, da Russland annekterte Krim-halvøyen, med bakgrunn i en folkeavstemning i regionen, hvor flertallet stemte for en løsrivelse fra Ukraina (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Folkeavstemningen ble ikke anerkjent internasjonalt, da det blant annet ikke var mulig å stemme på å bli værende i Ukraina (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Det er heller ikke en anerkjent fremgangsmåte å ikke involvere staten hvor løsrivelsen skjer (Holm-Hansen & Paulsen, 2023).

Siden annekteringen i 2014, har forholdet mellom Ukraina og Russland vært preget av pågående konflikt. I november 2021 ble det observert store troppansamlinger nær den Russisk-ukrainske grensen (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Russland krevde at Ukraina skulle lukke døren til NATO, og til gjengjeld ville Russland ikke gå inn i Ukraina. NATO svarte med at enhver suveren stat må kunne velge selv om de ønsker å søke medlemskap i NATO eller ikke (Holm-Hansen & Paulsen, 2023). Februar 2022 eskalerte konflikten til en fullskala invasjon av Ukraina og krigen har pågått siden (Holm-Hansen & Paulsen, 2023).

3.2.1 Masseflukt fra Ukraina

Russlands invasjon av Ukraina har krevd liv, mennesker har måtte flykte og infrastruktur og bygninger i landet er ødelagt (UNHCR, 2022b). Bare i løpet av den første uken etter invasjonen ble 1 million mennesker drevet på flukt (FN-sambandet, 2022a). Per juni 2023, er det registrert at 6,2 millioner ukrainere har flyktet fra Ukraina (UNHCR, 2022b). Krigen i Ukraina er den krigen i Europa som har ført flest mennesker på flukt, siden 2.verdenskrig. Russland, Tyskland, Polen og Tsjekkia er de landene som har bevilget flest ukrainske flyktninger beskyttelse (UNHCR, 2022b)¹.

I februar 2023, hadde 38 743 ukrainske flyktninger fått innvilget kollektiv beskyttelse i Norge (UDI, 2022b). UDI (2022B) beregner at det vil fortsette å komme flyktninger fra Ukraina også utover i 2023. UDI (2022b) planlegger for at det vil komme rundt 40 000 flyktninger fra Ukraina i 2023. UDI (UDI, 2022c) har tatt høyde for at krigen fortsatt er pågående kan tallet øke eller reduseres, som følge av videre utviklinger i krigen. De har derfor beregnet at ankomsten av ukrainske flyktninger kan bli alt fra 8-20 000 (lavt scenario) til 80-120 000 (høyt scenario) (UDI, 2022c).

I begynnelsen av 2023 var det blitt bosatt 36 800 flyktninger fra Ukraina i norske kommuner (SSB, 2023). Det bor nå ukrainere i alle norske kommuner (SSB, 2023). Den store tilveksten

---

¹ Tall fra 03.03.2023

av flyktninger fra Ukraina, har gjort ukrainerne til den tredje første innvandregruppen i Norge (SSB, 2023), bak innvandrere fra Polen med 107 400 og Litauen med 42 500 (SSB, 2023).

71 % av de bosatte er kvinner og 29 % er menn av dem over 18 år (SSB, 2023). 2/3 er under 40 år, noe som gjør dem yngre enn den resterende befolkningen i Norge (SSB, 2023).

NOKUT (2022) (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga) estimerer at rundt 87% av flyktningene fra Ukraina har høyere utdanning. De fleste høyere utdanningene tatt i Ukraina blir automatisk godkjent i Norge (NOKUT, 2022). Dette muliggjør deltagelse i det norske arbeidsmarkedet med utdanning tatt i Ukraina.

3.2.2 Ukrainske flyktnings situasjon i en europeisk migrasjonskontekst

Flyktingene fra Ukraina står i en særstilling, i forhold til flyktninger fra andre regioner, da flere ulike faktorer gjør at deres tilgang til EU/EØS-land er langt mindre komplisert. Ukraina og EU inngikk i 2017 et visumfritt-samarbeid, som betyr at ukrainerne kan reise inn i EU/EØS-landene, uten å først ha søkt om visum (European Comission, 2017). Dette betyr at da krigen brøt ut, kunne ukrainske flyktninger reise lovlig inn i EU/EØS-land, så lenge de hadde et biometrisk pass (EEAS, 2017). Flyktninger fra Ukraina er heller ikke underlagt Dublin-avtalen, som er en avtale mellom EU/EØS-landene, som sier at søknaden om asyl skal behandles i det første «Dublin-landet» asylsøkeren ankommer (Bauböck, 2018). Asylsøkeren skal sendes tilbake til det første landet vedkommende kom inn i, dersom hen ankommer et annet Dublin-land (Bauböck, 2018). At ukrainske flyktninger ikke er underlagt Dublin-avtalen øker deres fleksibilitet og muligheter til å reise mellom og/eller igjennom andre europeiske land, for å komme til det landet de ønsker å søke om beskyttelse i. Det er også vesentlig å nevne at fire av nabolandene til Ukraina er EU-medlemsland, noe som gjør reisen inn i EU mindre komplisert (European Union, 2022a).

Da syriske flyktninger kom i 2015, ble mange hindret av Dublin-samarbeidet fra å søke om asyl i Norge, da de hadde vært innom andre europeiske land før de ankom Norge (Strøm, 2022). Dublin-avtalen gjorde at de fleste flyktningene som kom via Middelhavet til Europa, måtte vente i land som Italia og Hellas, for å få en avklaring på deres asylsøknad. Da mange ankom Europa via Middelhavet, førte Dublin-avtalen til sprengt kapasitet i mottak i Sør-Europa og de humanitære forholdene var «like a prison», ifølge asylsøkerne (Paynter, 2022). Flyktningstrømmen til Europa i 2011-2015 var preget av kaos og bekymring for hvilke

konsekvenser en så stor flyktningstrøm ville ha å si for et fremtidig Europa (Lidén, 2017, s.48).

I et forsøk på å minske belastningen på landene i sør, hvor de fleste flyktningene kom i land, ble flyktningene prøvd fordelt til andre europeiske land (Lidén, 2017, s.48). Denne løsningen viste seg ikke å fungere, da flyktningene selv hadde meninger om hvilket land de ville til, samt at det var få land som meldte seg frivillig til å ta dem imot (Lidén, 2017, s.48).

Strategien til de europeiske landene, ble derfor heller å beskytte eget territorium og grenser (Lidén, 2017, s.48). Det ble blant annet for første gang opprettet nasjonale grensekontroller etter at Schengen-avtalen ble inngått (Lidén, 2017, s.48). EU inngikk også en avtale med Tyrkia, som ga Tyrkia visum-fritt tilgang til Schengen-området, mot at Tyrkia hindret migranter å ta seg til Hellas (Lidén, 2017, s.48). Schengen-samarbeidet har i seg selv gjort det vanskeligere for «ikke-europeiske» migranter å ta seg inn og bosette seg i Europa, da fokuset har lagt på å kontrollere Europas yttergrenser (Paynter, 2022).

Krigen i Ukraina har derimot vekket et historisk enhetlig EU og Europa og har blitt kalt EUs «geopolitiske vekkelse» (Bosse, 2022). EU var tidlig ute med å innføre sanksjoner mot Russland og har også for første gang i historien gitt militærhjelp til et tredje land i krig (Bosse, 2022). For å legitimere reaksjonene mot Russland ble det referert til Russlands «unprovoked and unjustified military aggression» som bryter med folkeretten og prinsippene i FN-pakten (Bosse, 2022; European Council, 2022). Det ble i tillegg referert til den europeiske identiteten, den europeiske solidariteten og lagt vekt på at EUs moralske forpliktelse overfor ukrainerne, fordi de var «one of us», at «Ukraine belongs to the European Family» og at «Ukraine shares our values» (Bosse, 2022). Dette er en retorikk som også var gjeldende under fluktsituasjonen fra Bosnia-krigen 1992-1995 (Todorovic, 2016). Bosnia ble da referert til som «Europas hjerte» (S.Tid, 1993-1994, s.2054 i Todorovic, 2016). Slik kategoriseres de ukrainske flyktningene som europeiske flyktninger, som trenger hjelp fra deres egne, de andre europeiske landene. Dette vil jeg se nærmere på i analysekapitlene og i diskusjonskapittelet.

Det har vært bred enighet innad i EU om å vise solidaritet med ukrainske flyktninger og EU har gitt ukrainske flyktninger kollektiv beskyttelse (Bosse, 2022). Dette er bemerkelsesverdig, da flyktningstrømmer til Europa tidligere har ført til stor splittelse mellom medlemslandene i unionen (Bosse, 2022; Lidén, 2017; van der Brug & Hartevelde, 2021).

På spørsmål om hvorfor EU var enig om å hjelpe flyktninger fra Ukraina, og ikke flyktninger som kom fra Libya eller Syria, har EU-representanter sagt at situasjonene er «very different» (Bosse, 2022)

Kapittel 4: Teoretisk tilnærming og tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for studiets teoretiske tilnærming, samt relevant tidligere forskning på fluktsituasjonen fra Ukraina.

4.1 Den samfunnsskapede virkeligheten

Dette teoretiske rammeverket er relevant for prosjektet mitt, da informantene beskrev en konflikt mellom hvordan de på et subjektivt nivå ønsker å handle i sin rolle og hvordan institusjonen ønsker at de skal handle. Det er slik en konflikt mellom den subjektive virkeligheten og den institusjonelle, opplevde objektive virkeligheten.

Med «The social construction of reality» søker Berger og Luckmann (1967) å beskrive og problematisere den spenningen som finnes mellom det subjektive og det objektive, mellom vår personlige verden og den ytre verden. I utviklingen av sin teori har Berger & Luckmann (2000, s.14) latt seg inspirere av blant annet Marx, Weber, Durkheim, Mead og Schutz. Berger og Luckmann (1967) retter sin oppmerksomhet mot den menneskelige virkeligheten, samfunnet og menneskene som lever i det. Hovedargumentet i «the social construction of reality» er at: «Samfunnet er et menneskelig produkt. Samfunnet er en objektiv virkelighet. Mennesket er et sosialt produkt (Berger & Luckmann, 2000, s.9)

«The social construction of reality» beskriver prosessen hvor mennesket kontinuerlig lager en felles virkelighet, som objektivt sett er faktuell, samt er subjektivt meningsfylt, gjennom sine handlinger og interaksjoner med andre (Berger & Luckmann, 1967). Med andre ord er ikke virkeligheten en determinert, gitt eller avklart enhet, og heller ikke en naturlig verden, men den er derimot formet og reformert av mennesker. Mennesket skaper den virkeligheten de opplever, men blir også skapt av den virkeligheten de inngår i.

4.1.1 Samfunnet er et menneskelig produkt

Mennesker tar for gitt den virkeligheten de oppfatter og opplever (Berger & Luckmann, 2000, s.40, 44). Virkeligheten blir til i menneskets tanker og gjennom deres handlinger (Berger & Luckmann, 2000, s.40). For ethvert menneske er den virkeligheten hen oppfatter ekte. Berger og Luckmann (1991, s.66) sier at det ikke finnes ikke en naturlig måte å være menneske på, som er gitt av menneskets biologi. Den menneskelige naturen finnes kun gjennom en antropologisk konstanter som muliggjør og avgrenser menneskets sosiokulturelle

dannelser (Berger & Luckmann, 1991, s.67). Det menneskelige er slik dannet i den sosio-kulturelle konteksten som mennesket inngår i (Berger & Luckmann, 1991, s.67). Selv om det går an å snakke om at mennesket har en natur, mener Berger og Luckmann (1991, s.67) at det er viktigere å tenke at mennesket skaper sin egen natur, eller sagt med andre ord, mennesket skaper seg selv (Berger & Luckmann, 2000, s.67). Skapelsen av seg selv, skjer aldri i et sosialt vakuum og er derfor påvirket av de sosiale og kulturelle rammene mennesket inngår i (Berger & Luckmann, 2000, s.67).

Slik skapes også samfunnet. Samfunnet blir skapt i interaksjon mellom mennesker. Den virkeligheten vi opplever er slik menneskeskapt. Virkeligheten fortsetter å eksistere ved at mennesket fortsetter å skape og konstruere den. Gjennom sine aktiviteter skaper, opprettholder og rekonstruerer mennesket den sosiale verden. Dette kaller Berger og Luckmann (2000, s.121) eksternalisering.

4.1.2 Samfunnet er en objektiv virkelighet

Berger og Luckmann (1991, s.66) beskriver hvordan hverdagslivet fremstår for mennesket som noe som står utenfor vår kontroll, som vi tar forgitt og som vi handler utfra.

Menneskeskapte «produkter» fremstår for individet som objektive, ordnende produkter som er helt uavhengig av mennesker (Berger & Luckmann, 2000, 75). Dette kaller Berger og Luckmann (2000, s.75) for objektivisering. Selv om vi opplever at den er utenfor vår kontroll, vil det ikke dermed si at vi opplever denne virkeligheten som uforanderlig (Berger & Luckmann, 2000, s.75). Berger og Luckmann (2000) beskriver fire prosesser som gjør at vi opplever at samfunnet er en objektiv virkelighet: institusjonalisering, roller, reifikasjon og legitimering.

Den første er institusjonalisering. Berger og Luckmann (2000, s.68) sier at mennesket hadde levd i en kaotisk virkelighet, dersom det ikke hadde vært for en sosial orden, fordi sosial orden ikke er biologisk gitt, men er et resultat av sosiale aktiviteter og er slik et menneskelig produkt (Berger & Luckmann, 2000, s.68). For å skape sosial orden, produserer mennesket vaner, slik at valgmulighetene for hvilke aktiviteter mennesket skal gjennomføre, innskrenkes (Berger & Luckmann, 2000, s.69). Prosessen starter ved at et individ utfører en handling, som blir til en vane, som igjen utvikler seg til å bli en gjensidig typifikasjon av hvilke aktører som

utfører vanen og hvilke handlinger de utfører. Når flere mennesker gjør de samme vanemessige gjøremålene, institusjonaliseres handlingene (Berger & Luckmann, 2000, s.70).

Institusjonaliseringen oppstår når flere forskjellige mennesker deler vanemessige handlinger inn i forskjellige typer (Berger & Luckmann, 2000, s.70). Her blir både handlingen og hvem som utfører den, typifisert (Berger & Luckmann, 2000, s.70). Institusjonaliseringen er alltid noe mennesket har til felles med andre (Berger & Luckmann, 2000, s.70). Den gjensidige typeinndelingen, skapes ikke på et øyeblikk, men er et produkt av en felles historie (Berger & Luckmann, 2000, s.70).

Institusjonen kontrollerer også menneskets adferd, i den form av at institusjonen legger føringer for hvilke adferdsmønstre som blir sett på som legitime (Berger & Luckmann, 2000, s.70). I en institusjon vil det slik bli dannet typeinndelte handlinger som blir vaner for aktørene som er involvert, som utføres i de rollene de har i institusjonen, noen ganger i fellesskap, andre ganger alene (Berger & Luckmann, 2000, s.72). Slik vil individet forstå hva som er forventet av ham i den gitte situasjonen, og det vil derfor spare tid og krefter (Berger & Luckmann, 2000, s.72). Interaksjonen mellom mennesker blir mer forutsigbar og stabil (Berger & Luckmann, 2000, s.72).

Roller er også med på å objektifisere virkeligheten (Berger & Luckmann, 2000, s.85). Menneskets handlinger knyttes til roller. En aktør gjør en handling, men det er også viktig at handlingen blir utført av en aktør innenfor en gitt situasjon (Berger & Luckmann, 2000, s.85). Individet deltar i den sosiale verden og er med på å skape institusjoner, ved å spille roller (Berger & Luckmann, 2000, s.86). I den felles lagrede kunnskapen, finnes det standarder som forteller hvordan man skal utføre en rolle (Berger & Luckmann, 2000, s.87). Denne kunnskapen er tilgjengelig for alle i samfunnet (Berger & Luckmann, 2000, s.87).

Reifikasjon sikter til at mennesket glemmer at den verden individet lever i, er en verden som hen selv har vært med å skape. Verden blir slik oppfattet som en objektiv realitet. Selv om vaner har en tendens til å opprettholdes, finnes hele tiden muligheten til å endre eller avskaffe dem, i menneskets bevissthet (Berger & Luckmann, 2000, s.74). Individene forstår den verden som de selv har vært med å skape (Berger & Luckmann, 2000, s.74). Ved å videreføre institusjoner til andre generasjoner, vil den institusjonelle virkelighet verdens objektivitet

«stivne» (Berger & Luckmann, 2000, s.74). Slik kan den virkelige verden virke som vedtatte sannheter, dersom man ikke selv har vært deltagende i dens skapelse (Berger & Luckmann, 2000, s.74). Verden kan dermed oppleves som en gitt og objektiv virkelighet, og ikke som en sosial verden som skapes og forandres i samhandlingen mellom mennesker (Berger & Luckmann, 2000, s.74).

Berger og Luckmann (2000, s.75) sier at dersom individet finner seg i at virkeligheten «bare er sånn», vil virkeligheten være fast avgrenset i bevisstheten og virkeligheten blir en virkelighet som er satt (Berger & Luckmann, 2000, s.74). Individet internaliserer slik virkeligheten som er skapt før dets fødsel (Berger & Luckmann, 2000, s.75). En institusjonell verden bli oppfattet som en objektiv virkelighet, fordi den er skapt før individets levetid og vil trolig også bestå etter individets død (Berger & Luckmann, 2000, s.75). Slik vil institusjonene oppfattes som en del av en objektiv virkelighet, som består uavhengig av individene (Berger & Luckmann, 2000, s.75). Berger og Luckmann (2000, S.75) sier her at selv institusjoners objektivitet er skapt av menneskets objektivitet (Berger & Luckmann, 2000, s.75).

Den institusjonelle virkeligheten er historisk og skapt forut for den nye generasjonen og kommer til den nye generasjonen som en historisk tradisjon (Berger & Luckmann, 2000, s.76). Fordi den nye generasjonen ikke har vært med på dens skapelse, den institusjonelle verden trenger derfor å bli legitimert, som vil si at den må forklares og rettferdiggjøres for den nye generasjonen, slik at denne generasjonen ønsker å opprettholde den (Berger & Luckmann, 2000, s.76). Dette kalles legitimering. All legitimering er til for er å kunne vedlikeholde universet (Berger & Luckmann, 2000, s.114). Berger og Luckmann (1967) beskriver fire typer legitimering, preteoretisk kunnskap, teoretiske utlegninger, eksplisitte teorier og symbolske univers. Jeg vil her presentere de to legitimeringsprosessene som er mest relevant for dette prosjektet; legitimering gjennom preteoretisk kunnskap og eksplisitt teori.

Den viktigste formen for kunnskap om den institusjonelle ordenen, er den vi kan finne på et førteoretisk plan (Berger & Luckmann, 2000, s.80). Med førteoretisk legitimering, mener Berger og Luckmann (2000, s.79) den legitimeringen som skjer gjennom bruk ord og språket. Når mennesket beskriver verden, legitimeres den (Berger & Luckmann, 2000, s.76). Gjennom refleksjon tillegger vi i bevisstheten vår den institusjonelle orden logiske trekk (Berger & Luckmann, 2000, s.79). Gjennom språket får logikken en viktig plass i den objektiverte

sosiale verden og denne logikken blir en del av lageret av kunnskapen som er sosialt tilgjengelige (Berger & Luckmann, 2000, s.79). Her finner vi standardkunnskapen om den sosiale verden, med andre ord «det alle vet» som moral, overbevisninger og myter. Disse standardkunnskapene sier noe om hva som er passende adferd innenfor institusjonen (Berger & Luckmann, 2000, s.80). Denne kunnskapen avgrensner også hvilke situasjoner som faller innenfor institusjonen og hvilke roller som skal spilles ut i disse institusjonelle kontekstene (Berger & Luckmann, 2000, s.89).

Individet oppfatter dens sosiale virkelighet som en helhet og bruker slik denne lagrede kunnskapen for å kunne forklare institusjons gode og dårlige sider (Berger & Luckmann, 2000, s.79). Roller har en plass i all institusjonalisert atferd (Berger & Luckmann, 2000, s.87). Når aktørene er typifisert som utøvere av roller, kan deres adferd påvirkes og tvinges til å passe med sosialt definerte standarder (Berger & Luckmann, 2000, s.87). Alle roller kan slik sies å representere den institusjonelle orden (Berger & Luckmann, 2000, s.87). Samtidig finnes det noen roller som har en symbolsk representasjons funksjon som har en strategisk betydning, fordi de representerer en integrasjon i samfunnet av alle institusjoner i en meningsfylt verden (Berger & Luckmann, 2000, s.89). Rollene representerer en institusjonell orden, som er definerende for rollenes karakter (Berger & Luckmann, 2000, s.91). Legitimering gjennom eksplisitte teorier beskriver hvordan man bruker klare teorier som legitimerer en institusjonell sektor, gjennom differensierte områder av kunnskap (Berger & Luckmann, 2000, s.105).

4.1.3 Mennesket er et sosialt produkt

Siste hoveddel i Berger & Luckmann (1967) handler om hvordan mennesket blir skapt som sosialt vesen. Berger og Luckmann (2000) mener at samfunnet ikke bare eksisterer som en objektiv virkelighet, men også som en subjektiv. Mennesket er et produkt av samhandling med andre mennesker. Mennesket er slik ikke født som medlem av samfunnet, men blir et medlem gjennom samhandlingen (Berger & Luckmann, 2000, s.135). Individet tilegner seg den sosiale verden og tar til seg de normer og verdier som finnes i samfunnet og gjøre dem til sine egne (Berger & Luckmann, 2000, s.135). Denne prosessen kalles internalisering (Berger & Luckmann, 2000, s.135-136).

Når individet overtar denne verdenen som andre allerede bor i, skjer det en ny prosess i individet, hvor verdenen kan omskapes eller gjenskapes (Berger & Luckmann, 2000, s.136). Individet forstår den verden som andre lever i, og samtidig blir også denne verdenen hennes egen (Berger & Luckmann, 2000, s.136). Slik tar begge individene del i denne verden, og i hverandres tilværelse (Berger & Luckmann, 2000, s.136).

4.2 Teori om grensedragninger

Det går fram av empirien at informantene selv, institusjonene de jobber i og samfunnet som omgir dem, kategoriserer flyktningene på bakgrunn av etniske, kulturelle og sosio-økonomiske grensedragninger, samt karakteristikk basert på institusjonelle kategorier. For å kunne analysere empirien trengte derfor prosjektet mitt teori som kunne belyse prosesser av grensedragninger. Jeg vil derfor redegjøre for teori om grensedragninger fra Lamont (1992, 2002) og Wimmer (2008).

4.2.1 Symbolske grensedragninger

Jeg vil benytte meg av Lamont og Molnár (2002) teori om symbolske grensedragninger for å belyse prosjektets problemstilling. Lamont og Molnár (2002, s.168) ønsket å sette søkelys på hvordan sosiale grensedragninger er med på å opprettholde, frembringe og oppløse sosial ulikhet i en institusjonell form. Lamont og Molnár (2002, s.167) bygger videre på den klassiske sosiologien om sosiale grenser, hvor blant annet Émile Durkheim (1921) med sitt bidrag «The elementary Forms of Religious Life», hvor han kontrasterer det hellige og det profane, er sentral. Med sin bok «Money, Morals and Manners» studerer Michèle Lamont (1992) hvordan franske og amerikanske menn i den øvre middelklassen definerer og skiller mellom verdige og mindre verdige personer, mellom hvem som tilhører sin egen gruppe og hvem som ikke gjør det.

Lamont og Molnár (2002, s.169) sier at disse analyseverktøyene kan brukes på en rekke området i sosiologien, for eksempel for å forstå sosiale og kollektiv identitet, ulikhet mellom for eksempel kjønn eller etnisitet og grenser mellom befolkninger av nasjoner. Hun sier også at ved å anvende denne teorien, kan vi få en dypere innsikt i kulturelle forskjeller mellom nasjoner eller klasser (Lamont, 1992, s.4-5).

Lamont og Molnár (2002, s.168) skiller mellom symbolske grenser og sosiale grenser. De Lamont (1992, s.9) definerer symbolske grensedragninger slik: «Symbolic boundaries are

conceptual distinctions made by social actors to categorize objects, people, practices, and even time and space. » Mennesker bruker symbolske grenser for å kunne kategorisere verden de lever i (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Disse verktøyene hjelper mennesker å undersøke og forstå de dynamiske dimensjonene som finnes i sosiale relasjoner, fordi grupper konkurrerer om «...the production, diffusion, and institutionalization of alternative systems and principles of classifications (Lamont & Molnár, 2002, s.168).» Lamont og Molnár (2000, s.168) sier også at disse symbolske grensene grupperer individer, hvor de danner en følelse av likhet og gruppemedlemskap (Epstein, 1992, s.232 i Lamont & Molnár, 2002, s.168). Denne formen for grensedragning foregår på et intersubjektiv nivå (Lamont & Molnár, 2002, s.169).

Sosiale grenser definerer de slik: «Social boundaries are objectified forms of social differences manifested in unequal access to and unequal distribution of resources (material and nonmaterial) and social opportunities.» Sosiale grenser er sosial ulikhet i konkrete former, som kommer til uttrykk i en ulik fordeling av ressurser og sosiale muligheter (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Sosiale grenser er slik, hvordan grensedragning mellom mennesker kommer til uttrykk gjennom objektiverte skiller mellom mennesker, ved for eksempel etnisk segregasjon (Lamont & Molnár, 2002, s.169). Båndene kommer også til uttrykk gjennom stabile former for interaksjon, som for eksempel ekteskapsmønstre (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Det er først når symbolske grensedragninger er vidt akseptert, at de kan påvirke sosial interaksjon på viktige måter (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Denne formen for grensedragning foregår ved at individet grupperer seg (Lamont & Molnár, 2002, s.169).

Lamont (1992, s. 4) deler igjen symbolske grensedragninger inn i tre typer; moralske, sosioøkonomiske og kulturelle grenser. Moralske grenser trekkes på bakgrunn av moralske karakteristikk, som for eksempel ærlighet, arbeidsmoral, integritet og evnen til å ha omsorg for andre (Lamont, 1992, s.4). Sosioøkonomiske grensedragninger trekker grenser på bakgrunn av indikasjoner om personers sosiale posisjon, som makt, rikdom og jobbrelatert suksess (Lamont, 1992, s.4). Kulturelle grenser trekkes på bakgrunn av utdanning, intelligens, smak, manerer og beherskelse av høykultur (Lamont, 1992, s.4).

Jeg vil i dette studiet analysere prosesser av grensedragning hos bakkebyråkratene. Jeg vil i studiet se på hvordan informantene kategoriserer flyktningene, hvem de kategoriser som flyktninger som fortjener hjelp og til slutt også hvem som passer inn i det norske samfunnet og hvem som ikke gjør det.

4.2.2 Etniske grensedragninger

Wimmer (2008) har utviklet en «multilevel process theory», for å kunne undersøke mangfoldet av etniske konstellasjoner som finnes i verden og forklare hvorfor de er så ulike. Wimmer (2008, s.972) identifiserer fire hoveddimensjoner av variasjon: ulik grad av sosial lukning, fremtredende politisk karakter, kulturelt særpreg og stabilitet over tid. Wimmer (2008, s.970) sier at aktører forhandler og kjemper mot hverandre i samfunnet og at etniske grenser er utfallet i denne formen for motsetninger. Gjennom denne forhandlingen får aktørene en felles forståelse av hvor grensene går og hvilken betydning grensene har (Wimmer, 2008, s.970). Wimmer (2008, s.970) identifiserer også hvordan institusjonell orden, maktfordeling og politiske nettverk, påvirker hvilke aktører som vil nytte hvilke strategier for etnisk grensesetting.

Wimmer (2008, s.973) definerer etnisitet i samme tradisjon som Max Weber (1922) som en subjektiv følelse av tilhørighet på bakgrunn av en forståelse av en felles kultur og felles forfedre. Wimmer (2008, s.975) definerer grensedragninger som både en kategorisering og en sosial eller adferdsmessig dimensjon. Wimmer (2008, s.975) forstår slik etniske grenser som å både handle om individets forbindelser og distanse til andre mennesker i hverdagslivet og sosial klassifisering og kollektiv representasjon. Wimmer (2008, s.975) sier at på et individnivå kategoriserer vi hvem «oss» er og hvem «dem» er og på samme tid, og hvordan man skal handle og forholde seg til denne kategoriseringen i gitte settinger. Wimmer (2008, s.976) sier også at grensene kan være uklare og med få sanksjoner, dersom de ikke blir overholdt. Individet har slik mulighet til å opprettholde medlemskap i flere kategorier eller bytte mellom de tilgjengelige identitetene utfra situasjonen.

4.3 Bakkebyråkrati

Lipskys (1980) teori om «street-level bureaucracy» undersøker hvilket handlingsrom bakkebyråkraten har når hen opererer i feltet mellom publikum og myndighetene. Bakkebyråkrater er offentlig tjenestearbeidere som jobber direkte med klienter, pasienter og brukere av offentlige tjenesteytelser (Lipsky, 2010, s.3). Bakkebyråkrater iverksetter politikk som er vedtatt på et høyere politisk nivå. Deres oppgave er avgrense hvem som skal ha tilgang på visse tjenester og ytelser og hvem som ikke kvalifiserer som brukere av ytelsen, ifølge den vedtatte politikken.

Lipsky (1980, i Vabo et al., 2020, s.192) undersøker hvilken rolle bakkebyråkratene spiller i om en politikk er vellykket eller ikke. Bakkebyråkratene dras alltid mellom den politikken som blir besluttet ovenfra og det arbeidet som gjøres direkte med brukeren av tjenesten (Lipsky, 2010, s.4). Dette er hva Lipsky kaller «joint production». Bakkebyråkratene har ofte utfordrende arbeidsoppgaver, hvor man har begrenset med tid og ressurser og hvor klientene kan være vanskelig å håndtere, da de ofte er i en ufrivillig situasjon. De arbeider også ofte etter uklare mål og i en uforutsigbar hverdag (Lipsky, 2010, s.81). Dette gjør arbeidet utfordrende.

Bakkebyråkraten har mulighet til å utøve skjønn i møte med brukeren, innenfor de fastsatte rammene. Muligheten til å utøve skjønn, gjør at tjenestearbeideren faktisk har en anledning til å påvirke hvordan politikken blir iverksatt på bakkenivå. Selv om bakkebyråkratene kan benytte seg av en viss grad av autonomi i arbeidet, må de forholde seg til standardprosedyrer (Vabo et al., 2020, s.191). Slik kan bakkebyråkratene ha en følelse av at systemet hindrer dem i å utøve arbeidet på en best mulig måte (Vabo et al., 2020, s.191).

Dette fører til at bakkebyråkratene utvikler mestringsstrategier for å håndtere arbeidshverdagen (Lipsky, 2010, s.151). En av mestringsstrategiene som er spesielt relevant for mitt prosjekt, er når bakkebyråkratene legger stor vekt på viktigheten av å etterleve prosedyrene, selv om det ville vært både ønskelig og mulig å gi et tilpasset tilbud til brukeren. Dette er sentralt for datamaterialet, da et funn i analysen er at bakkebyråkratene opplever at flyktningene mottar forskjellige tilbud, men uttrykker på samme tid at de motsetter seg å forskjellsbehandle flyktninger. Selv om de opplever at flyktninger ikke blir likebehandlet, slik de skal etter internasjonale lover for flyktninger, uttrykker arbeiderne, at de ikke har myndighet til å gjøre noe annet enn å iverksette den vedtatte politikken. Jeg vil derfor anvende Lipskys teori for å belyse denne spenningen som finnes i datamaterialet.

4.4 Tidligere forskning fra den pågående fluktsituasjonen fra Ukraina

Da det fortsatt er relativt kort tid siden invasjonen av Ukraina, er forskningsfeltet mangelfullt på flyktninger fra Ukraina på dette tidspunktet. Det finnes ikke forskning på hvilken mottakelse flyktningene fra Ukraina har fått i Norge, men det finnes derimot noen bidrag om fluktsituasjonen generelt og hvordan denne Europa har respondert på denne fluktsituasjonen. Jeg vil gjøre rede for dem her.

Costello og Fosters (2022) artikkel «(Some) refugees welcome: When is differentiating between refugees unlawful discrimination», tar for seg den ekstraordinære mottakelsen av flyktninger fra Ukraina i Europa og om denne mottakelsen kan være ulovlig, i forhold til Konvensjonen for flyktningers stilling, som sier at det ikke skal gjøres forskjell på flyktninger. De viser også hvordan det har blitt rapportert om at personer med «ikke-europeisk» utseende som oppholdt seg i Ukraina da krigen brøt ut, har opplevd vold ved grensene ut av Ukraina og vanskeligheter med å komme seg ut av landet (Costello & Foster, 2022; UN News, 2022). Hovedfunnene fra artikkelen er at flyktninger fra Ukraina blir prioritert, sammenlignet med flyktninger med en annen bakgrunn, i forhold til deres mulighet for å reise visumfritt inn i EU og ved at de har fått kollektiv beskyttelse (Costello og Foster, 2022). Costello og Foster (2022) argumenterer for at denne grensedragningen skjer mellom flyktninger med bakgrunn i nasjonaltilhørighet og etnisitet, og at det derfor kan være i strid med Konvensjonen for flyktningers stilling, artikkel tre, om ikke-diskriminering av flyktninger.

I «Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans» ser Bosse (2022) på hvilken respons Europa, og spesielt EU har hatt på situasjonen i Ukraina og hvordan EUs respons har vært basert på moralske forpliktelser, knyttet til rettighetsbaserte normer, som Ukrainas rettigheter til suverenitet. Samtidig kan EUs respons knyttes til verdibaserte normer om EUs identitet, solidaritet og etiske forpliktelser overfor sine «med-europeere.» Bosse (2022) viser også at beslutningen om å gi ukrainske flyktninger kollektiv beskyttelse ble legitimert ved å vise til EUs ansvar rundt å forhindre lidelse for den sivile befolkningen i Ukraina

Krigen i Ukraina har utløst et enormt engasjement i Europa, for å hjelpe ukrainske flyktninger. Krigen har derimot også belyst hvordan Europa tar imot flyktninger fra andre regioner på, slik Cénat et al. (2022) i sin kommentar «War in Ukraine and Racism: The Physical and Mental Health of Refugees of Color Matters» ser det. Cénat et al. (2022) belyser hvordan denne flyktningsituasjonen har avdekket flere former for rasisme. For eksempel viser Cénat et al. (2022) til mediadekningen av krisen og hvordan flyktninger fra Ukraina har blitt kategorisert som «siviliserte» «middelklasse» personer som ligner på «any European family» og som har «blue eyes and blond hair». De understreker også den samme rasistiske «sorteringen» som har skjedd med ukrainske grenser som Costello og Foster (2022) viser til. Cénat et al. (2022) konkluderer med at prioritering av flyktninger fra Ukraina, vanskeliggjør en følelse av

tilhørighet for ikke-europeiske flyktninger og at ikke-europeiske flyktnigner slik står i fare for å oppleve «double trauma» med både utfordringer knyttet til krig og rasisme (Cénat et al., 2022).

Kapittel 5: Forskningsdesign og metode

Dette kapitlet gjør rede for prosjektets forskningsdesign og metode. Kapitlet tar for seg de metodiske avveiningene som er gjort og metoden som er anvendt for å kunne svare på prosjektets problemstilling. Hva vi ønsker å studere, legger føringer for hvilken metode som er mest egnet (Silverman, 2020, s.8, 87). Formålet for oppgaven min var å innhente kunnskap om hvordan personer som jobber tett på fluktsituasjonen til Norge, reflekterer over hvilken behandling flyktninger får både i systemet og i samfunnet generelt. Forskningsspørsmålet mitt krever slik en metode som kan gi innsikt i personenes tanker og refleksjoner rundt dette tema. Kvalitativ metode egner seg som metode, når formålet ved en studie er å få innsikt i sosiale prosesser og situasjoner (Silverman, 2020, s.69). Kvalitative intervju ble derfor valgt som metode.

5.1 Forskningsdesign

Dette prosjektet undersøker hvordan eksperter i migrasjonsfeltet, opplever at flyktninger fra Ukraina blir tatt imot i Norge og om mottakelsen skiller seg fra tidligere og andre pågående flyktningstrømmer. Studiet har en kontekstuell forankring. Formålet med studiet er å innhente kunnskap om hvilken behandling flyktninger fra Ukraina mottar i Norge, fra personer som jobber tett på flyktninger i sin arbeidshverdag. Problemstillingen min krever et forskningsdesign som tillater en åpen og undersøkende tilnærming til tema, da det ikke finnes et stort forskningsfelt på fluktsituasjonen fra Ukraina. Jeg har derfor vært inspirert av Grounded Theory og gjøre bruk av et eksplorerende forskningsdesign.

Prosjektet forskningsdesign er empirinært, som vil si at den er inspirert av Grounded Theory (Glaser & Strauss, 1967a). I Grounded Theory-tradisjonen er fokuset på å generere teori fra empiri, i motsetning til en deduktiv tilnærming, hvor man analyserer datamaterialet ved å teste den opp mot allerede eksisterende teori og antagelser (Glaser & Strauss, 1967a, s.46). Ved å støtte seg på en forutbestemt teori, kan vi lukke oss for det uventede i datamaterialet (Glaser & Strauss, 1967a, s.46).

Slik kan vi gå glipp av interessante sider ved materialet og kun oppdage perfekte eksempler som underbygger den eksisterende teorien (Glaser & Strauss, 1967a, s.46). Glaser og Strauss (2006 i Silverman, 2020, s.4) sier at vi først og fremst skal utvikle teori «from the ground up», men at vi siden kan anvende eksisterende teori på feltet som er særlig relevant. Det finnes ikke tidligere forskning om flyktninger fra Ukraina i Norge. Samtidig skjer ingen forskning i

et sosialt vakuum. Jeg har derfor satt prosjektet inn i en større migrasjons- og sosiologisk kontekst, ved å vise til forskning med lignende tematikk og sosiologisk teori som kan sette funnene fra studiet inn i en større sammenheng.

Da det ikke finnes tidligere systematisk forskning med på behandlingen flyktninger fra Ukraina får i det norske samfunnet, har jeg benyttet meg av et eksplorerende forskningsdesign (Blaikie, 2009, s.73). Med et eksplorerende forskningsdesign, kan vi undersøke problemstillinger som tidligere ikke har vært gjenstand for forskning. Et eksplorerende forskningsdesign gir forskningen en fleksibilitet til å undersøke uventede forhold som kan dukke opp underveis i prosessen (Stebbins, 2001). Etter hvert som jeg tilegnet meg mer innsikt og forståelse på feltet, kunne jeg blant annet trekke linjer mellom funn i empirien og teori om hvordan mennesker interagerer med hverandre, hvordan vi definerer oss selv og på samme tid kategoriserer andre og hvor grensene mellom «vi» og «dem» går.

5.2 Det kvalitative forskningsintervjuet som metode

Gjennom kvalitative intervju kan vi få tilgang på verdier, tanker og holdninger hos hver enkelt, som det er vanskelig å få tilgang på ved bruk av andre metoder (Byrne, 2004 i Silverman, 2020, s. 114). Likbehandling/forskjellsbehandling av flyktninger kan være et sensitivt tema å uttale seg om og krever en metode som verner om deltagerens integritet. Dette ble derfor tatt med i vurderingen av hva som ville være den mest egnede metoden for forskningsprosjektet. Individuelle intervju ble brukt som metode, da jeg antok at deltagerne ville snakke friere om sine personlige tanker, meninger og erfaringer om behandling av flyktninger i en-til-en samtale. Individuelle intervju ble derfor ansett som den mest egnede metoden for forskningsspørsmålet.

Jeg gjennomførte semistrukturerte individuelle intervju med en varighet på mellom 44 minutter og 1 time og 20 minutter. I semistrukturerte intervju støtter man seg på en intervjuguide med forhåndsbestemte spørsmål/tema, men man har i tillegg en fleksibilitet til å følge opp interessante temaer som måtte komme opp under intervjuet (Silverman, 2020, s.177). En fordel ved å anvende semistrukturerte intervju, i forhold til helt åpne intervju, er at man har muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål og be informantene utdype svarene sine (Silverman, 2020, s.177).

Jeg utarbeidet en intervjuguide før jeg gikk i gang med intervjuene. Intervjuguiden ble utformet med bakgrunn i temaet, med formål om å få innsikt i erfaringer og tanker rundt behandling av flyktninger. Jeg forberedte noen hovedtema/-spørsmål for intervjuene, med stikkord, som jeg brukte for å eventuelt følge opp svarene fra hoveddelen. Eksempel på et hovedspørsmål: «Hvordan definerer du ‘flyktning’/ hvem kan blir definert som en flyktning?» Stikkord/oppfølgingsspørsmål var her: «Hva er forskjellen mellom en flyktning og en migrant?»

Det varierte i hvilken grad jeg gjorde bruk av intervjuguiden. I noen intervju var det mindre grad nødvendig å stille konkrete spørsmål, da deltagerne selv kom inn på tematikken underveis, i andre intervju måtte jeg i større grad støtte meg på intervjuguiden og stille oppfølgings- og oppklaringsspørsmål.

Etter første intervju valgte jeg å gjøre om på intervjuguiden min, da jeg la merke til at spørsmålene ikke ga nok rom til refleksjon for informantene. Jeg gjorde derfor endringer, slik at intervjuene i større grad la til rette for refleksjon. Å gjøre endringer på intervjuguiden mellom intervjuene, er ikke å foretrekke, da man kan risikere å ikke stille de samme spørsmålene og slik ikke kunne sammenligne funnene fra de forskjellige intervjuene. Samtidig var det ikke gjort radikale endringer, men justeringer som gjorde at intervjuene ville flyte bedre. Tematikken forble den samme, men strukturen ble justert. Semistrukturerte intervju tillater en viss variasjon i strukturen på intervjuene og jeg så derfor ikke dette som et metodisk problem (Silverman, 2020, s.177).

Jeg gjorde også noen få tilpasninger på intervjuguiden for at de skulle passe variasjonen i utvalget mitt. Etersom ikke alle i utvalget mitt jobbet ved offentlige Flyktningstjenester, måtte intervjuguiden tilpasses informantene. For intervjuguiden til frivillige, tok jeg vekk spørsmålet; «Hva er de vanlige prosedyrene en flykting må gå gjennom for å få oppholdstillatelse i Norge», da jeg vurderte det slik at deltageren fra frivillighetssentralen, ikke hadde særlig innsikt i denne delen av flyktningsprosessen. I intervjuguiden til deltageren i voksenopplæringen la jeg til et ekstra spørsmål: «Hvilke rettigheter og plikter har flyktninger i introduksjonsloven og integreringsloven til opplæring/utdanning?» Justeringene som ble gjort på intervjuguiden underveis, var slik minimale og jeg vil derfor argumentere for at variasjonene ikke endret intervjuenes essens.

Det er en fin balanse mellom det å styre intervjuet og det å legge til rette for at deltagerne skal kunne føle seg sett og hørt i en slik setting (Tjora, 2017). Det viktigste for meg i

intervjusettingen var at informantene følte seg komfortable nok til å fortelle om sine tanker og erfaringer. Intervjuguiden var utformet slik at informantene kunne få mulighet til å snakke om sin arbeidshverdag på sine premisser, før jeg eventuelt ville ta opp hvordan flyktninger fra Ukraina blir behandlet. Alle informantene tok selv opp situasjonen med flyktningene fra Ukraina og fortalte om deres opplevelse av hvilken mottakelse de hadde fått i Norge.

Alle intervjuene ble gjennomført digitalt via videotjenesten Zoom. Alle deltagerne, hvor gjennomføring av fysiske møter var praktisk mulig, fikk tilbudet om å gjennomføre intervjuet fysisk. Ved å gjennomføre intervjuene over en digital plattform, kan man gå glipp av ikke-verbale uttrykk, som er lettere å observere ved å være i samme rom (Tjora, 2017, s.168). Samtidig er en fordel med digitale intervjuer, at det åpner for muligheten til å intervju personer som ikke oppholder seg på samme sted. Gjennom å tilby digitale intervju fikk jeg slik tilgang på personer jeg gjerne ikke ellers ville nådd (Silverman, 2020, s.176).

Som følge av koronapandemien, har digitale løsninger som Zoom blitt tatt i bruk i større grad enn tidligere. Jeg valgte å benytte meg av videokonferansetjenesten Zoom, da jeg hadde god erfaring med plattformen gjennom å benytte den i undervisningssammenheng. Alle deltagerne så ut til å synes det var en grei ordning å ha intervjuet via Zoom.

5.3 Utvalg og rekruttering

I et forskningsprosjekt må det alltid tas stilling til hvilket utvalg man har lyst til å se nærmere på og hvilken strategi man må bruke for å få tilgang på dette utvalget (Silverman, 2020, s.33). Informantene i prosjektet er strategisk utvalgt, som personer som har spesiell innsikt og kunnskap om mottak og inkludering av flyktninger i Norge (Kvale & Brinkmann, 2019, s.123). De er også strategisk valgt fra kommuner hvor de har tatt imot flyktninger, både fra Ukraina, men også fra andre regioner av verden. Det var viktig for meg at kommunene ikke bare hadde bosatt flyktninger fra Ukraina, men at de også hadde erfaring med flyktninger fra andre land, for å kunne si noe om utviklingen i arbeidet med flyktninger over tid. I prosjektets kjerne ligger en implisitt sammenligning mellom behandlingen flyktninger fra Ukraina får, med flyktninger fra andre regioner. Det var derfor viktig at informantene kunne trekke paralleller mellom flyktningenes situasjoner.

5.3.1 Rekrutteringsprosessen

Da jeg gikk i gang med å rekruttere prøvde jeg først å rekruttere ansatte ved asylmottak, da folk som arbeider ved asylmottak arbeider tett på flyktninger. Det viste seg midlertidig ikke å være så enkelt. Ved henvendelser til asylmottakene, fikk jeg tilbakemelding om at jeg trengte en godkjenning fra Utlendingsdirektoratet, for å kunne intervju ansatte ved asylmottak. Jeg kontaktet derfor UDI for å få informasjon om søknadsprosessen for å kunne gjennomføre intervjuene. Det tok flere uker før UDI kunne gi informasjon om hvordan jeg kunne starte søknadsprosessen. Omfanget av søknaden som krevdes, virket ikke realistisk med tanke på min begrensede tidshorisont. Jeg hadde allerede brukt mye av min begrensede tid på å nå fram til UDI. Jeg besluttet derfor å heller konsentrere meg om å rekruttere andre relevante personer.

Jeg konsentrerte meg etter dette om å rekruttere personer som jobbet statlig, kommunalt eller frivillig med mottak, integrering og/eller inkludering av flyktninger. Jeg kontaktet aktører, hvor kontaklinformasjon lå offentlig tilgjengelig på deres nettsider. Dette førte dessverre ikke fram til aktuelle informanter. Jeg valgte derfor å bruke mitt eget nettverk og forhørte meg rundt om noen kjente noen som jobbet med flyktninger og som slik ville være relevante for prosjektet mitt. Et familiemedlem kunne knytte meg til flere personer i en kommune i Vestland fylke. Jeg kontaktet de aktuelle personene og slik rekrutterte jeg mine tre første informanter.

Selv om jeg personlig har en del bekjente i denne kommunen, kjente jeg ingen av informantene før intervjuene. Deltagerne skal kunne gi sitt frivillige samtykke til å delta i forskning, uten noe form for press utenifra (NESH, 2021). Da jeg ikke kjente personene direkte, og de ikke er nære venner av min kontaktperson, vurderte jeg det som at det ikke ville påvirke deres evne til å frivillig samtykke til å delta i prosjektet (NESH, 2021).

Kontaktpersonen min ble heller ikke informert om hvem jeg valgte å kontakte og intervju til prosjektet.

Den tredje informanten fikk jeg kontakt med gjennom en av de to første informantene jeg kontaktet. Jeg rekrutterte med andre ord den tredje deltageren gjennom en snøballeffekt (Tjora, 2017, s.135). To av informantene kjenner dermed hverandre, da de jobber ved samme Flyktningstjeneste. Dette kan være problematisk av flere grunner. En av utfordringene med en slik metode, er at utvalgsprosessen blir preget av tilfeldigheter (Tjora, 2017, s.136). Når en deltager «nominerer» en annen, kan man miste kontrollen over hvem man rekrutterer.

Samtidig spesifiserte jeg at jeg var ute etter personer som jobbet med flyktninger, slik at jeg fortsatt hadde en viss kontroll over hvem deltagerne kunne spørre. Jeg opplevde at deltageren som ble rekruttert på denne måten, ikke følte seg presset til å delta.

Etter dette utvidet jeg søket mitt, til å også inkludere andre kommuner i Vestland fylke, da det ble vanskelig å rekruttere flere fra denne kommunen, da et fåtall jobber med flyktninger her. Jeg sendte da ut e-post til aktuelle kandidater i kommuner i Vestland fylke, hvor det hadde blitt bosatt flyktninger de siste 3 årene. Dette førte til at jeg rekrutterte to personer fra Flyktningsjenesten i to forskjellige kommuner på Vestlandet, gjennom kontakt med deres avdelingsledere. Jeg endte slik min rekrutering med 6 informanter.

Det er aldri et klart svar på når man har nok informanter og rekrutteringsprosessen kan avsluttes (Tjora, 2017, s.143). Da jeg brukte mye tid på å få avklart situasjonen med de ansatte på asylmottak og UDI i starten av min rekrutteringsperiode, hadde jeg til slutt knapphet på tid til å få tak i andre som kunne gi meg verdifull innsikt (Silverman, 2020, s.177). Silverman (2020, s.177) sier at utvalget til individuelle intervju, vanligvis består av mellom 6 og 20 deltagere. Fokuset i en kvalitativ studie vil alltid være å få tilgang på interessante refleksjoner rundt en tematikk, og ikke genere et størst mulig utvalg.

Det er ikke nødvendigvis slik at forskningens kvalitet automatisk blir høyere, med flere antall intervju (Kvale & Brinkmann, 2019, s.148). Dette er en antakelse som stammer fra kvantitativ forskning og som ikke direkte kan overføres til kvalitativ metode (Kvale & Brinkmann, 2019, s.148). Jeg mener derfor at utvalget mitt er tilstrekkelig, fordi det gir oss innsikt i erfaringer og tanker rundt behandlingen av flyktninger i Norge, som var formålet med prosjektet mitt.

5.3.2 Utvalg

Utvalget består av 6 personer som er strategisk valgt som personer som har særinnsikt i innvandring og integreringsfeltet. Deres tanker, meninger og refleksjoner kan slik gi kontekstualisert innsikt i hvilken behandling flyktninger får i det norske samfunnet (Silverman, 2020, s. 64). 4 av deltagerne er ansatt i Flyktningsjenester i tre forskjellige kommuner, en deltager er rektor ved voksenopplæringen i en kommune og en hadde nylig jobbet med frivillige tiltak for flyktninger/innvandrerbefolkningen. Deltagerne jobber i kommuner i Vestland fylke, hvor de har tatt imot flyktninger de siste 3 årene. Vestland fylke

er blant de fylkene som har bosatt flest fra Ukraina og er derfor en egnet geografisk avgrensning av mitt prosjekt (Inkluderingsdepartementet, 2022).

Én av informantene hadde på intervjutidspunktet akkurat sluttet i arbeidet, hvor hun var i kontakt med flyktninger. Personen ble rekruttert da hun hadde en jobb hvor hun var i kontakt med flyktninger. Underveis i rekrutteringsprosessen byttet hun imidlertid jobb. Da vedkommende hadde lang erfaring med integreringsarbeid, så jeg det ikke som et stort problem, da hun fortsatt kunne bidra med sin kunnskap fra feltet, selv om hun nylig hadde byttet jobb.

Som forsker er det din plikt å verne om identiteten til dine informanter (Silverman, 2020, s.153). Jeg har på bakgrunn av dette valgt å gi mine informanter fiktive navn. Jeg har i tillegg valgt å anonymisere kommunene de jobber i, da det er få som jobber med det samme som deltagerne i kommunene (Se 5.4.3 for mer om dette). Under følger en oversikt over deltagerne som utgjør utvalget mitt:

Deltager	Kommune	Yrke
Kristin	Kommune i Vestland 1	Avdelingsleder, Flyktningtjenesten
Siv	Kommune i Vestland 1	Flyktningskoordinator, Flyktningtjenesten
Geir	Kommune i Vestland 1	Rektor i voksenopplæringen
Grete	Kommune i Vestland 1	Tidligere frivillighetskoordinator ved frivillighetssentralen i kommunen
Stian	Kommune i Vestland 2	Flyktningkonsulent, Flyktningtjenesten
Stephen	Kommune i Vestland 3	Flyktningkonsulent, Flyktningtjenesten

Tabell 1: Oversikt over informantene med fiktive navn, og anonymiserte kommuner

5.4 Metodekvalitet

Kvale og Brinkmann (2019, s.272) bruker begrepene reliabilitet, validitet, generaliserbarhet og objektivitet for å kunne diskutere kvaliteten til kunnskapsproduksjonen i samfunnsvitenskapelig forskning. Jeg vil i dette delkapittelet diskutere prosjekts

metodekvalitet og hvilke tiltak jeg har gjort, for å kunne sikre prosjektets troverdighet og pålitelighet.

5.4.1 Generalisering i kvalitativ metode

Et vanlig spørsmål i samfunnsforskningen er om det er mulig å generere generaliserbare funn fra kvalitativ forskning (Gomm et al., 2000). I kvantitative studier er utvalget så stort at funn her, sannsynligvis kan representere den populasjonen som utvalget er trukket fra (Brannen & Nilsen, 2011). Mens kvaliteten i kvantitative studier ofte måles i om funnene er generaliserbare, er ikke dette direkte overførbart til kvalitative studier (Gomm et al., 2000). I kvalitative studier derimot, vil en slik forståelse av generalisering være vanskelig å oppnå, da utvalgene generelt sett er mindre enn ved kvantitative studier. Det har derfor vært en antagelse om at funn fra kvalitative studier ikke kan si noe utover seg selv (Gomm et al., 2009).

Gomm (et. Al., 2000 i Brannen og Nilsen, 2011) mener derimot at det ikke bør være et mål for kvalitative studier å strebe etter å oppnå en kvantitativ forståelse av kvalitet. Gomm (et. al., 2000 i Brannen og Nilsen, 2011) mener at vi bør gå vekk i fra det positivistiske begrepet «generalisering» og heller snakke om funn kan ha overføringsverdi til lignende caser eller situasjoner. I stedet for å snakke om generalisering, i en kvantitativ forståelse, bør heller fokuset i kvalitative studier ligge på å produsere troverdige funn, som kan ha overføringsverdi for andre lignende caser eller situasjoner (Gomm et. Al., 2000 i Brannen og Nilsen, 2011). Funn fra studiet har overføringsverdi, da det er tenkelig at også personer med like type jobber, vil ha lignende opplevelser i andre kommuner, enn de som er gjenstand for dette studiet.

Generalisering og utvalg henger tett sammen. Informantene som utgjør utvalget mitt, er strategisk valgt som personer som har særinnsikt i innvandring og integreringsfeltet. Deres tanker, meninger og refleksjoner kan slik gi kontekstualisert innsikt i hvilken behandling flyktninger får i det norske samfunnet (Silverman, 2020, s. 64). Slik kan funnene mine si noe om hvilke erfaringer som finnes i arbeidet med innvandring og integreringsspørsmål i en norsk kontekst.

5.4.2 Validitet og reliabilitet

Validitet i forskningsprosjekt handler om sammenhengen mellom forskningsspørsmålet og forskningsdesignet (Silverman, 2020, s.8). Validitet handler med andre ord om hvorvidt man

har valgt de mest egnede metodene og tilnærmingene, for hva man er ute etter å undersøke (Tjora, 2017, S.79-80).

Jeg transkriberte intervjuene kort tid etter at intervjuene var gjennomført. Dette kan styrke nærheten til eget datamateriale og også skape god gjengivelse av intervjuene (Dalen, 2013). I tillegg har jeg også gjennomgått datamaterialet flere ganger. Ved å gjennomgå flere ganger, kunne jeg oppdage flere relevante sider av transkripsjonen og i større grad sikre at jeg gjenga deltagerens utsagn på en så korrekt måte som mulig.

Reliabilitet i et forskningsprosjekt beskriver prosjektets stabilitet over tid og om prosjektet har pålitelighet, ved at det er anvendt etablerte prosedyrer og standarder (Silverman, 2020, s.21). Moisander og Valtonen (2006 i Silverman, 2020, s.90) sier at en av måtene man kan styrke reliabiliteten til et forskningsprosjekt, er å gjøre forskningsprosessen så transparent som mulig. Gjennom å gi detaljert innsikt i forskningsstrategi, teori, analyseprosess og metodologiske og metodiske avveininger, vil leseren bli invitert til en kritisk lesning av empirien. I tillegg har jeg gjort valg i forskningsprosessen som kan styrke prosjektets reliabilitet, som å gjennomføre pilotintervju før jeg startet på intervjuene, samt gjøre bruk av lydopptak under intervjuene.

Ved å aktivt gjøre bruk av direkte sitat, kan man gjøre «informantenes stemmer» tilgjengelig for leseren og slik invitere til et «fortolkningsmangfold» (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 239). Ved å gjøre «informantenes stemmer» tilgjengelig, kan leseren gjøre opp sin egen mening om hva som egentlig sies (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 239). Slik åpner jeg for at andre kan være både enig og uenig i min lesning av empirien. Aktiv bruk av direkte sitat vil derfor styrke prosjektets reliabilitet og validitet.

Reliabilitet handler også om replikabilitet, som handler om dersom prosjektet ble gjennomført igjen, av en annen person eller på et senere tidspunkt om de fortsatt ville kunne komme fram til de samme funnene som foreligger (Silverman, 2020, s.89). All samfunnsforskning har en kronisk utfordring med replikabilitet, fordi samfunnet vi forsker på, alltid er i endring (Glaser & Strauss, 1967, s.235). Den kontinuerlige utviklingen i samfunnet gjør det vanskelig å gjenskape studier (Glaser & Strauss, 1967a, s.235). Dette er svært aktuelt for mitt prosjekt. Krigen i Ukraina og den påfølgende flyktningstrømmen fra krigsområdet var en ekstraordinær hendelse som oppstod i 2022 (Glaser & Strauss, 1967, s.235). Informantene har fortalt om sine erfaringer rundt behandlingen flyktninger får, høsten 2022. Informantenes erfaringer og tanker vil hele tiden speile den konteksten de er en del av. Innvandring og integreringsfeltet

vil alltid være i konstant bevegelse og slik vil også erfaringene som informanten forteller om, også være i kontinuerlig endring.

5.4.3 *Forskningsetiske refleksjoner*

Som forsker må man alltid ta i betraktning de etiske fallgruvene som kan oppstå i et forskningsprosjekt. Gjennom alle faser av prosjektet har etikk og moralske hensyn blitt overveid. Prosjektet ble meldt inn til Sikt², september 2022. Sikt har vurdert at prosjektets håndtering av personopplysninger, følger bestemmelser i personopplysningsloven (2018, §38) (se vedlegg).

NESH³ (2021) sier at: «forskningsdata og annet forskningsmateriale skal lagres og deles forsvarlig. Alle intervjuene ble tatt opp på en diktafon som ikke var koblet til nettet. Informasjonsskrivet, som deltagerne fikk tilsendt før intervjuene, informerte om dette. Lydopptaket, samt transkripsjonene av intervjuene ble lagret og oppbevart på Universitetet i Bergen sin tjeneste for sikker lagring, SAFE⁴. Disse tiltakene ble gjort for å kunne ivareta deltageres rett til konfidensialitet og integritet.

Deltagere i et forskningsprosjekt skal alltid være informert om prosjektets hensikt, delta frivillig og kunne samtykke om å delta i forskning (Silverman, 2020, s. 157). Før intervjuene fant sted, mottok alle deltagerne et informasjonsskriv om prosjektet. Skrivet ga informasjon om forskningsprosjektets formål, samtykke, personvern og konfidensialitet (se vedlegg). Jeg informerte også om at det var frivillig å delta og at man kunne trekke seg når som helst både før, under og etter intervjuet, uten at det ville føre til konsekvenser for deltagerne. Kvale og Brinkmann (2019, s.97) sier at ved å informere deltagerne om prosjektets hensikt, vil konsekvensene av å delta minimeres. For å forsikre meg om at deltagerne var innforstått med hva deres deltagelse innebar og hva deres rettigheter var, minnet jeg alle deltagerne under intervjuet, på at jeg hadde sendt dem informasjonsskriv og jeg gjentok den viktigste informasjonen også i intervjusettingen. Sikt (2022) sier at deltagerne i forskning må foreta en aktiv handling for at et samtykke skal være gyldig. Samtykket må også dokumenteres, for at

---

² Tidligere NSD

³ Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora

⁴ Sikker Adgang til forskningsdata og E-struktur

det skal være gyldig (NSD, 2022). Jeg innhentet skriftlig samtykke fra informantene via e-post.

Noen ganger vil det likevel være situasjoner hvor det ikke vil være mulig å informere om forskningens helhet (NESH, 2021). Da jeg sendte ut informasjonsskriv om prosjektet mitt, utelot jeg informasjon om at jeg undersøkte om ukrainske flyktninger blir prioritert i Norge. Dette gjorde jeg på bakgrunn av en antagelse om at dersom jeg hadde informert om at jeg ville se på mulig forskjellsbehandling, ville dette virke avskrekkende fra å delta i intervjuet. Jeg ville samtidig også unngå å rekruttere personer med et partisk motiv, om å uttale seg om ukrainske flyktninger. Hvor åpen man skal være om formålet i et forskningsprosjekt, vil alltid være en avveining i forhold til etiske retningslinjer for informert samtykke (Kvale & Brinkmann, 2019, s.162). Av informasjonsskrivet til forskningsprosjektet gikk det fram at jeg ønsket å innhente kunnskap om nyere fluktsituasjoner og likebehandling av flyktninger. Jeg mener derfor at deltagerne fikk tilstrekkelig informasjon til å gi et informert samtykke om å delta.

Som forsker er det din plikt å verne om identiteten til dine informanter (Silverman, 2020, s.153). Jeg har derfor valgt å gi mine informanter fiktive navn. Jeg har i tillegg valgt å anonymisere kommunene de jobber i. Det er få som jobber med det samme som deltagerne i kommunene og det er derfor svært enkelt å gjenkjenne deltagerne, om jeg hadde gjengitt hvilke kommuner det er snakk om. Ved å anonymisere kommunene kan målet om å gjennomføre en transparent og pålitelig fremstilling av forskningsdata, bli utfordret (Thagaard, 2013). Dette er en avveining jeg har måtte ta stilling til. Flere av deltagerne uttrykte selv et ønske om at jeg skulle anonymisere kommunen, av frykt for å bli gjenkjent. For å kunne sikre deltagernes identitet og integritet, har jeg derfor valgt å ikke inkludere kommunene.

Det går fram av empirien at likebehandling av flyktninger i offentlige institusjoner er et ideal. Det kan derfor være vanskelig og ubehagelig å snakke om forskjellsbehandling av flyktninger. Flere av informantene ga inntrykk av at de synes det var ubehagelig å snakke om behandlingen av flyktninger, hvor det ganske tydelig gikk fram at det ikke foregikk likebehandling av flyktninger.

Jeg opplevde det noen ganger ubehagelig å stille spørsmål ved hvorfor noen flyktninger tilsynelatende får en annen behandling, da informantene så ut til å være noe utilpass ved disse spørsmålene. Samtidig er det viktig å skjerpe sansene når informantene unngår å svare direkte

på spørsmålet eller på en annen måte prøver å komme utenom et sensitivt tema som forskjellsbehandling (Kvale & Brinkmann, 2019, s.124). Å stille oppfølgingsspørsmål ble derfor sentralt for å ikke la informantene «slippe for lett unna», når det ble litt ukomfortabelt. Samtidig var jeg min rolle bevisst og var bevisst på at det kunne være vanskelig å snakke om dette temaet.

5.5 Analyseprosessen

Jeg vil i dette delkapittelet gjøre rede for hvordan jeg har arbeidet i prosjektets analyseprosess. Jeg vil gjøre rede for hvordan jeg har analysert datamaterialet, samt hvordan jeg har samarbeidet med medstudenter i denne prosessen.

5.5.1 Analytisk strategi

Da jeg hadde transkribert intervjuene, startet jeg analysearbeidet med å lese igjennom datamaterialet og markere interessante setninger og avsnitt, som var fremtredende. Etter dette kodet jeg datamaterialet. Å kode datamaterialet, betyr å identifisere nøkkelord fra tekstsegmenter, for å senere kunne identifisere en uttalelse (Kvale & Brinkmann, 2019, s.226). Det er viktig å utvikle koder som er særegne for hvert intervju, for ikke å presse intervjuene inn i eksisterende koder. Slik fulgte jeg det Glaser og Strauss (2006, s.6) sier om at koder skal utvikles så nært på datamaterialet som mulig. Jeg identifiserte først hovedkoder, med tilhørende eksempelkoder. For å illustrere, identifiserte jeg først hovedkoden «flyktningen» med eksempel-koder, «flyktninger fra Europa» og «flyktninger fra andre land». Jeg så deretter etter mønstre mellom intervjuene.

Jeg identifiserte etter hvert et tydelig mønster i hvordan informantene kategoriserte flyktninger fra Ukraina og «andre» flyktninger. Flyktningene fra Ukraina ble kategorisert av informantene med at de blant annet var «like nordmenn», «vil integrere seg fort» og ble oppfattet som «europeere». Det viste seg at flyktninger fra andre land, ble kategorisert på en kontrastfull måte, som «ulike nordmenn», «vanskelig å integrere» og fra «Afrika». Slik utviklet bakgrunnen for det første analysekapittelet seg, og jeg utviklet ett begrepspar fra empirien, nemlig «den ukrainske flyktningen» og «den andre flyktningen» som jeg skal se nærmere på i analysen. Jeg så også et mønster i datamaterialet som handlet om hvordan flyktninger blir mottatt i Norge. «Behandling av flyktninger» ble slik en hovedkode. Eksempelkoder ble her «likebehandling som et ideal», «behandling av offentlige

myndigheter» og «mottakelse i samfunnet ellers». Dette dannet grunnlag for utviklingen av mitt andre analysekapittel.

Etter at jeg hadde kodet og kategorisert datamaterialet, gikk jeg i gang med å tolke meningsinnholdet i intervjuetekstene (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 234). Meningsinnholdet i datamaterialet strekker seg ofte utover hva informantene faktisk sier. Analysen er derfor viktig for å nå meningsinnholdet i datamaterialet. Ved å finne fram til betydningsrelasjoner og meningsstrukturer som ikke umiddelbart viser seg i teksten, vil man kunne nå en dypere og mer kritisk tolkning av datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 234).

5.5.2 Kollektiv dataanalyse

For å sikre at min forståelse av datamaterialet ikke kun var basert på egen oppfatning av datamaterialet, gikk jeg sammen med to andre medstudenter i analysearbeidet, som selv skriver innenfor migrasjon/integreringsfeltet. I januar 2023 gjennomførte vi to analyseverksted hvor vi diskuterte funn, mulig teori og analysemetoder. Jeg hadde på tidspunktet gjennomført alle mine individuelle intervju og lest igjennom råmaterialet. Møtet varte hver gang i ca. 4 timer. Samarbeidet var inspirert av Helga Eggebøs arbeid om kollektiv dataanalyse (2020). En kollektiv dataanalyse er ifølge Eggebø (2020) å samle en arbeidsgruppe til et felles verksted og å gå igjennom analysearbeidet i plenum. Å samarbeide om analysearbeidet kan styrke analysens kvalitet, da andre kan korrigere og nyansere tolkninger av funnene (Tjora, 2017, s.251-2 i Eggebø, 2020, s.107).

Før første analyseverkstedet, hadde alle gått igjennom datamaterialet sitt hver for seg. Vi lagde korte sammendrag av våre egne intervju, som vi la fram i plenum på møtet. Vi la fram interessante aspekt ved empirien, mulig teori, og begreper som kom fram av datamaterialet og diskuterte dette i fellesskap. Andre analyseverksted ble gjennomført noen uker senere. Her snakket vi om hvor langt vi hadde kommet i analyseprosessen og hvilke funn vi hadde gått videre med og vi drøftet også relevant litteratur og begrep.

Analyseverkstedet var spesielt nyttig, da jeg fikk diskutert med andre hva jeg mente var sentrale funn og kunne sjekke om mine medstudenter også hadde samme oppfattelse av hva som var interessante aspekt ved empirien. Slik forsikret jeg meg om at jeg ikke hadde trukket ut funn, som ikke kun bekreftet egne antagelser, men at min tolkning av materialet var sentrale og gyldige (Eggebø, 2020).

6: Analysekapittel I: Hvem er flyktningen?

Kapittel 6 er første av to analysekapitler. Jeg vil starte ved å se på hvordan informantene forstår flyktningbegrepet og hvem som kan defineres som flyktning, da dette var det første sentrale aspektet jeg oppdaget ved empirien. Jeg vil derfor se nærmere på det.

6.1 Hvem er flyktningen på et universelt nivå?

På et institusjonelt nivå er det klare juridiske rammer for hvem som kan defineres som flyktning. Som vist i 2.1 definerer den norske utlendingsloven (2008, §4) en flyktning etter FNs Flyktningkonvensjon (1951, §1-7). FNs Flyktningkonvensjon definerer en flyktning som en person som ikke har mulighet til å returnere til sitt opprinnelsesland, fordi hen frykter forfølgelse på bakgrunn av rase, religion, nasjonalitet eller at du er medlem av en sosial gruppe, eller politiske meninger (FN-sambandet, 2022b). Det er med andre ord en konkret og tydelig avgrensning av hvem som kan defineres som en flyktning. Informantene i studiet legger seg tett opp mot den norske utlendingsloven og FNs definisjon av hvem en flyktning er. Det kan slik tyde på at informantene har internalisert hvordan flyktninger skal defineres i institusjonen de er en del av, og at de slik fremmer institusjonens forståelse av hvem som faller innunder denne definisjonen (Berger & Luckmann, 2000, s.135-136). Stian definerer en flyktning slik:

Ja, er det ikke dette her med at du er utenfor ditt hjemland, at du må flykte, fordi du har utrygge tilværelser der du kommer fra. Og det er problematisk for deg å returnere da, eller gå tilbake til landet du kommer fra. Nå har jo vi tatt imot overføringsflyktninger, kvoteflyktninger, eller FN-kvoteflyktninger og disse som får innvilget kollektiv beskyttelse da, fra Ukraina. Så lenge de har papirene i orden så er de per. definisjon en flyktning. Men man må jo ha, det med flyktningstatus betyr jo at det er for utrygt for deg å være i hjemlandet. Og det er opp til myndighetene og politiet og UDI å avgjøre om du har rett på den type stauts. Så vi får jo de fordelt ut flyktningene, etter at de har fått flyktningstatus da, så vi er ikke med å avgjøre det.
(Stian)

Stian legger vekt på at en flyktning er en person som har måtte flykte, fordi det er utrygt for dem i hjemlandet sitt. Stian understreker at det ikke er dem i Flyktningtjenesten som avgjør om en person har behov for beskyttelse. Stian tydeliggjør at ansvaret for å avgjøre hvem som

kan få flyktningstatus, ligger hos politiet og UDI. Dette kan tyde på at han distanserer seg fra ansvaret med å bestemme hvem som får opphold og ikke. Kristin definerer en flyktning slik:

Jo, en flyktning er jo enten da en asylsøker som da har tatt seg til Norge på egen hånd og søkt asyl etter at de har tatt seg til landet. Og så har du jo kvoteflyktning, og da er det jo da FN, UNHCR som har plukket ut, intervjuet og gitt de status som kvoteflyktning, og da er det der (tenker litt) ifra vi får forespørselen, altså vi får det fra IMDi da, men det er de som fordeler ut kvoteflyktninger. (Kristin)

Kristin skiller mellom personer som selv har tatt seg til Norge for så å søke beskyttelse og kvoteflyktninger som har fått beskyttelse gjennom FN og UNHCR. Kristin legger i likhet med Stian vekt på at det ikke er de som bestemmer hvem som kommer til kommunen, men at flyktningene blir «tildelt» kommunen, gjennom IMDi. Siv definerer en flyktning slik:

Ja, altså nå er jo jeg så innprenta, både gjennom utdanning og jobb at, så for meg blir jo flyktninger, de som har fått de som har fått asyl, en beskyttelse (tenker litt) i fra UDI, altså som ikke har arbeidsinnvandring eller familie. Det er for meg en flyktning. Ja, så jeg er ganske tydelig på det (tenker litt). Fordi det ordet flyktning det blir brukt veldig generelt. Men for meg er det innvandring som er generelt. Så jeg er veldig tydelig på det da. Så flyktning for meg, er en som har søkt om beskyttelse i et annet land. Det er ikke en som kommer, det er ikke en som, ja. Jeg vet ikke helt hvordan jeg skal forklare det bedre, men jeg har hvert fall et veldig tydelig skille i mitt eget hode (ler).

For Siv er det klare grenser mellom hvem som kan defineres som en flyktning og hvem som ikke kan det. For Siv er en flyktning en person som trenger beskyttelse, og som ikke kommer gjennom arbeidsinnvandring eller familiegjennomføring. Siv sier at hun er «inprenta» med en forståelse av hvem en flyktning er, gjennom jobben som flyktningkoordinator og gjennom studiene. Det er med andre ord for Siv en ufravikelig definisjon, som Siv har internalisert gjennom sitt yrke og sin utdanning. Siv fremmer slik den definisjonen av en flyktning, som hun har tilegnet seg gjennom arbeid- og studie-livet, en definisjon som virker som en objektiv sannhet for Siv.

Grete er den eneste i utvalget som reflekterer over hvilke «merkelapper» vi bruker når vi skal kategorisere migranter og hvilke følger disse «merkelappene» kan ha for personen som migrerer. Siv har jobbet med frivillige tiltak, blant annet for innvandrerbefolkningen, i

kommunen og føler ofte i sin praksis at det blir feil å skille mellom flyktninger og annen type innvandring, fordi hun i sin arbeidshverdag inkluderer alle «typer» migranter i tiltakene:

Og når jeg sier innvandrerkvinner, og jeg er veldig usikker på hva man skal kalle den gruppen som kommer flyktende inn til Norge, fordi at, du (refererer til intervjuer) snakker om flyktninger, men vi opererer på en måte veldig lite med, vi differensierer ikke, ikke sant. Så vi har jo arbeidsinnvandrere også. Det er jo forskjellige grunner til å komme til Norge på. Og, så når har, mange av våre tiltak har vært sånn at vi, vi inkluderer alle, sant. Så vi skiller ikke med å være flyktning eller det med å være arbeidsinnvandrer. Så det er derfor jeg kaller det for innvandrer, men tidligere, da jeg studerte dette her, da kalte vi det for minoritetsspråklige. Så jeg vet ikke hva du vil kalle det. For noen mener jo at hvis vi kaller dem flyktninger, så kan det også være veldig stigmatiserende også. Så var det en kvinne som sa "men når er jeg ferdig med å flykte? eller når er jeg ferdig med å vandre inn?" altså "jeg er jo her". Altså, skjønner du? [...] De merkelappene er jo. Kan jo være stigmatiserende, sant? Men på en annen side finner jeg ikke noe bedre [betegnelse]. Jeg synes at innvandrere, eller innvandrerkvinner, eller innvandrere, ikke er så stigmatiserende. Også minoritetsspråklige kan man jo bruke, konsekvent også. (Grete)

Grete reflekterer rundt hvilke betegnelser som er best å bruke, når det er snakk om personer som har kommet til Norge fra andre land. Grete føler at det kan være stigmatiserende å definere en person som flyktning, fordi personen på et tidspunkt slutter å være aktivt på flukt.

Det går fram av datamaterialet, at informantene fremmer en universal forståelse av hvem flyktning er. Denne definisjonen har de internalisert gjennom sin rolle i institusjonen de arbeider i. Ved å vise til institusjonelle definisjoner av flyktningen og at det er aktører lengre oppe i systemet, som bestemmer hvem som får opphold og hvilken behandling disse skal motta, skaper informantene en avstand fra beslutninger som tas om oppholdstillatelser og bestemmelser om hvordan flyktningene skal bli mottatt. Samtidig går det fram av datamaterialet at selv om informantene definerer flyktningene på en universell/konvensjonell måte, forstår og kategoriserer flyktningene fra Ukraina på en annen måte enn de «andre flyktningene i praksis. Jeg vil derfor videre i dette kapittelet ta for meg hvordan informantene beskriver og oppfatter flyktnings egenskaper og karakteristikk.

6.2 Hvem er flyktningen i praksis?

Delkapittel 6.1 viste hvordan det på et juridisk, institusjonelt nivå er klare avgrensinger for hvem en flyktning er. Det er derimot ikke slik at den empiriske virkeligheten alltid samsvarer med de juridiske kategoriene (Liodden, 2018). Dette vil jeg se nærmere på i delkapitlene 6.2-6.4. Her tar jeg for meg hvordan informantene kategoriserer flyktninger i praksis og hvordan de opplever at andre i samfunnet kategoriserer flyktninger. Som nevnt i 5.5.1 identifiserte jeg fra datamaterialet en typifisering av flyktninger. Informantene setter klare grenser mellom flyktninger fra Ukraina og «de andre flyktningene» når de reflekterer over dagens fluktsituasjon. Jeg har derfor utviklet begrepsparet «den ukrainske flyktningen» og «den andre flyktningen», for å kunne undersøke hvordan flyktninger fra Ukraina blir oppfattet og behandlet, i forhold til flyktninger fra andre land og regioner. Ved å utvikle empirinære kategorier, kan jeg sikre at kategoriene er relevant og egnet for å kunne forklare datamaterialet (Glaser & Strauss, 2006, s.3).

Å dele inn flyktninger som kommer til Norge i to kategorier er en konstruksjon og en forenkling av virkeligheten. Det er viktig å være bevisst og tenke nøye igjennom bruken av kategorier, spesielt når det er snakk om kategorisering av andre mennesker (Crawley & Skleparis, 2018). Det kan også føre til en homogenisering og overforenkling av levd liv (Gupte and Mehta 2007 i Crawley & Skleparis, 2018). Samtidig gir kategoriene en mulighet til å trekke ut og analysere interessante aspekt ved datamaterialet (Bakewell, 2011, s.24). Formålet med å konstruere begrepsparet «den ukrainske flyktningen» og «den andre flyktningen» var ikke å stigmatisere eller generalisere personer med fluktbakgrunn. Derimot blir kategoriene brukt for å kunne diskutere hvordan flyktninger fra Ukraina blir forstått og behandlet, i forhold til andre flyktninger, i en norsk innvandring- og integreringskontekst.

Jeg vil først se på hvordan «den andre flyktningen» blir karakterisert, for så å legge fram hvordan informantene karakteriserer «den ukrainske flyktningen». Selv om informantene ofte kontrasterer den «andre» flyktningen med den ukrainske flyktningen og omvendt, har jeg bevisst valgt å beskrive de to «typene» hver for seg. Dette er gjort med tanke på å gi en mest mulig oversiktlig fremstilling. I noen tilfeller har jeg valgt å beholde sammenligningen, dersom jeg har opplevd at sitatet hadde mistet sitt meningsinnhold, ved å dele det opp. Jeg vil starte med å se på hva empirien sier om den «andre» flyktningen.

6.3 «De blir på en måte sett på som en flyktning i seg selv på en måte» - Den «andre» flyktningen

Med bakgrunn i datamaterialet, har jeg utviklet begrepet «den andre flyktningen», som står som en kontrast til «den ukrainske flyktningen». Det går fram av datamaterialet at flyktninger som ikke er fra Ukraina, blir typifisert som en gruppe. Når informantene skal beskrive hvordan flyktninger fra Ukraina kan bli oppfattet som «utypisk flyktning», sammenligner de dem med flyktninger fra afrikanske land, som Somalia, Syria, Kongo og Kenya. Flyktninger fra afrikanske land, blir slik oppfattet som «den typiske flyktningen». I noen tilfeller defineres ikke land eller kontinent, men flyktningen fra Ukraina, kontraheres med «overføringsflyktninger/kvoteflyktninger». Jeg har derfor kalt begrepet «den andre flyktningen». Jeg vil nå gi et innblikk i hvordan «den andre flyktningen» forstås og kategoriseres i empirien.

For det første går det fram av empirien at flyktninger fra «andre» land oppleves som selve bildet på hva/hvem en flyktning er. Stian opplever at den «andre» flyktningen er den mest «typiske» flyktninger:

Det er jo flyktninger alle som vi tar imot. Men så er det dem som er i flyktningleir, som på en måte har visst om at de skal til et annet land, i kanskje to år og de er født i et land med krig i. De blir på en måte sett på som er flyktning i seg selv på en måte.
(Stian)

Stian beskriver at flyktninger som ikke er fra Ukraina, kommer ofte fra land hvor det har vært krig lenge, eller fra flyktningleirer, hvor de har vært i en lengre periode. Det kan tyde på at for Stian er dette «bildet» på hvem den «gjennomsnittlige» flyktningen han er i kontakt med er.

Grete beskriver hvordan hun opplever at flyktninger fra Somalia er ulike nordmenn: «Nei, altså somaliere som har en helt annen, de ser helt annerledes ut, de kler seg annerledes, de har annen religion, de har helt andre skikker altså.» Grete opplever at den «andre» flyktningen skiller seg fra nordmenn ved å ha et annet utseende, andre klær, annen religion og andre skikker, som skiller seg fra den kulturen vi finner i Norge. Slik kategoriserer Grete den «andre» flyktningen som en som ikke passer inn i det norske samfunnet (Lamont & Molnár, 2002, s.168).

Den andre flyktningen blir også kategorisert som en flyktning som trenger tett oppfølging, fordi de er så ulike «nordmenn» og fordi de kommer fra et samfunn, som skiller seg markant

fra det norske samfunnet. Kristin og Stephen oppfatter at den «andre» flyktingen har et manglende kunnskapsgrunnlag om å leve i et samfunn som det norske og hvordan de skal håndtere en hverdag her. Kristin opplever at den «andre» flyktingene trenger tett oppfølging av dem i Flyktingtjenesten, når de først ankommer kommunen. Hun beskriver hvordan arbeidet med de andre flyktingene i starten, nesten kan sammenlignes med å være en pårørende:

Så med kvoteflyktinger, så blir man jo nesten sånn, ja, nesten litt sånn pårørende rolle i starten, for det er masse nytt og masse som er veldig uforståelig, som er så annerledes enn det de er vant med. (Kristin)

Kristin opplever at kvoteflyktinger trenger tett oppfølging, fordi de kommer fra samfunn som ikke ligner det norske samfunnet. Hun opplever at masse er «veldig uforståelig» for flyktingen, fordi det er så mye i det norske samfunnet som er «så annerledes enn det de er vant med». Dette kan tolkes som at Kristin antar at den «andre» flyktingen kommer fra samfunn, som ikke ligner på det norske. Stephen beskriver, som Kristin, at den «andre» flyktingen trenger mye oppfølging: «Mens de andre [flyktingene] er kanskje mer sånn at de trenger litt mer tid og opplæring i samfunn og språk selvfølgelig, men at de krever mye mer tid.» Stephen beskriver det som en selvfølgelighet at den «andre» flyktingen trenger tid til å sette seg inn i det norske samfunnet og tilegne seg det norske språket. Dette kan tyde på at heller ikke Stephen har en forståelse av at den «andre» flyktingen kommer fra et samfunn og snakker et språk som ikke ligner på det norske samfunnet og norskspråket. Stephen føler at den «andre» flyktingene mangler kunnskap om hvordan samfunnet fungerer, som blir sett på som helt grunnleggende, for å kunne fungere i hverdagen:

Mange av de som kommer fra Syria, vet ikke hva skatt er engang. Vi må begynne helt grunnleggende. Ja, de kan kanskje ikke det latinske alfabetet, så å ta buss er en stor utfordring [...] Så de [andre flyktingene] sliter jo litt, så det krever kanskje mer oppfølging. (Stephen)

Stephen opplever at de andre flyktingene trenger en mer inngående opplæring i hvordan det er å leve i det norske samfunnet, fordi de ikke har kunnskap om hverdagslige gjøremål som å betale skatt og å ta bussen. Dette kan tyde på at Stephen oppfatter at den «andre» flyktingen på mange måter må begynne på «scratch» i Norge, fordi de ikke er rustet til å ta fatt på livet i Norge, uten opplæring først. Den «andre» flyktingen trenger derfor tett oppfølging.

Stephen beskriver at det for den «andre» flyktingen vil «kreve mye mer tid» å sette seg inn i hvordan man lever i Norge. Samtidig opplever Stephen at den «andre» flyktingen har tiden til rådighet: «...at de er mer sånn på det lange løpet ...» Det kan her tyde på at Stephen tenker at den «andre» flyktingen skal være i Norge over en lengre periode og at de derfor kan ta seg god tid til å lære seg å leve i Norge. Dette kan tyde på at Stephen antar at den «andre» flyktingen er kommet for å bli og at hen ikke kommer til å vende tilbake til sitt opprinnelsesland.

Den «andre flyktingen blir også karakterisert som en person som enten har manglende, lav, eller ikke godkjent utdanning i Norge. Geir opplever som rektor, at den «andre» flyktingen ofte trenger utvidet opplæring, utover den ordinære 3 årsperioden, fordi den «andre» flyktingen ofte «[...] er da lite studert, eller ikke kan det latinske alfabetet, de har ikke forutsetninger til å forstå tidsaspektet.» Geir beskriver den «andre» flyktingen som en lite skolert flykting, som ikke kan det latinske alfabetet og har lite innsikt i hvor lang tid det vil ta å oppnå ønsket utdanning. Siv oppfatter også at den «andre» flyktingene flyktinger har lite utdanning:

«Og så har vi jo flyktinger fra afrikanske land, der er det jo også lite skole, lite utdanning, i fra de fleste land [...] Kongo blir det jo, Kongo er det jo lite lite utdanning fra, så de begynner jo stort sett fra skretch.»

Siv erfarer at flyktinger fra de fleste land i Afrika har lite utdanning og de derfor må stort sett begynne på et helt grunnleggende nivå i Norge. Informantene typifiserer slik den andre flyktingen som en flykting uten utdanning. Det er derimot ikke slik at alle flyktinger fra ikke-europeiske land mangler utdanning. Flyktinger har generelt sett ofte høyere utdanningsnivå enn andre migranter (Ager & Strang, 2008). Det som derimot er tilfellet for en del av dem som har med seg utdanning fra utlandet, er at utdanningen ikke blir godkjent i Norge. Siv forteller at flyktinger hun er i kontakt med sliter med å få utdanningen sin fra opprinnelseslandet godkjent i Norge: «Etiopia, Eritrea har høyt utdannede, men det blir jo veldig sjeldent godkjent, her hos oss.» Siv observerer at flyktinger fra «andre land» som har med seg høyere utdanning i bagasjen ikke får den godkjent i Norge.

Dette er et gjennomgående tema i intervjuene. Informantene viser til at flyktinger fra «andre land» som har ressurser og/eller utdanning fra sitt opprinnelsesland, har problemer med å få den godkjent i Norge, fordi det norske samfunnet ikke verdsetter utdanning tatt i disse landene

som en «riktig type» kompetanse. Kristin forteller at mange flyktninger blir satt tilbake i tid, fordi de ikke får godkjent utdanningen sin fra sitt opprinnelsesland:

Utfordringen for mange er jo den prosessen med at, ja hvis de har utdanning fra hjemlandet og så blir ingenting godkjent i forhold til norsk utdanningssystem og de blir satt tilbake sant, at «Nei du har videregående, men den er ikke godkjent her, så her liksom har du kun, grunnskole.» Og så blir de satt tilbake og må begynne helt på nytt. Og de hadde sett for seg at når de endelig kommer seg til et trygt land og skal begynne på nytt, altså da er de ikke klare for å bli satt tilbake til null på en måte, at de må begynne å jobbe seg oppover, altså kompetanse steg for steg. Det kan være litt tøft for mange og den medbrakte kompetansen de har jo hatt, ja jobber og kunnskap, som ikke er overførbare her. De blir satt litt tilbake og må ta tak på nytt. Det er litt tøft, spesielt for dem som er litt, litt yngre som har sett for seg at nå begynner livet og jeg skal i gang og nå skal jeg jobbe, og så er det ikke så lett.

Kristin opplever at flyktningene får en følelse av at arbeidet med å skaffe seg erfaring og kompetanse, har vært for gjeves og at de må rykke tilbake til start. Siv beskriver også at flyktninger strever med å få godkjent utdanning tatt i utlandet: «... altså bare det å godkjenne en master fra et annet land, er ekstremt vanskelig, og mange får det ikke godkjent.» Siv observerer at flyktninger med høyere utdanning ikke får den godkjent i Norge, fordi de har tatt utdanningen i utlandet.

Siv opplever også at det norske samfunnet har et «rigid» forhold til dokumentasjon og at de ikke er interessert i arbeidserfaring som ikke kan dokumenteres. Blant annet nevner Siv hvordan dette er et problem for flyktninger fra Syria: «Men, hvis vi ser i fra Syria, så har jo de kjempe arbeidserfaring, men de har veldig lite dokumentasjon, så det hindrer jo den gruppen.» Å ikke kunne dokumentere arbeidserfaringen, hindrer flyktninger fra å bruke denne erfaringen i Norge. Hun trekker også fram at mange egentlig har ferdighetene for å kunne utføre arbeidet, men fordi de ikke kan dokumentere arbeidserfaring, kan de ikke ta dette arbeidet:

[...] har de gått i lære i generasjoner, sant. Det er far, bestefar, onkler, tanter, sant. og de har lært å, det er jo en erfaring det også, men det passer ikke inn i vårt system som er så rigid på dokumentasjon, bekreftelse på hva du kan og ikke kan, og på lover og regler. (Siv)

Siv beskriver at noen av de «andre» flyktningene kommer fra familier hvor de i generasjoner har hatt det samme yrket, og hvor dokumentasjon på dette arbeidet, ikke har vært nødvendig. Ager & Strang (2008) sier at mangel på dokumentert arbeid er et vanlig problem for mange flyktninger. Grete beskriver en lignende situasjon med kvinner fra Somalia. Grete opplever at Norge ikke setter pris på den bakgrunnen og kompetansen som personer fra Somalia har med seg, som at de er gode til å lage mat og snakker flere språk. Hun opplever at det norske samfunnet etterspør ferdigheter, som ikke flyktningene fra Somalia kan skilte med:

Så tenker jeg jo at, jeg kjenner jo mange somaliske kvinner for eksempel som kom, når de kom var de analfabeter. De har (tenker) [...] Og de har med seg masse i bagasjen, de også, men mye av det er ikke ting vi etterspør. Vi etterspør ikke "er du god til å lage mat eller?". Mange av dem er jo veldig språkmektig også. De kan ofte mange andre afrikanske språk. Men det er jo ikke vi interessert i. Vi spør etter "kan du norsk?". Så vi er jo, hva skal jeg si, altså vi spør ikke etter de tingene de kan, vi spør bare etter de tingene de ikke kan, sant. (Grete)

Selv om flyktningene har mange ressurser, opplever Grete at ressursene flyktningene har med seg fra Somalia, ikke er hva det norske samfunnet etterspør. Kristin, Siv og Grete oppfatter med andre ord at det er svært vanskelig for den «andre» flyktingen å kunne bruke utdanning og annen kompetanse fra sitt opprinnelsesland og at det ofte ikke lar seg gjøre. Dette vil med andre ord si at mange av flyktningene ikke kan ta lignende arbeid som de tidligere har hatt, fordi det norske samfunnet ikke verdsetter deres kompetanse, på lik linje som deres opprinnelsesland. Det kan tyde på at det er vanskelig å overføre kompetansen og erfaringen fra opprinnelseslandet til Norge. At flyktningene har vanskeligheter med å overføre kompetanse, tatt i utlandet, samsvarer med tidligere forskning på flyktninger og deres muligheter på arbeidsmarkedet (Ager & Strang, 2008; Midtbøen, 2015). Det finnes derimot unntak fra denne praksisen, som jeg vil komme tilbake til i 7.3.

Den «andre» flyktingen blir av informantene typifisert som en som en person som blant annet fremstår som ulik nordmenn, har lite og/eller ikke godkjent utdanning, lite ressurser og har vanskeligheter med å integrere seg i det norske samfunnet. Det blir slik tegnet opp grenser mellom nordmenn og de «andre» flyktningene.

Informantene opplever «den andre flyktingen» som ulik nordmenn generelt og det blir derfor trukket grenser mellom «nordmenn» og «den andre flyktingen», såkalt «boundary making» (Wimmer, 2008, s.992). Slik blir flyktningene fra Afrika/overføringsflyktninger forstått som

«de andre» og legitimerer en ekskluderende tilnærming til denne gruppen. Det skjer slik en kategorisering av flyktingene fra «andre» land som en flykting som ikke «hører til» i Norge. Jeg vil i neste delkapittel se på hvordan flyktninger fra Ukraina blir forstått og fremstilt av informantene.

6.4 «En helt annen type flykting, selvsagt» – Den ukrainske flyktingen

Med bakgrunn i datamaterialet, har jeg utviklet begrepet «den ukrainske flyktingen», som står som en kontrast til «den andre flyktingen». Den ukrainske flyktingen beskrives i empirien som en utypisk flykting og som har karakteristikk som er uvanlig for en flykting å ha. Jeg vil i dette delkapittelet ta for meg denne karakteristikken av den ukrainske flyktingen.

Flyktingene fra Ukraina beskrives av informantene som en annen type flykting, enn hva informanten er vant med å møte i sitt arbeid. Stian opplever flyktingene fra Ukraina som en annerledes flykting: «...vi ser jo ganske tydelig at det er en annen målgruppe, vi jobber med nå, kontra tidligere i år ...» Stian opplever at det er en tydelig forskjell mellom den ukrainske flyktingen og flyktninger han ellers er i kontakt med. Geir beskriver flyktingen fra Ukraina slik: «en helt annen type flykting, selvsagt.» Samtlige informanter beskriver at flyktninger fra Ukraina oppleves som en annen type flykting, sammenlignet med flyktingene de har jobbet med tidligere. Geir beskriver den ukrainske flyktingen som en flykting som har «et helt annet utgangspunkt, bakgrunn»:

Vi fikk jo veldig inntak nå at ukrainere, sant. Vi har over 30 elever som vi tok inn nå i høst, som (tenker litt) er en helt annen type flykting selvsagt. De kommer fra Vesten og alt, sant. Vestlige land, med et helt annet utgangspunkt, bakgrunn. (Geir)

Geir opplever den ukrainske flyktingen skiller seg fra den andre flyktingene, han er i kontakt med. Geir begrunner annerledesheten, med at de kommer fra «vesten» og har derfor «et helt annet utgangspunkt, bakgrunn.» Geir trekker linjer mellom det å være fra «vesten» og å ha en bakgrunn som ikke ligner andre flyktninger. «å ha et helt annet utgangspunkt» kan forstås som at Geir oppfatter at flyktninger fra Ukraina har et bedre utgangspunkt for å klare seg i Norge. Det er interessant at det for Geir er «selvsagt» at flyktingene fra Ukraina er en annen type flykting. Dette kan tyde på at han føler at han deler denne oppfatningen av at den ukrainske flyktingen er «en annen type flykting» med andre.

I tillegg til at den ukrainske flyktningen blir beskrevet som «en annen type flyktning», blir flyktningen også beskrevet som en person som har mange likhetstrekk med «nordmenn» og som kommer fra et samfunn som ligner det norske samfunnet. Grete beskriver den ukrainske flyktningen som en som ligner «oss»: [Ukrainerne er] nærmere oss rent geografisk, og nærmere oss i kultur. Veldig mange flere kristne for eksempel. Også ja, og de ser sånn ut som det vi gjør.» Grete opplever at den ukrainske flyktningen ligner i utseende, har en lignende kultur og lik religion. Dette er et narrativ, som også var gjeldende under fluktsituasjonen fra Bosnia (Todorovic, 2016). Dette vil jeg ta opp igjen i diskusjonsdelen.

Stephens beskrivelse av den ukrainske flyktningen ligner Gretes beskrivelse: «Ukrainerne er hvite, kristne, europeere som det er mye lettere å identifisere seg med enn kanskje andre. Stephen føler at det kanskje er mye lettere å identifisere seg med den ukrainske flyktningen, fordi den ukrainske flyktningen er hvit, kristen og fra Europa. Senere i intervjuet legger han til flere likheter: «Nei, det er nok identitet og at vi ser likheter mellom oss. De ligner på oss, de har kultur og samfunn som er mye mer lik våres enn ja si afrikanske land eller Midtøsten eller andre steder.» Både Grete og Stephen nevner likheter i utseende, religion og at de geografisk er «i nærheten.» Dette kan tyde på at både Grete og Stephen oppfatter at den ukrainske flyktningen ligner nordmannen.

Grete tror at likheten hun observerer mellom «nordmenn» og den ukrainske flyktningen kan gjøre det lettere å inkludere flyktninger fra Ukraina i Norge: «Så jeg tenker jo på mange måter, at det er en, at de får bedre tilbud, eller det er lettere kanskje, å tilby dem hjelp.» Grete tenker at fordi «nordmenn» og den ukrainske flyktningen ligner i forhold til utseende og religion, så vil dette kunne gjøre det lettere å hjelpe dem. Stephen tror også at likheter mellom nordmenn og den ukrainske flyktningen, gjør at flyktningene blir fortere en del av samfunnet:

«Jeg tror de vil integrere seg fortere. Men det er jo både pga. bakgrunnen og det er jo flere likheter mellom Ukraina og Norge, enn la oss si Kongo og Norge, men ja jeg tror den integreringsprosessen vil gå mye fortere med dem.» (Stephen)

Stephen sier at han tror at det er bakgrunnen til den ukrainske flyktningen som gjør at hen vil integrere seg fortere. Stephen opplever at det finnes flere likheter mellom Ukraina og Norge, enn mellom Kongo og Norge og at dette har betydning for den ukrainske flyktningens integrering. Likhetene mellom nordmenn og ukrainerne som fremmes av Grete og Stephen, kan være med på å legitimere en bedre behandling av ukrainerne.

Det som er ekstra interessant med at både Grete og Stephen opplever den ukrainske flyktingen som likere nordmenn, er at verken Grete eller Stephen har jobbet direkte med de ukrainske flyktingene. Forestillingen av likhet mellom nordmenn og ukrainerne, er derfor ikke noe de har kunne erfart selv, men må være basert på noe annet. Berger & Luckmann (1991, s.46) sier at jo større avstand det er til ansikt-til-ansikt-situasjonen, jo mer anonym blir den sosiale typeinndelingen. Dette vil si at når Grete og Stephen kategoriserer de ukrainske flyktingene som like nordmenn, åpner dette for at Grete og Stephen kan anta karakteristikk ved disse flyktingene. Vi ser her at fordi Grete og Stephen forstår ukrainerne som like nordmenn, så antar de også at de ukrainske flyktingene vil kunne integrere seg raskere enn andre flyktinger. Denne formen for typifisering er upersonlig, fordi det ikke foregår en direkte ansikt-til-ansikt interaksjon, og slik vil Grete og Stephen kunne kategorisere alle flyktinger fra Ukraina som «like nordmenn», uten at de har interagert direkte (Berger & Luckmann, 2000, s.51).

Informantene opplever også at språk er noe som skiller den ukrainske flyktingen og den «andre» flyktingen. Mer spesifikk snakker informantene om flyktingers engelskkunnskaper. Informantene er uenige når det kommer til hvilke engelskkunnskaper som finnes hos flyktinger fra Ukraina. Stephen og Stian mener at flyktingene fra Ukraina snakker engelsk. Stian sier at «mange av de kan jo engelsk» og Stephen sier at «Noen kan engelsk og har høy utdanning [...]», hvor dette står i kontrast til [...] «mens andre er analfabeter og har aldri jobbet eller kjenner ikke til systemet sånn sett». Stephen og Stian har et inntrykk av at den ukrainske flyktingen har engelskkunnskaper.

Geir som er rektor ved voksenopplæringen, opplever derimot ikke at mange av de ukrainske flyktingene kan engelsk. Han begrunner dette med å vise til at mange av flyktingene fra Ukraina ønsker opplæring i engelsk: «Og egentlig ville mange av dem ha engelskopplæring òg. For det var mangelfullt, for det er mangelfullt i Ukraina. Fremmedspråket er russisk. Du må betale for å ta engelsk.» Geir beskriver engelskkunnskapene som «mangelfulle» i Ukraina. Han sier at fremmedspråket den ukrainske flyktingen lærer på skolen er russisk og at engelsk kun er for dem som kan betale for å ta det privat. Geir oppfatter med andre ord at den ukrainske flyktingen ikke kan engelsk.

Siv erfarer også som Geir at engelskkunnskapene er mangelfulle hos flyktingene fra Ukraina. Siv sier at selv om den ukrainske flyktingen har høyere utdanning, så oppfatter hun

at deres manglende engelskkunnskaper setter en stopper for deres inkludering på arbeidsmarkedet:

[D]et vi gjerne ser på de fra Ukraina da, som mange av de har master, sant, men veldig få har engelsk. Hadde de hatt engelsk, så kunne de ha gått ut i et arbeid, sant, for det er jo et felles språk, sant. men mens vi ser på, mange av disse her som gjerne har fått tilbud om jobb, men det er mer innen hotelldrift og frukt (jordbruk). For det er det er det som er de største markedet her hos oss, hvert fall sånn sesongpreget. Så takker de jo nei, sant, for det er så stor nedgradering i rang. Altså du har jo ikke mastergrad innen psykologi og så er du renholder på et hotell. Hallo! Der går grensen, sant! (engasjert) Når de da er i en krise fra før. Så det synes jeg er vanskelig (tenker). (Siv)

Selv om flyktningene har en utdanning som er overførbart fra Ukraina til Norge, opplever Siv at den ukrainske flyktningen sliter med å få relevant arbeid, fordi hen ikke kan engelsk. Jobbene de kan ta uten å kunne engelsk, blir ofte som Siv beskriver det, en «en stor nedgradering i rang». Den ukrainske flyktningen med mastergrad, er overkvalifisert til å ta renholdsarbeid på hotell. Siv sier at de ukrainske flyktningene synes det er vanskelig å akseptere at de ikke får de jobbene de har utdanning til: «Nei, de synes det er forferdelig leit, sant. Og det går jo en lang tid før de aksepterer det, sant.» Dette kan tyde på at det kan være vanskelig å ta del i arbeidsmarkedet eller utdanning, selv med en høyere utdanning som er godkjent i Norge, dersom man ikke kan verken norsk eller engelsk.

Et annet gjentakende tema er at den ukrainske flyktningen blir sett på som en ressurssterk flyktning. Informantene oppfatter at det vil være enklere å inkludere den ukrainske flyktningen, fordi flyktningen har høy utdannelse og kompetanse. Det kan slik se ut som at det trekkes kulturelle grenser basert på utdanning og kompetanse (Lamont, 1992, s.4). Geir beskriver det slik: «De er raskt ut i arbeid, sant. De hadde mye kompetanse med seg.» Geir opplever at ukrainerne kommer raskt ut i arbeid, fordi de har kompetansen som kreves for å delta i arbeidsmarkedet i Norge. Grete er enig med Geir: «Så da tror jeg at de som for eksempel kom fra Ukraina, de kommer, de har altså en bagasje som vi etterspør da.» Grete tenker at flyktningene fra Ukraina har en bakgrunn som dekker en etterspørsel på arbeidsmarkedet i Norge. Geir beskriver den ukrainske flyktningen som en flyktning med: «... mye kompetanse med seg.» Geir sier ikke hvilken kompetanse de har med seg her, men at de har «mye» av det.

I kommunen Stephen jobber i, har de valgt å gi ukrainske flyktninger et tilbud, som står utenfor Flyktningtjenesten, som et eget kommunalt tiltak. På spørsmål om hvorfor han tror de har valgt å organisere arbeidet slik, reflekterer Stephen rundt hva som kan være årsaken til at kommunen har valgt å organisere arbeidet på denne måten. Stephen tror det kan ha med at flyktningene fra Ukraina ikke trenger tett oppfølging: «Jeg vet ikke hvorfor det er sånn, men det er kanskje fordi de ikke trenger like mye opplæring.» Stephen oppfatter at de ukrainske flyktningene ikke trenger like mye opplæring. De ukrainske flyktningene blir slik oppfattet som flyktninger som har nok kunnskap om samfunnet, til å klare seg selv. Han fortsetter: «Ja, jeg føler det, men kanskje de [ukrainerne] trenger litt mindre òg, for de kommer fra et litt annet utgangspunkt, fordi de skjønner litt mer.» Stephen opplever at de ukrainske flyktningene «... skjønner litt mer». Stephen opplever at flyktninger fra Ukraina har en forståelse av hvordan det norske samfunnet fungerer og at de derfor ikke trenger så mye oppfølging, som andre flyktninger.

Stian oppfatter også ukrainerne som selvstendige flyktninger, som ikke har behov for tett oppfølging. Stian beskriver hvordan han oppfatter at flyktningene fra Ukraina forholder seg til tilbudet de har tilgang på gjennom Flyktningtjenesten. Ifølge Stian trenger ikke flyktningene fra Ukraina hjelp med å forstå hvordan det er å bo og leve i Norge:

De i forhold til boevne, spørsmålene kommer. Det er en veldig stor forskjell da, sånn for eks. hvilket behov de har for oppfølging. De etterspør gjerne ikke så mye, for ting ordner de selv ofte. Sånn i forhold til boevne, hvordan drive et hjem. (Stian)

Stian opplever at flyktningene fra Ukraina ikke har behov for en tett oppfølging, fordi de selv løser problemstillinger som oppstår. Stephen oppfatter også at flyktningene fra Ukraina har mindre behov for tett oppfølging: «Jeg føler at det er veldig store forskjeller i behov hos en overføringsflyktning og ukrainerne. Ukrainerne er mer sånn, de vil vite det de må vite og så vil de komme seg i jobb.» «De vil vite det de må vite» kan tyde på at Stephen opplever at flyktningene fra Ukraina kun vil ha den mest nødvendige informasjonen og opplæringen, fordi de ellers klarer seg bra. «[O]g så vil de komme seg ut i jobb» kan vise til at Stephen tenker at flyktningene fra Ukraina har ambisjoner og en retning for livet videre. Det kan også tyde på at Stephen opplever at flyktninger fra Ukraina er selvstendige, fordi de kan ordne arbeid selv. Flyktningene blir med andre ord oppfattet som flyktninger med et lite behov for innføring i hvordan man lever i det norske samfunnet, fordi de blir oppfattet som flyktninger med ressurser.

Stian oppfatter at flyktningene fra Ukraina er ressurssterke, noe som gir nye utfordringer for dem som jobber i Flyktningtjenesten: «Så det er jo veldig, når man tenker Flyktningtjeneste, jobbe med flyktninger, så tenker man kanskje ikke det da, så det er jo en ny tilværelse for oss som jobber i tjenesten da. Litt nye problemstillinger.» Det Stian beskriver her kan tyde på en forestilling om at en typisk flyktning de møter gjennom Flyktningtjenesten, ikke er en ressurssterk flyktning. Det som er interessant ved dette er at Flyktningtjenesten ikke er opprettet for å kun støtte ressurssvake flyktninger, eller for den saksskyld bare hjelpe ressurssterke flyktninger. Flyktningtjenesten skal bistå flyktningene uavhengig av hvilke ressurser de har med seg til Norge.

Stian beskriver også at den siste tiden med flyktningstrømmen fra Ukraina har vært som «en ny tilværelse». Dette er en interessant beskrivelse, fordi det kan tyde på at Stian opplever flyktningene fra Ukraina som en ny «type» flyktning, som de ikke har møtt på i Flyktningtjenesten før. En flyktning med ressurser. Det som er interessant ved dette er at flyktninger fra Ukraina ikke er de eneste personene som kommer til Norge med ressurser. Alle flyktninger har ressurser med seg fra sitt opprinnelsesland, men i ulik mengde og på ulike arenaer (Djuve & Friberg, 2004). Flyktninger fra Ukraina er heller ikke de eneste flyktnignene med høyere utdanning.

Særlig refererer informantene til at flyktningene fra Ukraina har ressurser i form av høyere utdanning. Grete ser på flyktningene fra Ukraina «ofte som en veldig sann ressursgruppe.» Grete oppfatter flyktningene fra Ukraina som en ressursgruppe, og begrunner det med at de har god utdanning og en større bagasje: «De kommer, de har jo, mange av dem har jo god utdanning.» og at «de kommer med en større bagasje[.]» Dette kan virke som at Grete opplever at flyktningene fra Ukraina har en mer «riktig» type bakgrunn med seg til Norge. Deres kompetanse passer bedre inn i det norske samfunnet og slik opplever Grete ukrainerne som en «ressursgruppe». At flyktningene forstås som flyktninger som «passer inn» i det norske samfunnet, kan legitimere en prioritering av dem. Dette er paradoksalt, da hvilken behandling flyktningen skal få i det norske samfunnet, ikke skal være basert på deres evne til å tilpasse seg det norske samfunnet, men skal være basert på deres behov for beskyttelse.

Stian opplever også at flyktninger fra Ukraina har høyere utdanning: «[...] mens de som kommer nå kommer liksom fra Kyiv liksom og har doktorgrad og mastergrad [...]» Stian erfarer at den ukrainske flyktningen har langt høyere utdanning. Han fortsetter og sammenligner egen utdannelse med den utdanningen de ukrainske flyktningene har med seg:

«Flere av de vi har bosatt fra Ukraina har jo liksom, 6 år på høyskole, universitet, sant. Masse mer enn hva jeg har, sant (ler litt).» Stian sammenligner sin egen utdanningsbakgrunn med utdanningen flyktingene har med seg. Når Stian sier at flyktingene fra Ukraina har «[m]asse mer [utdanning] enn hva jeg har, sant», så kan dette tyde på at Stian føler seg underlegen i møte med den ukrainske flyktingen. Det kan leses som om Stian føler at det føles feil at det er han som skal «lære flyktingene opp», når han føler at de har mer utdanning enn ham. Dette underbygger det Stian sier om at man ikke assosierer flyktingene som får hjelp gjennom Flyktingtjenesten som ressurssterke personer.

De fleste fra Ukraina som har høyere utdanning, vil kunne bruke den i Norge, da de fleste utdanninger fra Ukraina automatisk blir godkjent i Norge (NOKUT, 2023). Dette gir dem mulighet til å søke på jobber med utdanningen sin fra Ukraina. I dette kan det ligge en forståelse av at utdanningen som flyktingene har med seg fra Ukraina, er utdanning som blir sett på som «gyldig» i Norge. Denne automatiske godkjenningen vil jeg gå dypere inn i i 7.3.

Den ukrainske flyktingen blir av informantene typifisert som en som en person som blant annet fremstår som lik nordmenn, har mye utdanning, mange ressurser og som vil integrere seg fort i det norske samfunnet. Den ukrainske flyktingen blir her karakterisert som svært lik «Kari Nordmann». Den ukrainske flyktingen står som en kontrast mot den «andre» flyktingen. I motsetning til hvordan grensene ble hardt markert mellom «andre» flyktingen og nordmenn, skjer det her en «boundary blurring» mellom flyktinger fra Ukraina og nordmenn. I denne fluktsituasjonen har grensene mellom nordmenn og ukrainerne blitt uskarpe. Slik har både nordmenn og ukrainerne kunne forstått hverandre som del av et overnasjonalt fellesskap, «The European Family». Jeg har i dette delkapittelet vist de mest fremtredende karakteristikkene av den ukrainske flyktingen.

6.5 Oppsummerende diskusjon

I dette kapittelet har jeg tatt for meg de konstruerte «flyktingtypene», den ukrainske flyktingen og den «andre» flyktingen, som er konstruert ut fra den foreliggende empirien. Jeg har beskrevet hvordan informantene karakteriserer og forstår den ukrainske flyktingen og den «andre» flyktingen. Kapittelet viser at informantene oppfatter den ukrainske flyktingen som svært forskjellig fra den «andre» flyktingen.

Tabell 2 viser de kontrastfulle karakteristikene som kommer fram av intervjuene, når informantene beskriver «den andre flyktingen» og «den ukrainske flyktingen»:

	Den «andre» flyktingen	Den ukrainske flyktingen
Opprinnelse	Fra Afrika	Fra Europa
Tidsaspekt	Født inn i flyktingtilværelsen eller vært flykting i en lang periode	Nylig blitt flykting
Behov for oppfølging og hjelp	Stort behov	Lite behov
Utdanning	Ingen, lite, eller vanskelig å overføre til Norge	Høy, overførbar til Norge, men vanskelig å få jobb basert på den
Etnisitet	Ikke hvit	Hvit
Språk	Ikke engelsk	Engelsk/ ikke engelsk
Religion	Muslim, eller ikke kristen	Kristendom
Lik/ulik nordmenn	Ulik	Lik
Integrering	Vanskelig å integrere	Lett å integrere

Tabell 2: Oversikt over hvordan den «andre» flyktingen og den ukrainske flyktingen blir karakterisert i empirien

Tabellen viser hvordan informantene kategoriserer den «andre» flyktingen og den ukrainske flyktingen. Da tabellen gjenspeiler hva informantene eksplisitt sier, får vi merkelapper som «hvit» og «ikke-hvit». Flere informanter spesifiserer ukraineren som en person med «hvit» hudfarge og at dette er en uvanlig karakteristikk for en flykting, men de spesifiserer ikke hvilken hudfarge den «andre» flyktingen har. Jeg har derfor valgt å forholde meg til «ikke hvit», da det ikke kommer fram hvilken hudfarge, den «andre» flyktingen har, kun at den er ulik den de ukrainske flyktingene har.

Den «andre» flyktingen blir i datamaterialet karakterisert som en person som har lav, ingen, «ikke godkjent» eller udokumentert utdanning og arbeidserfaring, har et stort behov for hjelp og støtte, har lav boevne, kommer fra primitive levekår og er født inn i flyktingtilværelsen. Denne karakteristikken står som en kontrast til den ukrainske flyktingen. De blir også beskrevet som svært ulike nordmenn og at de kan være vanskelig å integrere, da de blant annet blir beskrevet med manglende høyere utdanning, eller utdanning som svært sjeldent blir godkjent i Norge. De blir også beskrevet som personer som kommer fra svært ulike samfunn

og kulturer og at dette også kan virke inn på deres muligheter for å kunne bli en del av det norske samfunnet.

Den ukrainske flyktingen blir i datamaterialet karakterisert som en person med ambisjoner, høy utdanning som er godkjent i Norge, som er selvstendig, snakker engelsk, har høy boevne og likner på nordmenn i forhold til religion, kultur og utseende. Denne karakteristikken står som en kontrast til den «andre» flyktingen. Det kommer også fram av intervjuene at informantene har troen på at den ukrainske flyktingen vil kunne integrere seg raskere i det norske samfunnet enn flyktinger fra andre land, fordi de har høyere utdanning og på bakgrunn av likhetene mellom nordmenn og ukrainere, samt mellom det norske samfunn og det ukrainske samfunn.

Det viser seg derimot at selv om den ukrainske flyktingen blir oppfattet som en person som lettere kan bli en del av det norske samfunnet, kan det tyde på at de sliter med å få relevant arbeid. På tross av at den ukrainske flyktingen oppleves å være høyt utdannet og at Norge automatisk godkjenner utdanning tatt i Ukraina, kan det slik tyde på at det det norske arbeidsmarkedet ikke er like tilgjengelig for den ukrainske flyktingen allikevel.

Jeg vil videre se på hvordan informantene beskriver hvilken behandling flyktingene får i Norge. Informantene har et subjektivt ønske om å likebehandle flyktinger. Analysen viser derimot at å likebehandle alle flyktinger ikke er like lett i praksis, da institusjonen bestemmer rammene som behandlingen skal foregå i.

7: Analysekapittel II: Mottakelsen av flyktninger fra Ukraina i Norge

Jeg har til nå vist hvordan informantene karakteriserer og forstår den ukrainske flyktningen, som svært forskjellig fra den «andre flyktningen». Den ukrainske flyktningen blir utelukkende karakterisert som en mer «passende» flyktning for det norske samfunnet. Jeg vil nå se på om det også er en forskjell i behandlingen av flyktningene eller om flyktningene kun forstås som forskjellig, men likebehandles. Hvordan blir ukrainske flykninger behandlet, i forhold til flykninger fra andre steder i verden? Det går fram av datamaterialet at informantene anser likebehandling av flyktninger som en kjerneverdi i arbeidet med flyktningene. Det som derimot også kommer fram, er at likebehandlingen noen ganger må vike, for å kunne følge det rammeverket som er gitt for den jobben informantene skal utføre.

7.1 Likebehandling av flyktninger som ideal

Dette delkapittelet tar for seg hvordan informantene ønsker å behandle flyktningene, dersom det kun var opp til dem. Det går fram av empirien at likebehandling er en kjerneverdi hos informantene. Gjennom å signere Genève-konvensjonen om flyktnings stilling, forpliktet Norge seg juridisk til å gi beskyttelse til personer som trenger det (Schuster, 2003). Norge forpliktet seg også til prinsipper om likhet og ikke-diskriminering (Schuster, 2003).

Konvensjonen om flyktnings stilling (1951, §1-7) konstaterer at: «de kontraherende stater skal anvende bestemmelsene i denne konvensjon på flyktninger uten forskjell på grunn av rase, religion eller hjemland.» Flyktninger skal behandles ikke-diskriminerende på grunn av forskjeller i «rase», religion og opprinnelsesland. Likebehandling av flyktninger er med andre ord et viktig prinsipp i mottakelsen av flyktninger. Jeg vil i dette kapittelet ta for meg hvordan informantene forstår likebehandling av flyktninger og på hvilken måte de opplever at de selv kan likebehandle flyktninger i sin praksis.

Det går fram av empirien at likebehandling, er et ideal i arbeidet med flyktninger.

Informantene ser det som viktig å behandle flyktningene på en god måte. Deltagerne uttrykker at de gjør sitt beste for å behandle alle flyktningene på samme måte. Dette kan sies å være en internalisering av viktige internasjonale prinsipper om ikke-diskriminering i migrasjonsfeltet.

På spørsmål om hva det vil si å likebehandle flyktninger, svarer Stephen slik:

Nei, jeg tenker sånn at de får de like mulighetene. At de får tilgang til de samme godene. Om de får, enten om det er barnehageplass eller introduksjonsprogram. At alle

hvert fall får samme tilbud og at de blir møtt med samme, ja at vi er innstilt på det samme uansett hvor de kommer fra. At vi er her for å hjelpe dem, hjelpe dem å etablere et liv her. At vi ikke tenker at "nei, du er bare derfra, eller du trenger ikke dette". Alle skal få det samme og om de velger seg å benytte seg av det er en annen sak, men tilbudet er det samme. (Stephen)

Stephen tenker at likebehandling handler om å gi alle flyktninger tilgang på de samme godene og at flyktningene blir møtt på samme måte, uansett hvor de kommer fra. Stephen understreker at alle flyktninger skal få det samme tilbudet, uavhengig av hvor de kommer fra, og selv om Flyktningtjenesten antar at flyktningen ikke trenger tilbudet. Dette ligger tett opp til Konvensjonens prinsipper om likhet og ikke-diskriminering. Geir understreker at det er viktig å huske at alle flyktninger som har kommet til Norge, er i samme situasjon og trenger derfor like mye oppmerksomhet:

[...] Samtidig så tenker jeg òg, sikkert fordi vi jobber veldig mye med de andre også, at det her må vi kanskje løfte opp på et litt annet perspektiv og se at det er akkurat det samme de andre også blir utsatt for, bare litt fjernere [...] Men samtidig må vi være veldig bevisst på det, overfor deltagerne, at det er like rettigheter. De er her på samme premisser. (tenker litt). De er fordrevne i fra hjemlandet sitt og trenger den samme oppmerksomheten, ja. (Geir)

Geir mener det er viktig å ha et overordnet blikk på fluktsituasjonen til Norge. Geir tenker at det er viktig å være bevisst på at alle deltagerne er her på samme premisser, med like rettigheter. De har alle blitt fordrevne fra sitt opprinnelsesland og har behov for støtte og hjelp. På spørsmål om Stian føler at alle flyktninger blir behandlet likt, svarer han slik:

(ler) Meget godt spørsmål. Altså sånn på et NAV-perspektiv da, så opplever jeg at de blir det da, sånn hva de har rettigheter på. Det føler jeg da. Etter å ha jobbet med flyktninger nå, jeg har jobbet med flyktninger i 5 år, så føler jeg jo selv at jeg gjør det da. (Stian)

Stian opplever at flyktninger blir behandlet likt i NAV-systemet, i forhold til de rettighetene de har. Stian opplever også at han gjennom jobben som flyktningskonsulent behandler alle flyktninger på en lik måte. Samtidig sier både Stian og Stephen at de føler at de må tilpasse seg kulturelle forskjeller og forskjeller i behov for støtte og hjelp, til den enkelte flyktningen. Stian og Stephen skiller mellom det å gi lik behandling til flyktningene og å gi behandling

som er tilpasset den enkelte. Stephen forteller at han behandler folk forskjellig, men på en positiv måte:

Ja, men jeg føler jo at det er innafor at vi tilpasser oss litt kulturforskjellene i flyktningene som kommer. At hvis jeg skal på hjemmebesøk til en muslimsk familie, så oppfører jeg meg litt annerledes, enn hvis jeg skal hjem til en ukrainsk familie, men det er jo ikke for at jeg skal behandle de forskjellig, eller jeg skal jo det, men på en positiv måte og ikke en negativ måte (smiler). Så det er jo selvfølgelig noen små sånne kulturforskjeller, som vi skal respektere, men de skal jo få samme tilbud. (Stephen)

Stephen understreker at alle flyktninger får samme tilbudet, men at det av og til er vesentlig å tilpasse seg kulturforskjellene som finnes, og at det derfor kan bli noe forskjell i hvilken behandling de mottar. Det er interessant at Stephen trekker fram en muslimsk familie her og en ukrainsk familie. Dette kan tyde på at han opplever dem som ulike og at de derfor trenger å behandles forskjellig. Det er også interessant å merke seg at Stephen skiller mellom en muslimsk familie og en ukrainsk familie, i stedet for en muslimsk familie og en kristen familie, eller en familie fra for eksempel Syria og en familie fra Ukraina.

Stian forteller også at han tilpasset seg personen han snakket med: «Sånn jeg behandler jo en familie fra Ukraina litt annerledes, enn jeg gjør med en familie fra Sør-Sudan, når jeg snakker om Bank-ID (ler litt). Liksom, én må jo stille seg inn og ta det på et annet nivå da.» Stian føler at han behandler en familie fra Ukraina litt annerledes enn en familie fra Sør-Sudan, når han skal sett opp Bank-ID til dem. Stian begrunner at han gjør dette, fordi han opplever at de ligger på forskjellige nivå, når det gjelder Bank-ID. Dette kan også vise hvordan Stian forstår flyktningenes bakgrunn som så forskjellig at han må forklare Bank-ID på så ulike måter. Stian opplever allikevel at alle flyktninger blir behandlet likt, men at han «tuner⁵» inn på den enkelte personen eller familien:

[J] eg bruker jo selvfølgelig min praksis tidligere på å "tune" meg inn på om det er en enkelt person eller det er en familie, eller hva problemstillingen er her, uten å anta noe. Men så merker jo jeg at jeg bruker mine tidligere erfaringer på å stille meg inn, uten å anta noe som helst, selvfølgelig. Men jeg må skru på noen antenner da, for å være litt føre-var på ting. (tenker litt) men jeg opplever ikke det som at det er

---

⁵ Tune = å omstille seg / tilpasse seg

forskjellsbehandling, det gjør jeg ikke. Så jeg oppfatter meg selv som noen som gjør mitt aller beste for å behandle likt, ja. (Stian)

Stian skrur på forskjellige antenner for å yte støtte som passer for den enkelte flyktingen. Stian opplever at han selv «gjør [sitt] aller beste for å behandle likt, ja». Stian prøver sitt beste å yte likebehandling til alle flyktingene, men det går fram at dette kan være utfordrende. Dette er et gjennomgående tema fra empirien at informantene på et subjektivt nivå ønsker å likebehandle flyktingene. Selv om informantene både ønsker å likebehandle flykninger og føler at de likebehandler alle flykninger, opplever informantene at dette kan være utfordrende og at det ikke alltid er mulig å likebehandle alle i praksis. Selv om informantene føler seg moralsk forpliktet til å likebehandle alle flykninger, må de forholde seg til det institusjonelle rammeverket som er gjeldende for deres arbeidspraksis. Jeg vil i 7.2 Se på hvordan informantene opererer i et paradoksalt

7.2 Hvordan behandles flyktingen på et institusjonelt nivå?

For informantene er det en kjerneverdi å behandle alle flykninger likt. Det er derimot vanskelig å drive likebehandling, dersom det rammeverket man jobber innenfor, sier at det skal gjøres forskjell mellom flykninger. Jeg vil derfor se på hvordan flykninger fra Ukraina blir behandlet av offentlige myndigheter og det juridiske rammeverket som legger føringer for hvilke rettigheter de har i Norge.

Den klareste forskjellen mellom flykninger fra Ukraina og flykninger fra andre land er hvilken form for beskyttelse flykningene har fått i Norge. Som nevnt i 2.2 har de ukrainske flykningene fått kollektiv beskyttelse, som gjør at flykningene fra Ukraina slipper å gå igjennom en ordinær individuell asylprosess, og får i stedet beskyttelse som medlemmer av en gruppe (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Dette gjør at ukrainske flykninger kan komme i gang med livet i Norge fortare enn flykninger som må vente på å få sin asylsøknad behandlet.

Gjennom å gjøre bruk av den juridiske kategorien «kollektiv beskyttelse» blir flykningene kategorisert som «en prioritert» flykting. Kollektiv beskyttelse er en institusjonell, politisk kategori som skiller flykningene fra Ukraina fra «andre» flykninger. Vi ser her en institusjonell «labeling» av flykninger fra Ukraina. Når Regjeringen velger å gi kollektiv beskyttelse til de ukrainske flykningene, signaliserer Regjeringen til bakkebyråkratene

gjennom rammeverket og til samfunnet generelt, at flyktingen som gis kollektiv beskyttelse, skal behandles på en annen måte, enn en flykting i en «ordinær prosess». Regjeringens avgjørelse legitimerer slik at flyktinger fra Ukraina blir behandlet på en spesiell måte. Tilpasningen i lovverket ble begrunnet med det høye antallet ankomster som kom på kort tid, og fordi det var usikkert hvor lenge flyktingene fra Ukraina hadde behov for beskyttelse (IMDi, 2022b). Flyktingene fra Ukraina blir institusjonelt typifisert av offentlige myndigheter som en «spesiell» flykting. Siv snakker om det slik:

De har jo, de fleste som har fått kollektiv beskyttelse har jo fått mange goder, i forhold til det mange andre har fått, sant, så det skaper jo òg en slags urettferdighet i samfunnet, som de selv er veldig klar over og det blir veldig mye snakket om, og da er det jo diskriminering, rett og slett. og vi, igjen så er det jo lovverket vårt som styrer, sant hvilke rettigheter de har. (Siv)

Siv sier at fordi flyktingene fra Ukraina har fått kollektiv beskyttelse, legger dette til rette for en «urettferdighet» i samfunnet. Siv poengterer at det er lovverket og at hun må følge det, men at det er diskriminering, når noen flyktinger får goder, og ikke alle.

Geir påpeker at det har blitt gjort tilpasninger i lovverket for flyktingene fra Ukraina, som gir flyktingene fra Ukraina rettigheter og plikter, som skiller seg fra andre hva som er gjeldene for flyktinger på ordinært asyl. Med den kollektive beskyttelse har ukrainske flyktinger også fått andre rettigheter og plikter enn flyktinger som kommer på ordinært asyl i forhold til introduksjonsprogrammet:

De får en helt egen forskrift som ble opprettet i integreringsloven, med tanke på ukrainske flyktinger. Og de slipper plikt til samfunnsfagopplæring. Den er òg spesiell for ukrainerne. Med tanke på sammenligning med de andre flyktingene, som har jo plikt til det. (Geir)

Kapittel 6A i Integreringsloven (2022) regulerer rettighetene og pliktene til flyktingene som har fått kollektiv beskyttelse i Norge. Flyktingene fra Ukraina har rett, men ikke plikt til å delta i Introduksjonsprogrammet (IMDi, 2023a). Dette skiller seg fra flyktinger som har gjennomgått en ordinær asylprosess. Flyktingene som har gjennomgått en ordinær asylprosess, har både rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet (IMDi, 2023a). Flyktinger fra Ukraina står slik friere til å velge selv om de ønsker å delta i Introduksjonsprogrammet, da de ikke er underlagt plikt til å gjennomføre programmet. De

«andre» flyktningene har rett og plikt til både norsk og samfunnskunnskap De ukrainske flyktningene har kun rett på opplæring i norsk og ikke i samfunnskunnskap, mens (IMDi, 2023a).

Flyktninger fra Ukraina fikk rett på opplæring i norsk i inntil ett år (KS, 2023). Flyktninger som kommer på ordinært asyl har rett til inntil 3 års opplæring gjennom Introduksjonsprogrammet (IMDi, 2023). Forskjellen i hvilket tilbud de ukrainske flyktningene får i forhold til andre flyktninger, var begrunnet i en antagelse om at ukrainske flyktninger ikke hadde behov for en like lang opplæring, som følge av at mange av de ukrainske flyktningene har høyere utdanning og engelskkunnskaper (KS, 2023). Dette viste seg imidlertid ikke å være helt treffende.

Kommunene som har tatt imot flyktningene har gitt tilbakemelding til Arbeids- og inkluderingsdepartementet om at de ukrainske flyktningene ikke har klart å komme raskt ut i arbeid, fordi de mangler språkkunnskaper (KS, 2023). Det er nå ute på høring om ukrainske flyktninger trenger et lengre opplæringsløp enn først antatt (KS, 2023). Dette kan tyde på at forestillingen om flyktninger fra Ukraina som svært like «nordmenn» og som personer som ville integrere seg raskt, kanskje ikke var basert på fakta, men var basert på antagelser om likhet. Selv om Geir opplever flyktningene fra Ukraina som ressurssterke, mente han at å kun gi opplæring i norsk i inntil ett år, var umenneskelig lite tid å tilegne seg et nytt språk: «De fikk jo 6 måneder, altså de som har master for eksempel, 6 måneder til å nå B2-nivå. Det er jo ganske umenneskelig å nå B2-nivå på 6 måneder.» Selv med høyere utdanning i bagasjen, mener Geir at det vil være «umenneskelig» å lære et nytt språk på så kort tid. Det kan derfor tyde på at det er en «mis-match» mellom forestillingene om den ukrainske flyktningen og realiteten.

Det er viktig at ikke mottakssystemet i Norge blir overbelastet. Samtidig har Norge tatt imot store flyktningstrømmer tidligere, som i 2015 da Norge tok imot 31 000 flyktninger fra Syria (Bygnes & Karlsen, 2017). I 2015 måtte flyktningene fra Syria gå igjennom en ordinær prosess (Bygnes & Karlsen, 2017). Det kan derfor stilles spørsmål ved hvorfor noen flyktningstrømmer får kollektiv beskyttelse, mens andre ikke gjør det. Dette vil jeg komme tilbake til i diskusjonsdelen.

Den kollektive beskyttelsen som flyktningene fra Ukraina har fått i Norge er derimot midlertidig, med varighet på inntil 3 år (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Informantene tenker at den juridiske midlertidige situasjonen til de ukrainske flyktningene

gjør at det er enklere for befolkningen å gjøre en ekstra innsats for å bistå flyktingene. I dette ligger det en tanke om at de ukrainske flyktingene vil returnere til Ukraina igjen om kort tid og at flyktingene ikke vil trenge hjelp fra det norske samfunn i lang tid fremover. Siv tror at mange tenker at flyktingene fra Ukraina ikke vil kreve like mange ressurser fra samfunnet, som flyktinger fra andre land og at det derfor er greit å gi dem ekstra støtte nå:

Men igjen da, de får, de som kommer på asyl og de som kommer på overføring, de kommer jo på en annen, altså de har jo 5 års oppholdstillatelse. Det har jo ikke ukrainerne, sant, at de skal ut igjen. Og kanskje det er det den norske befolkningen ser på (undrende), at "ja, men det er jo bare midlertidig, de skal ikke sko seg på den norske velferdsstaten, på våre skattepenger." (Siv)

Siv reflekterer over at de ukrainske flyktingene midlertidige status gjør at folk er mer velvillig til å bistå dem, fordi det er for en kort periode, og de utgjør slik ingen «trussel» for velferdsstaten. Alle innvandrere med lovlig oppholdstillatelse, har rett på å benytte seg av velferdstjenester, på lik linje med andre deler av befolkningen i Norge⁶ (Hagelund & Brochmann, 2007). Dersom den norske befolkningen oppfatter at flyktingene ikke etter planen skal nyte av velferdsstatens tjenester, kan dette gjøre det enklere å yte en ekstra innsats for denne gruppen. Grete tror også at det er en misforstått oppfatning i befolkningen om at flyktinger er kommet for å utnytte Norges velferdsgoder:

Ja, ja, det tror jeg. Og så tror jeg kanskje at, vi håper jo at den krigen snart er slutt. Det vet vi jo ikke. Men da er det jo nok en gruppe der som nok har veldig lyst til å komme hjem [til Ukraina]. Det tror jeg vel, de fleste flyktinger har, for de har jo, altså det er jo det som er litt feil noen ganger, når vi liksom sier at de liksom kommer for å snylte på oss da. (Grete)

Grete oppfatter at flyktingene fra Ukraina er en gruppe som har lyst til å dra tilbake til Ukraina, når krigen opphører. Det kan tyde på at Grete tenker at Ukraina er et land det er verdt å vende tilbake til. Grete prøver å hente seg inn, ved å legge til at hun tenker at de aller fleste som må flykte fra sitt opprinnelsesland, ønsker å dra tilbake dersom det vil bli mulig i framtiden. Her kan det tyde på at Grete opplever et ubehag ved å ytre at Ukraina er et land det

---

⁶ I praksis er en del rettigheter avhengig av opptjening gjennom betalt arbeid og/eller botid (Hagelund & Brochmann, 2007)

er verdt å vende tilbake til, da dette kan vise at Grete opplever Ukraina som et «bedre» land å dra tilbake til.

Stephen uttaler seg om noe lignende: «Noen av dem kan begynne å jobbe. Og at de kanskje ikke skal være her for alltid. Men det vil jo ingen flyktning heller, alle vil jo hjem igjen.» Dette kan tyde på at Stephen, i likhet med Grete, føler at flyktningene fra Ukraina ikke kommer til å bli i Norge for alltid. Stephen nevner også at de kan begynne å jobbe. Dette kan tyde på at Stephen tenker at flyktningene fra Ukraina ikke vil være avhengig av velferdsstaten for å livnære seg. Dette legitimerer å hjelpe flyktningene fra Ukraina nå, fordi det kun vil være for en kort periode.

Det finnes også en forskjellig i hvilken grad flyktninger kan bruke utdanning tatt i sitt opprinnelsesland i Norge. Utdanning fra Ukraina blir automatisk godkjent i Norge (NOKUT, 2023). Ukraina er et av de 32 utvalgte landene som står på NOKUTs (2023) liste over land som har tilsvarende utdanninger som automatisk godkjennes i Norge. På listen over utdanning som er godkjent i Norge, finner vi for eksempel ingen land fra Afrika og Sør-Amerika (NOKUT, 2023). Dette gjør at flyktninger i Ukraina i større grad kan gjøre nytte av tidligere utdanning fra sitt opprinnelsesland enn land som ikke er underordnet denne ordningen. Stian forklarer at flyktninger fra Ukraina som har høyere utdanning, lettere får den godkjent i Norge, sammenlignet med flyktninger fra andre land:

Altså universitet og høyskole fra Ukraina, er godkjent i Norge, egentlig automatisk så lenge de har oversatte papirer. Så de slipper hele denne NOKUT-prosessen. Det finnes en veldig enkel oppskrift på NOKUT.no, som viser hva en ukrainsk 4-årig universitetsutdanning, tilsvarer i Norge. Jeg tror det er 4 [år] på universitet, på et godkjent universitet, er en bachelor i Norge. Uten at du trenger å få det godkjent, du trenger bare få det oversatt. Så sånn sett gjør det det nesten litt lettere for dem da. Mens de som kommer fra andre land som har høyere utdanning, for eks. Syria, da er det en lengre prosess som skal til. Da må de sende inn dokumenter til NOKUT og det kan være en veldig lang prosess da, og kanskje de bare får godkjent bare ett år av de tre de har gått, for eks. [...] Så det kommer helt an på hvilket land de har tatt utdanningen i da. Men heldigvis er det en del overføring, overførbart fra Ukraina til Norge da, jeg tror de har en veldig sånn, hvis jeg kan kalle det en slags vestlig basert utdanningsmodeller. (Stian)

Hvor flyktingene har sin utdanning fra, spiller en rolle for om de kan få den godkjent, hvor lang tid dette tar og om de kan ta arbeid som ligner på arbeid de har hatt i sitt opprinnelsesland. Når flyktinger kan få utdanningen sin automatisk godkjent, slipper de å søke om å få utdanningen sin godkjent. En slik ordning skaper et skille mellom flyktingene som kan gjøre bruk av sin utdanning i Norge med en gang de ankommer land, mens andre kanskje aldri får den godkjent. Slik vil flyktinger fra Ukraina ha en fordel, da de slipper å vente på en godkjennelse og/eller må ta mer eller annen kompetanseheving, for å kunne søke samme type jobber, som de har utført i sitt opprinnelsesland.

Regjeringen har også bevilget 48 millioner kroner ekstra til norske universitet og høyskoler, for å kunne opprette 1000 studieplasser til i forbindelse med flyktingstrømmen fra Ukraina (Kunnskapsdepartementet, 2022). Regjeringen har ikke uttalt implisitt at studieplassene er opprettet for flyktingene fra Ukraina, men at de er «opprettet i forbindelse med flyktingkrisen i Ukraina» (Kunnskapsdepartementet, 2022). To av universitetene som skulle tilby plassene, har derimot uttalt at plassene er spesielt tiltenkt studenter fra Ukraina (NMBU, 2022; UiB, 2022). Dette er derfor et eksempel på prioriteringer som blir gjort for ukrainske flyktinger og ikke andre flyktinger.

Det har også blitt lagt til rette for at ukrainske flyktinger skal få ekstra oppfølging i Norge. Integrering og mangfoldsdirektoratet (2022a) lyste ut 45 millioner i ekstraordinære midler som skulle gå til frivillige organisasjoner som ønsket å bidra til integrering av flyktinger fra Ukraina. Midlene skulle utelukkende gå til integreringstiltak for flyktinger fra Ukraina. Det er ikke slik at ukrainske flyktinger er de eneste flyktingene som trenger tilbud som kan styrke deres integrering i Norge. Ved en slik ordning kan norske myndigheter, risikere å systematisk prioritere flyktinger fra Ukraina.

Informantene opplever at offentlige myndigheter har lagt til rette lovverk og andre ordninger for flyktinger fra Ukraina. De viser til tiltakene som er gjort for flyktinger fra Ukraina, som at de har fått kollektiv beskyttelse og ekstra bevilgning til frivillige organisasjoner som vil drive integreringsarbeid av denne gruppen, gjør at flyktingene fra Ukraina får en bedre mottakelse enn flyktinger fra andre land. Informantene opplever i tillegg at flyktinger fra Ukraina har fått en bedre mottakelse i samfunnet generelt. Jeg vil derfor videre ta for meg hvordan informantene opplever at ukrainerne blir mottatt i sivilsamfunnet.

7.3 Hvordan blir flyktningene behandlet i samfunnet ellers?

Det går fram av empirien at informantene opplever at flyktningene fra Ukraina får en spesiell behandling på et institusjonelt nivå. Jeg vil i dette delkapittelet ta for meg hvordan informantene opplever at sivilbefolkningen og andre aktører har tatt imot flyktningene fra Ukraina og i hvilken grad dette er likt eller skiller seg fra tidligere mottakelse av flyktninger. På grunn av oppgavens begrensede omfang, vil jeg trekke fram de mest fremtredende eksemplene fra empirien.

Det går fram av datamaterialet at informantene opplever at krigen i Ukraina og den etterfølgende flyktningstrømmen fra landet, har vekket et ekstraordinært engasjement i samfunnet i Norge. I kommunene som deltagerne kommer fra, har det blant annet blitt arrangert innsamlingsaksjoner av klær og leker til ukrainerne og privatpersoner har tilbydd flyktningene fra Ukraina, husrom. Deltagerne opplever også at lokalbefolkningen har hatt en større vilje til å stille opp og delta i integreringsarbeidet. Den norske dugnadsånden har med andre ord, vært svært synlig i tiden etter invasjonen av Ukraina. Samtidig viser empirien at engasjementet som har vært for denne fluktsituasjon, ikke er standard normen for mottakelse av alle flyktninger. Det går slik fram at informantene opplever at flyktningene fra Ukraina blir prioritert.

Kristin opplevde at lokalbefolkningen har engasjert seg ekstra for de ukrainske flyktningene. Kristin har fått henvendelser fra folk som ville vite når flyktningene ankom kommunen, samt spørsmål om kommunen skulle arrangere innsamlingsaksjon til støtte for flyktningene fra Ukraina:

Ja, det var masse spørsmål "ja, når kommer de" og det var spørsmål om ikke vi skulle ha sånn innsamling til dem. Mange meldte inn at de hadde hus til dem, at de kunne, at de hadde leilighet eller at de kunne få komme inn og bo sammen med dem som familie, de hadde ledige rom, ja. Sånn type engasjement. Ja, det var jo i starten, i starten var det jo større enn det er nå, og folk ventet og "når kommer de?" og det tok ganske lang tid før vi fikk spørsmål om [å bosette] de første. (ler litt) og engasjementet blant folk flest, var jo nesten størst før de kom, og det hadde jo med inntrykkene som de fikk 24/7 og så nå er det mer sånn "er de kommet?" og "hvor er de?", for de er jo ikke så ulike (ler litt). (Kristin)

Kristin opplevde at lokalbefolkningen var interessert i å vite når flyktningene skulle komme til kommunen deres og at folk ønsket å bistå de ukrainske flyktningene med både klær og husly. Samtidig opplevde Kristin at engasjementet avtok noe i lokalsamfunnene, fordi de ukrainske flyktningene ikke var så synlige, da de så ut som nordmenn. Fordi flyktningene ikke var like synlige i befolkningen, stilte folk spørsmål ved om det i det hele tatt hadde ankommet ukrainere til kommunen. Dette kan tyde på en antagelse om at flyktninger ikke ligner på nordmenn flest.

Siv forteller også om et stort engasjement hos lokalbefolkningen. Lokale arrangerte innsamlingsaksjoner og tilbydd klær og leker til de ukrainske flyktningene. Siv synes det har vært fint å være vitne til all støtten flyktningene fra Ukraina har opplevd. Samtidig stusser hun over at hjelpen kun skal gjelde ukrainerne, og ikke de andre flyktningene:

Og vi har jo også hatt privatpersoner som har hatt leker, som kun skal gå til ukrainerne og ikke til de andre flyktningene, men hva er dette for noe da? Altså er du et syrisk barn, så har du jo et like stort behov for leker som et ukrainsk barn. Hva er forskjellen? Krig er krig. Land er land liksom. Og det er diskriminering, og det er ikke fint. Og det er staten med på også (engasjert). (Siv)

Siv synes det er galt av lokalbefolkningen å skille mellom hjelpen de er villig til å gi ukrainske flyktninger og flyktninger fra andre land. Siv forstår ikke hvordan engasjementet kan være så stort for en fluktsituasjon, når det er andre land og mennesker som trenger like mye hjelp og støtte, som de ukrainske flyktningene mottar. Siv uttrykker også at hun opplever at staten er med på diskrimineringen. Som vist i 7.3 finnes det forskjeller i hvilken behandling flyktninger fra Ukraina og «andre» flyktninger mottar av offentlige myndigheter. Det kommer også tydelig fram at Siv ikke ønsker å behandle flyktningene på forskjellige måter.

Stephen opplever at lokalbefolkningen er skeptiske til flyktninger fra Syria, men at den samme skepsisen ikke gjelder ukrainerne: «jeg vet at mange har sagt at huset deres er ledig, et soverom for ukrainerne. Jeg tror ikke det samme hadde skjedd for alle.» Stephen tror ikke lokalbefolkningen hadde vært like på tilbudssiden for alle flyktninger. Stephen antyder slik at befolkningen prioriterer flyktningene fra Ukraina over flyktninger fra andre land. Stian opplever også at lokalbefolkningen er skeptisk til å leie ut til syrere og somaliere, men at denne skepsisen ikke gjelder de ukrainske flyktningene:

Og det merker vi i lokalbefolkningen òg. Nå har vi litt mangel på hus og vi må ut i det private og da er det liksom sånn veldig velvilje når det gjelder ukrainerne, men så er det litt sånn «Naahh, syrere og somaliere» (uttrykker skepsis), det er litt annerledes, visst nok. (Stian)

Stian opplever slik som Stephen, at lokalbefolkningen gjør forskjell på flyktningene, på bakgrunn av antagelser om botferdigheter. Dette kan tyde på en oppfattelse av at noen grupper flyktninger, er bedre leietakere enn andre. Stian opplever slik at lokalbefolkningen ikke likestiller ukrainske flyktninger med flyktninger fra afrikanske land:

Stian: Og det er veldig fint å være hjelpelige og ha åpne armer, men jeg oppfatter det hvert fall ikke sånn at mannen i gaten likestiller flyktninger fra Ukraina og en del afrikanske, Midtøsten-land da.

Intervjuer: (bryter inn) At du ikke opplever det?

Stian: Nei, jeg synes ikke det. Og det gjenspeiler jo egentlig hvordan politikerne har satt i gang, litt særregler for ukrainerne og sånn.

Stian synes det er flott at lokalbefolkningen kan stille opp for flyktningene. Samtidig føler Stian at de lokale ikke likestiller flyktninger fra Ukraina med andre flyktninger. Her ser vi derfor en tydelig grensedragnin mellom den ukrainske flyktningen som en «god leietaker» og den «andre» flyktningen som «dårlig leietaker». Slik som Siv, tror også Stian at politikerne påvirker sivilsamfunnet til å prioritere flyktningene fra Ukraina. Ved å sette i gang særregler for ukrainerne, tenker Stian at dette sender et signal til sivilsamfunnet om at dette er en gruppe flyktninger som skal særbehandles. Dette vil jeg knytte opp mot høy grad av tillit i det norske samfunnet, i diskusjonsdelen.

Stephen opplever likedan som Siv og Stian, at flyktningene fra Ukraina får en bedre velkomst enn de andre flyktningene i lokalsamfunnet:

Men i samfunnet generelt er det en stor forskjell i behandlingen. De ukrainerne er mye mer, ja som jeg sa, de får en mye bedre velkomst enn andre. Men hvis det [krigen] skal fortsette over lang tid, så er det ikke sikkert at det fortsetter da, men nå i en startfase av en konflikt, så er det veldig mye godvilje mot dem. (Stephen)

Stephen opplever at flyktningene fra Ukraina får en annen mottakelse av samfunnet enn andre flyktninger. Stephen undrer seg over om den velkomsten ukrainerne har mottatt, skyldes at

krigen fortsatt er i en startfase og om et kanskje handler om en respons på en opplevd mer akutt situasjon. Stephen tenker at det også kan skyldes at mange har glemt de andre krigene, som har dratt ut i tid:

Ja, jeg føler jo at det er veldig mye rundt ukrainerne fortsatt, at det er veldig stor støtte for dem. Det er veldig mange tiltak for dem, mens de andre blir litt sånn glemt. Syria-krigen pågår fortsatt, vi får jo fortsatt flyktninger fra Syria, men det er veldig lite fokus på det [...] Så jeg tror at engasjementet er veldig på Ukraina-konflikten og ja, jeg tror de fleste vet sikkert ikke at det er krig i Syria fortsatt. (Stephen)

Stephen tenker at krigen i Ukraina overskygger andre kriger. Når befolkningen ikke er klar over at det fortsatt er krig i Syria, vil flyktningene fra denne konflikten også kunne få mindre oppmerksomhet.

Siv har jobbet med flyktninger i 15 år og jobbet dermed også i Flyktningtjenesten under mottakelsen av flyktningene fra Syria i 2015. Siv får spørsmål om hun har opplevd et slikt engasjement som hun beskriver med fluktsituasjonen fra Ukraina i andre fluktsituasjoner. Siv svarer da: «Nei. (kontant) Der er det en stor forskjell.» Siv sammenligner engasjementet rundt fluktsituasjonen fra Ukraina med fluktsituasjonen fra Syria i 2015 slik:

Nei, jeg tenker jo altså, den (tenker). Når det kom syrere, så var det jo ikke, var det jo ikke, det var jo ikke den støtten i samfunnet på en måte, sant. Det var mer at, de skulle klare seg selv, sant og grensene var stengt ned. Og jeg tror mye henger sammen med det politiske og hva som blir presentert i media, har stor stor innflytelse, sant. (Siv)

Siv forteller at flyktningene som kom fra Syria i 2015, ikke fikk den samme støtten fra det norske samfunnet, som har vært tilfellet for de ukrainske flyktningene. Siv opplevde at da flyktningene fra Syria kom til Norge, var fokuset at flyktningene måtte klare seg selv og at grensene ble stengt. Siv tenker at hvordan politikere og media presenterer situasjonen i media, har stor betydning for hvilken støtte lokalbefolkningen tilbyr. Mediedekningen av krigen i Ukraina har vært omfattende og har hjulpet å bringe krigens grusomheter inn i norske hjem (De Coninck, 2022). Dette kan ha vært med på å øke engasjementet for å hjelpe. Kristin trekker i likhet med Siv også fram hvordan engasjementet hun opplever med fluktsituasjonen fra Ukraina, skiller seg fra fluktsituasjonen fra Syria i 2015:

Så er det det at de ser mediedekningen som er og de ser den, all den hjelpen som blir gitt og engasjementet og når de selv stod i en slik situasjon og hadde veldig bruk for [hjelp fra] Europa, så var det stengt. (Kristin)

Kristin forteller om hvordan flyktninger fra Syria uttrykker til henne at de føler på en forskjell i hvordan de ble tatt imot, da de flyktet, og hvordan flyktninger fra Ukraina blir tatt imot nå. Som tidligere nevnt, endret den offentlige samtalen seg under fluktsituasjonen fra Syria i 2015, fra å handle om en humanitærkrise, til usikkerhet rundt velferdsstatens bærekraftighet ved et høyt antall nye ankomster (Bygnes & Karlsen, 2017). Usikkerheten førte til en rekke tiltak for å begrense og avskrekke flyktninger fra å reise til Norden (Bygnes & Karlsen, 2017). Et av tiltakene var økt grensekontroll, som Kristin refererer til når hun sier at Europa var stengt. Det er slik tydelig at flyktningene fra Syria, ikke mottok en lignende behandling som den flyktninger fra Ukraina får i dagens situasjon.

Flyktningene fra Ukraina har også fått tilbud om en rekke gratis tilbud, fra ulike aktører i Norge. Aktørene har blant annet tilbydd de ukrainske flyktningene gratis kollektivtransport, kontantkort og konsert- og kinobilletter. For eksempel ga Togselskapet Vy og busselskap som Ruter, Skyss, Braker og Østfold kollektivtrafikk, de ukrainske flyktingen gratis reiser og Telenor ga ut gratis SIM-kort (Dagsavisen, 2022; Vy, 2022). Gratistilbudene har kun vært tilgjengelig for flyktningene fra Ukraina og ikke for flyktninger fra andre land. Alle deltagerne snakker om ordninger fra aktører i samfunnet som prioriterer de ukrainske flyktningene. Stian forteller at flyktningene fra Ukraina har fått gratis kollektivtransport i hele Vestland fylkeskommune, noe de andre flyktningene ikke får tilbudet om:

Jeg blir jo litt forbanna nå når jeg ser at det er gratis buss for ukrainerne i hele Vestland. Så det er sånne ting som vi bare synes er helt hårreisende da. Ja, det er nesten litt flaut å bare snakke om det, kjenner jeg. Og dette får de andre med seg, sant. Det er helt drøyt, ja. (Stian)

Stian blir forbanna over at tilbudet til flyktningene er så forskjellig. Stian synes det nesten er flaut at det blir gjort slik forskjell mellom flyktninger. At Stian blir flau og synes det er «drøyt» at det blir gjort forskjell mellom flyktninger, kan tyde på at dette strider med Stians egne verdier, som sier at flyktninger skal likebehandles. Ved å uttrykke at han ikke er enig i denne prioriteringen, tar Stian avstand fra en forskjellsbehandling av flyktninger og kan slik håndtere arbeidshverdagen. Stephen forteller også om ordninger og tjenester som kun er til for flyktningene fra Ukraina:

Det er jo flere ting som de ukrainerne får, som de andre ikke får, som føles veldig urettferdig. For eksempel gratis bussbillett og SIM-kort, bare sånne små ting som de andre bare sånn, når de begynner på introprogrammet, så begynner de å snakke sammen. "Hvorfor fikk du det og hvorfor får ikke vi det?" Jeg føler det hvert fall sånn akkurat nå, at ukrainerne blir prioritert, i forhold til bolig og det meste. Som kanskje er litt, jeg synes det er litt dumt da, ja. (Stephen)

Stephen synes det er dumt at tiltak kun kommer de ukrainske flyktingene til gode. Stephen oppfatter at de andre flyktingene opplever en følelse av urettferdighet. Når flyktingene starter på Introduksjonsprogrammet, blir det, ifølge Stephen, enda tydeligere for den «andre» flyktingen, at flyktingene fra Ukraina har tilgang på andre goder enn de andre flyktingene. Siv er også svært oppgitt over ordninger som kun prioriterer flyktinger fra Ukraina, da hun mener at alle flyktinger kunne hatt behov for de samme ordningene:

Sånn som vi ser nå, Telenor gir ut SIM-kort til ukrainerne. Enkelte busselskap har gratis buss/skyss for ukrainerne. Hvorfor er ikke det gratis for de fra Syria også da? (oppgitt) Altså jeg skjønner ikke den der forskjellsbehandlingen og det skaper, det skaper urettferdighet. Og urettferdighet er jo noe mange kjenner på at det er ikke greit, sant. Og jeg tror ikke at de forstår konsekvensene av det å være snill, egentlig. Og det er jo det som er det tragiske oppi dette her da. (Siv)

Siv undrer seg over hvorfor ordningene ikke også kan gagnar de andre flyktingene. Siv tenker at aktører ikke reflekterer over at også andre flyktinger har behov for gratis kollektivtransport. Siv tror at private aktører som tilbyr disse tiltakene, ikke tenker over at disse tiltakene fører til en rangering av flyktinger. Siv tror at folk glemmer at det også kommer flyktinger fra andre områder til Norge:

Og jeg tenker jo at staten gjerne burde være inne og kanskje informert om at det burde være skyss eller gratis billetter til alle som er, som har et oppholdskort, sant altså ja, jeg vet ikke, eller så bør alle betale. Sant og det har jo vært basseng, sant at det har vært gratis for ukrainerne, sant. "Stakkars, stakkars folk". Men jeg tenker altså, krig er krig. Krigen i Syria er like stygg som i Ukraina. Det er bare så forskjellige land. Altså krigen i Etiopia, Eritrea er like stygg som krigen i Ukraina, sant altså.

Personetterfølgelse i Iran, Irak er like stygg som i Ukraina og i alle de andre landene. Hvorfor får ikke de de samme godene, sant eller. [...] Nå med Ukraina så " åh, stakkars Ukraina" (oppgitt) "det er et land som nesten er i Europa" og "ville bli

NATO-medlem" og sant, bla bla bla sant. Det blir nærmere, altså media klarer å få det nærmere på en måte, og så er det ikke det allikevel. Ja (Siv)

Siv mener at det ikke er hensiktsmessig å stille krigene opp mot hverandre og prioritere noen flyktninger foran andre, fordi i hennes øyne er en krig en krig, uavhengig av hvor den finner sted. Siv opplever at media «gjør» at denne fluktsituasjonen føles å være nærmere på Norge. Siv opplever dette som en konstruksjon, som ikke har rot i virkeligheten. Dette er en tematikk som engasjerer Siv. Dette kan derfor tyde på at Siv har et behov for å vise at hun ikke støtter en slik forskjellsbehandling som foregår i systemet og slik skaper hun en distanse fra den forskjellsbehandlingen hun er vitne til. Siv mener at staten har et spesielt ansvar for å passe på at ordningene er til for alle flyktningene og ikke bare noen. Siv gir uttrykk for at tiltak som kun er for flyktningene fra Ukraina, undergraver de andre flyktningenes behov for hjelp og støtte.

Kristin er enig med Siv om at flyktningene fra andre land har et like stort behov for gratis kollektiv transport som ukrainerne: «Ja, ett eksempel går jo på dette med, gratis kollektiv transport, for eksempel. For det, det får jo de fra Ukraina, men de andre som trenger det i akkurat like stor grad, får det ikke.» Selv om flyktningene fra andre land, har et like stort behov for å ta buss til skolen gratis, får de ikke det samme tilbudet som flyktningene fra Ukraina. Kristin opplever slik at ordningene rangerer flyktningene.

Informantene opplever at lokalbefolkningene har engasjert seg for å gi flyktningene fra Ukraina en hjertelig velkomst, ved å blant annet arrangere innsamlingsaksjoner og å tilby bolig til flyktningene. Flyktningene fra Ukraina har i tillegg nytt godt av gratis tilbud som kollektivtilbud og gratis SIM-kort, som andre flyktninger ikke har hatt tilgang på. Det blir slik gjort forskjell på de ukrainske flyktningene og de andre flyktningene. Ved å vise til den brede støtten i befolkningen. Legitimeres den behandlingen som foregår av offentlige myndigheter. Det foregår slik en gruppetenkning, hvor flyktninger fra Ukraina blir forstått som de flyktningene som bør prioriteres i dagnes migrasjonssituasjon til Norge.

7.4 Bakkebyråkraten i moralsk konflikt

Det går fram av empirien at informantene prøver å manøvrere en konfliktfylt arbeidshverdag. Som vist så langt i analysen, kommer det fram av empirien at informantene opplever en moralsk konflikt, mellom deres subjektive oppfattelse av hvordan flyktninger skal behandles

og på den andre siden hvordan institusjonen ønsker at de skal opptre. Den moralske konflikten kommer fram i intervjuene ved at informantene uttrykker at de ønsker å utøve likebehandling av flyktingene på et subjektivt nivå, samtidig som de på et objektivt institusjonelt og samfunnsmessig plan, opplever at de må forholde seg til det lovverket og forventningene til måloppnåelse som blir pålagt dem fra et overordnet politisk nivå. Informantene opplever slik å være i en skvis, mellom det de mener er en moralsk riktig måte å behandle flyktingene på og hvordan utføre jobben de er satt til å gjøre. Stian beskriver denne konflikten slik:

Man skal jo tenke likt på alle, men det har jo vært noe spesielt med disse fra Ukraina. Og det må vi på en måte arrestere oss litt på da. Det er jo flyktinger alle som vi tar i mot [...] Mens det som har skjedd i Europa nå, det er bare, der er følelsene annerledes på en måte, selv om vi behandler alle likt, og alle har jo like rettigheter, jevnt over. Nå har jo ukrainerne litt sånn særrettigheter i forhold til introduksjonsprogrammet da, men vi prøver jo å behandle alle likt. (Stian)

Stian prøver å behandle alle likt, men må forholde seg til de overordnede bestemmelsene om hvordan flyktingene fra Ukraina skal behandles. Stian opplever at flyktingsituasjonen fra Ukraina er spesiell og at følelsene med flyktingene fra Ukraina er annerledes. Her ser vi tydelig tegn på at det foregår en konflikt hos Stian. På den ene siden har Stian inntatt rollen sin og den tilhørende rollespesifikke adferden og følger slik det lovverket og de signalene han får fra sine overordnede sjefer (Berger & Luckmann, 2000, s.70).

På den andre siden føler Stian at han må «arrestere seg selv», da forskjellsbehandling av flyktinger, ikke samsvarer med Stians moralske kompass, som sier at å behandle alle flyktinger likt er moralsk riktig. Stian avslutter med «... men vi prøver jo å behandle alle likt.» Dette kan tyde på at Stian prøver å håndtere denne forvirrende tilstanden, ved å «dekke over» forskjellsbehandlingen, med at de prøver å likebehandle. I dette ligger det en antydning til at «vi prøver, men det er ikke alltid vi likebehandler». Dette er svært interessant. Grete forteller om den samme ambivalensen som Stian. Hun prøver å balansere å gi alle samme tilbudet, samtidig som hun skal forholde seg til en kontekst de arbeider i:

Så synes jeg jo (tenker litt) men så synes jeg jo at det å rangere eller altså at noen flyktinger er mer verdt da, enn andre da, ehhe, det synes jeg jo er dumt, men det var jo alt det der som vi snakket om, at det er lettere for oss å identifisere oss med dem, vi har krigen mye tettere på oss, de er jo hvite, de ser ut som oss, de har mye likere kultur, de er kristne, altså. Jeg tror at det er veldig menneskelig å (tenker litt), å tenke

at, eller at de får et annet tilbud enn oss, men men, jeg synes jo ikke det dermed er riktig. Men så tror jeg også at en del av dem som kommer, de har kjempelyst til å jobbe. [...] men (tenker) jeg synes det er litt diskriminerende (tenker), fordi en flykning er en flyktning. Men ja, noe særlig mer kan jeg ikke si. (Grete)

Grete opplever det som «menneskelig» å gi flyktninger fra Ukraina et annet tilbud enn andre flyktninger. Samtidig føler ikke Grete det er helt riktig å gi et annet tilbud, fordi det er diskriminerende. Grete legitimerer til slutt å gi flyktninger fra Ukraina et annet tilbud, fordi hun opplever at en del av dem som kommer har «kjempelyst til å jobbe», at de ligner på nordmenn, de har samme religion og kommer fra et land som er geografisk i nærheten. Dette kan tyde på at Grete legitimerer forskjellsbehandling av flyktninger fra Ukraina, ved å vise til likheter mellom nordmenn og ukrainere. At flyktninger fra Ukraina er likere folk i «Vesten» enn andre flyktninger, har vært et gjeldende narrativ i Europa etter krigen brøt ut (Bosse, 2022). Jeg vil se nærmere på dette i diskusjonen.

Geir beskriver hvordan flyktningstrømmen fra Ukraina oppleves som en helt ny situasjon, fordi den var nærmere på Norge og at dette førte til at folk følte på empati og solidaritet overfor det ukrainske folket. Samtidig sier Geir at det er viktig å være bevisst på å ikke gjøre forskjell på flyktninger:

Én har jo ikke hatt den type kriser før, fra et europeisk land, sant, på den måten. Så vi som har jobbet med dette her, så har det vært mange flyktningstrømmer fra fjernere strøk og vi har liksom blitt vant med det. Nå ble det plutselig en veldig akutt situasjon og man assosierte seg mer kanskje med, når det ble så nærme, at det er nesten slik at du føler det nesten er nabolandet som blir invadert. Så da var det nok noe som skjedde med folk, tror jeg. Så solidaritet og empati. Samtidig, hvert fall vi som skole, ønsker å være veldig bevisst på at vi har, at vi ikke kan skille på flyktninger. Vi ønsker å gi alle like mye oppmerksomhet. Men nå er jo lovverket litt annerledes óg sant, enn andre flytninger. Samtidig, så har de andre flyktningene lengre tid på seg, disse her har et mye kortere perspektiv, i og med at det er en forskriftsendring på grunn av de er fordrevne fra sitt eget land, et kortsiktig perspektiv, man håper jo at ting kan endre seg. Ja. Sånn er det nå. (Geir)

Geir beskriver en ambivalent håndtering av situasjonen. På den ene siden ser det ut til at Geir forstår at det norske samfunnet opplever flyktningene fra Ukraina som flyktninger som nesten kommer fra nabolandet. På den andre siden understreker Geir viktigheten av å ikke gjøre

forskjell på flyktninger. Til slutt legitimerer han å behandle flyktningene fra Ukraina på en annen måte enn de «andre» flyktningene, ved å vise til at de ukrainske flyktningene har en midlertidig oppholdstillatelse og at det er en akutt situasjon. Når Geir sier at «man håper jo at ting endrer seg. Ja. Sånn er det nå», kan det virke som om han distanserer seg fra valgene som er tatt i denne situasjonen. Geir legger stor vekt på å etterleve prosedyrene som han har blitt pålagt fra dem fra et høyere nivå.

Siv forteller at hun er vitne til en forskjellsbehandling mellom flyktninger, hvor flyktninger fra Ukraina er fått mange goder, som andre flyktninger ikke har fått. Samtidig understreker Siv at det er lovverket som styrer hvilke rettigheter flyktningene har, og at det derfor er lite hun får gjort med saken:

Mhm, ja. Og den, overføringsflyktninger er jo på rent asyl, mens ukrainerne så som har fått kollektiv beskyttelse. Og der er det òg en forskjell i samfunnet, sant. De har jo, de fleste som har fått kollektiv beskyttelse har jo fått mange goder, i forhold til det mange andre har fått, sant, så det skaper jo òg en slags urettferdighet i samfunnet, som de selv er veldig klar over og det blir veldig mye snakket om, og da er det jo diskriminering, rett og slett. og vi, igjen så er det jo lovverket vårt som styrer, sant hvilke rettigheter de har. [...] Men, det er jo vanskelig, men samtidig er det jo også, det er lovbestemt, så det er jo. Det er jo (tenker), for meg kan det jo være positiv, tenker jeg. At det er lovbestemt, fordi det er lite jeg får gjort med det, på en måte. (Siv)

Selv om Siv opplever at flyktninger blir behandlet urettferdig i samfunnet, kan det se ut til at hun føler det er utenfor hennes mandat å endre det. I noen tilfeller føler Siv også at det er bekvemt at det ikke er hun selv som skal være den som bestemmer hvordan samfunnet skal gjøre sine prioriteringer. Siv distanserer seg slik fra ansvaret med å bestemme hvem som har hvilke rettigheter. Lipsky (2010, s.143) sier at å distansere seg fra stressende forhold i arbeidet, er en vanlig reaksjon hos bakkebyråkrater, når de møter på overveldende og uoverkommelige arbeidsoppgaver. Siv tar ikke ansvar for institusjonens prioriteringer og skaper slik en distanse mellom seg og arbeidet for å kunne håndtere den moralske konflikten hun på et subjektivt nivå, kjenner på. Uten en slik mulighet for å distansere seg fra den institusjonelle prioriteringen, ville arbeidshverdagen til Siv, vært vanskelig å håndtere (Lipsky, 2010, s.143).

Siv støtter seg på det gjeldende lovverket i arbeidet sitt som flyktningkonsulent. Siv beskriver lovverket hun forholder seg til i arbeidet, som «svart-hvitt». Siv opplever at det noen ganger

kan være «... litt synd at det er litt sånn svart-hvitt», men at hun «... skjønner at skillet [for hvem som har rett på offentlig hjelp, og hvem som ikke har det] må gå en plass, og med tanke på de, på de offentlige velferdsgodene vi har da.». Retningslinjene Siv jobber etter, bestemmer hvem som har rett på hjelp og hvilken type støtte brukeren skal motta. Siv gjør slik bruk av en annen mestringsstrategi for å gjøre arbeidshverdagen sin lettere (Vabo et al., 2020, 191). Ved å legge stor vekt på å etterleve og iverksette den vedtatte politikken for behandling av flyktninger, kan Siv gjøre sitt arbeid med god samvittighet. Som bakkebyråkrat, er hennes jobb å iverksette allerede vedtatt politikk (Lipsky, 2010, s.3). Dette betyr at selv om Siv opplever at flyktningene fra Ukraina får et tilbud som ikke er gjeldende for alle flyktninger, så er det ikke hun som bestemmer hvilke rettigheter flyktningene skal ha. Siv skaper slik en distanse mellom sin egen arbeidspraksis og den vedtatte politikken. Jeg vil se nærmere på dette i diskusjonsdelen.

Stephen forteller at flyktninger fra andre land uttrykker at de ikke føler seg prioritert, fordi de ikke har fått de samme godene som flyktninger fra Ukraina. På spørsmål om hvordan han håndterer å jobbe i et miljø, hvor noen føler seg mindre prioritert enn andre, svarer Stephen at det kan være vanskelig:

Nei, det er vanskelig, for du må jo være ærlig med dem [flyktninger som ikke er fra Ukraina] og vi prøver å forklare at det er en helt annen situasjon. De [flyktninger fra Ukraina] har kollektiv beskyttelse, mens de [flyktninger som ikke er fra Ukraina] her er på sin egen tilfelle. At det er FN som bestemmer hvem som skal prioriteres, hvem som skal bli sendt til Norge. Vi prøver å forklare. Kanskje de er mer midlertidig, en mer midlertidig situasjon enn de overføringsflyktningene som skal være lenger her og skal etablere et liv her. At de må tenke litt langsiktig, mens de andre skal jo bare klare seg, det de håper er en liten stund. Men det er vanskelig, man kan ikke lyge til dem, man må bare si at "det synes jeg er litt dumt, men sånn er det." (Stephen)

Stephen prøver å forklare hvorfor det blir gjort forskjeller mellom dem og flyktninger fra Ukraina til flyktningene fra andre land. Stephen legger vekt på at flyktningene fra Ukraina har en annen type oppholdstillatelse og at det er FN som bestemmer av hvem som skal prioriteres og hvem som skal sendes til Norge. Når Stephen forklarer de andre flyktningene at han synes det er dumt at det blir gjort forskjell, uttrykker han et ønske om å likebehandle alle flyktninger. Samtidig sier han at «sånn er det», noe som kan tyde på at han respekterer de avgjørelsene som blir tatt oppover i systemet. Både Siv og Stephen beskriver å måtte stå til

ansvar for bestemmelser, som de selv ikke har vært med å vedta. Som bakkebyråkrater, er de i direkte kontakt med flyktningene som blir rammet av lovbestemmelser (Lipsky, 2010, s.4). Dette beskriver de som utfordrende, spesielt siden likebehandling er moralsk viktig for dem.

Kristin beskriver en fortvilelse over å være vitne til at noen flyktninger blir behandlet på en bedre måte enn andre. Ved spørsmål om hvem Norge burde prioritere å hjelpe, svarer Kristin at det ikke går an å velge en gruppe foran en annen, men at hun opplever at flyktninger fra Ukraina blir prioritert over andre flyktninger, spesielt i forhold til hvilke rettigheter, plikter og ordninger de har tilgang på:

Jeg synes at det er direkte vondt (engasjert) å se på den forskjellsbehandlingen som er mellom flyktninger fra Ukraina og flyktninger som kommer på et annet grunnlag, altså kvoteflyktningene. For det er forskjell, på både hva de har rett til og hva de har plikt til og ordninger som er rigget for ukrainerne, som faktisk de andre flyktningene ikke får ta del i, eller nytte godt av. Det synes jeg er vondt å se [...] Og så klart skal vi hjelpe folk på flukt i Ukraina, men vi må absolutt ikke hjelpe færre kvoteflyktninger av den grunn. Det er min mening da og jeg, ja, jeg liker ikke helt den der at, ja når syrerne har prøvd å komme seg til Europa for noen år siden, så ja så møter de piggråd, sant, mens nå blir de hentet med buss og sånn fra Ukraina og det blir et litt a- og b-lag, som ikke er greit. Ja, og de andre flyktningene våre kjenner litt på at de er annenrangs, på grunn av at det er forskjellsbehandling. (Kristin)

Kristin opplever at flyktninger fra Ukraina får et bedre tilbud enn andre flyktninger, og at dette skaper en rangering av flyktningene. Kristin synes det er vondt å se at noen flyktninger blir behandlet bedre enn andre flyktninger. Kristin opplever at flyktningene fra Ukraina sees på som et «a-lag» og andre flyktninger som flyktningene fra Syria, blir sett på som et «b-lag». Kristin sammenligner hvordan Europa har tatt imot ukrainske flyktninger, med den mottakelsen flyktninger fra Syria mottok under flyktningstrømmen 2011-2015. Dette kan tyde på at Kristin distanserer seg fra en prioritering av de ukrainske flyktningene. Videre reflekterer Kristin over hvilke konsekvenser en prioritering av flyktninger fra Ukraina vil ha å si for integreringsarbeidet i fremtiden:

Ja, jeg tenker at når du føler deg, ja behandlet på en dårligere måte eller at du føler deg annenrangs, hvis du, ja, så vil jo det følge deg litt i livet, og man setter jo grupper litt opp mot hverandre så man skaper jo, man kan jo skape litt uro og ja at at det skaper jo ikke samhold, det skaper jo heller da motsetninger da. Det styrker jo ikke en

integreringstankegang, det virker jo motsatt, hvis én føler seg mindreverdige, altså og for det vi forskjellsbehandler og ja, liksom noen blir tatt i mot med åpne armer, mens andre ikke, og for eksempel ja, det å se ukrainske farger på busstopp og overalt (litt oppgitt) og ja det var en sånn masseflukt fra Syria for eksempel, som ikke ble møtt sånn, men stikk motsatt. (Kristin)

Kristin tror at en slik forskjell i mottakelsen, vil forme menneskene som opplever dem. Hun opplever at ved å tilby forskjellige ordninger for de ukrainske flyktningene og flyktingene fra andre land, er med på å sette grupper i samfunnet opp mot hverandre. Dette tenker hun skaper splittelser i samfunnet og er ingen vei til samhold og integrering:

Så det vil gjøre noe med et menneske, tenker jeg, hvem som helst. Og når de ser hva som skjer i Ukraina, ja det har faktisk skjedd i mitt land også (flyktingene sitt land), men i en mye mye lengre periode, de har levd i det, mye mye lenger og trenger ikke mindre beskyttelse på noen måte, enn de fra Ukraina da, så ja, klart at det preger én og påvirker én som menneske. Og det kan bli en sånn følelse, oss mot dem eller sånn, ja. Det kan være litt sånn, i stedet for at vi er et fellesskap. (Kristin)

Kristin ser for seg at å ikke føle seg prioritert, kan prege et menneske og føre til en følelse av «oss» mot «dem». Dette tror Kristin ikke vil skape en følelse av fellesskap. Det er tydelig at Kristin ikke stiller seg bak prioritering av en gruppe flyktninger, framfor andre. Samtidig må hun som de andre, forholde seg til de retningslinjene de er underordnet.

Informantene opererer slik i en motsigende virkelighet, mellom å ha et subjektivt ønske om å likebehandle alle flyktingene, men samtidig også forholde seg til en objektiv verden, hvor de institusjonelle rammene, begrenser informantene fra å kunne yte lik behandling til alle flyktingene. Informantene opplever slik et moralsk ubehag, og tyr til mestringsstrategier for å unngå ubehaget.

7.5 Oppsummerende diskusjon

Analysen viser at likebehandling av flyktninger er et ideal for arbeidet med mottak og integrering/inkludering av flyktninger. Informantene fremhever blant annet at alle flyktninger er kommet til Norge på samme premisser og at de skal få samme hjelpen uansett hvor de kommer fra. Deltagerne føler selv at de likebehandler alle flyktninger i sin arbeidshverdag. Samtidig står informantene i en moralsk konflikt mellom å sørge for at flyktingene blir

likebehandlet og å forholde seg til lovverket og de retningslinjene de får fra et høyere institusjonelt nivå. Det blir slik i praksis vanskelig å gjøre begge parter til lags. Informantene opplever blant annet at det er krevende å måtte forsvare offentlige myndigheters prioriteringer, overfor flyktingene som blir direkte rammet av vedtakene.

Analysen viser at informantene opplever at flyktinger fra Ukraina blir behandlet på en annen måte i det institusjonelle systemet og av offentlige myndigheter enn andre flyktinger. Den viktigste forskjellen finnes i hvilken juridisk beskyttelse flyktingene har fått i Norge. Som vist har flyktingene fra Ukraina fått en midlertidig kollektiv beskyttelse. Denne beskyttelsen skiller seg fra ordinært asyl. Det blir med kollektiv beskyttelse gjort en gruppevurdering på behovet for beskyttelse, i stedet for en individuell vurdering (UDI, 2022a). Dette betyr at grupper som får kollektiv beskyttelse, slipper å gå igjennom en tidkrevende individuell asylprosess. Dette kan gjøre starten på oppholdet i Norge, mindre traumatisk, fordi de slipper å vente mange måneder for å få et svar fra norske myndigheter, om de får opphold eller ikke.

Informantene opplever at offentlige myndigheter har i tillegg lagt til rette for at flyktinger fra Ukraina lettere skal kunne integrere seg i det norske samfunnet, gjennom ekstraordinære tiltak, som økt bevilgning til frivilligheten og nyopprettede studieplasser for flyktingene. Høyere utdanning fra Ukraina blir automatisk godkjent i Norge, da utdanning fra Ukraina er en del av den eksklusive listen over utdanning som ikke trenger å gå igjennom den ordinære godkjenningsordningen (NOKUT, 2023). Dette gjør at flyktinger med høyere utdanning, kan bruke utdanningen sin fra Ukraina umiddelbart i det norske arbeidsmarkedet (NOKUT, 2023). Å få utdanningen sin fra opprinnelseslandet, godkjent i Norge, er en stor utfordring for mange flyktinger. Dette er et hinder som flyktingene fra Ukraina ikke møter på. Tiltakene som har blitt stelt i stand for flyktingene fra Ukraina skiller seg slik fra behandlingen flyktinger fra andre land og regioner får.

Informantene forteller også om hvordan sivilsamfunnet har vist en bred støtte for flyktinger fra Ukraina. Lokalbefolkningen i kommunene som deltagerne jobber i, har blant annet arrangert innsamlingsaksjoner og tilbydd rom og eiendommer for å hjelpe flyktingene fra Ukraina. Siv, som har jobbet med flyktinger i 15 år, hadde aldri opplevd et lignende engasjement i lokalbefolkningen tidligere. Dette kan tyde på at engasjementet som har vært for flyktingene fra Ukraina, ikke er en universell velkomst som er gjeldende for alle flyktinger. Informantene forteller også at flyktingene fra Ukraina har fått tilgang på ordninger fra forskjellige aktører i Norge. Informantene forteller blant annet om at flyktinger

fra Ukraina har fått reise gratis med kollektivtransport i hele Vestland og fått delta på ulike kulturarrangementer gratis. De fleste tilbudene var kun tilgjengelige for flyktingene fra Ukraina og ikke for flyktinger fra andre land.

Analysekapittel II viser, basert på empirien, at selv om informantene har et sterkt subjektivt ønske om å likebehandle flyktingene som kommer til Norge, må de forholde seg til de rammebetingelsene som omhandler deres arbeid. Informantene opplever at flyktingene fra Ukraina har fått en ekstraordinær mottakelse i Norge, som skiller seg fra mottakelsen av flyktinger fra andre land, både på et institusjonelt nivå, men også generelt i samfunnet. Informantene må slik håndtere et ubehag, ved at de ikke kan alle flyktingene, som gjør at de utvikler mestringsstrategier for å kunne stå i dette arbeidet. Jeg vil videre i kapittel 9 diskutere funnene fra analysen i en større samfunnskontekst og se på hvilke bakenforliggende mekanismer, som kan være med å belyse disse funnene.

Kapittel 8: «All animals are equal, but some animals are more equal than others⁷»?

Analysen viser, basert på funn fra empirien, at informantene opplever at flyktninger fra Ukraina både blir kategorisert som likere «nordmenn», samt at de mottar en annen behandling i Norge, sammenlignet med flyktninger fra andre land. Er det slik at alle mennesker er like, men noen mennesker er likere «oss» enn andre? Analysekapitlene viser at det både foregår en sosial konstruksjon av flyktingene og en institusjonell typifisering av flyktninger. Disse to sentrale funnene fra empirien underbygger en forskjellsbehandling av flyktninger fra Ukraina og vil bli diskutert her. I dette kapitlet vil jeg diskutere informantenes tanker, meninger og refleksjoner i en større samfunnskontekst. Jeg vil se på bakenforliggende aspekter som belyser flere sider av funnene fra datamaterialet.

Som vist i tabell 2, går det fram av empirien er at informantene konstruerer en nærhet/likhet til flyktingene fra Ukraina ved å vise til en rekke karakteristikker og egenskaper ved flyktingene. Det skjer her en sosial konstruksjon av flyktingene. Kategoriseringen følger både etniske, kulturelle og sosio-økonomiske grensdragninger, samt karakteristikker basert på institusjonelle kategorier (Lamont, 1992, s.4). De kulturelle og sosio-økonomiske karakteristikkene som informantene bruker om flyktingene er religion, språk, kulturell habitus, opprinnelse, utdanning og etnisitet (her konkret hudfarge) (Lamont, 1992, s.4).

Det går fram av analysen at flyktninger fra Ukraina beskrives som personer som har lite behov for oppfølging, har høyere utdanning, er hvite, kristne, europeere, lette å integrere og som ligner på nordmenn. Flyktninger fra Ukraina blir slik tydelig kategorisert til å ligne på «nordmenn». Ved å beskrive flyktingene fra Ukraina som det likere «nordmenn», legitimeres prioriteringen av denne gruppen (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Vi ser her et tilfelle av «blurring boundaries», som Wimmer (2008, s.989) kaller det. Ved å kategorisere flyktingene som europeere som ligner «nordmenn», blir grensene mellom «nordmenn» og ukrainere uskarpe. Slik kan to folkegrupper som før krigen, ikke ville ha blitt forstått som en felles gruppe, nå blir oppfattet som en enhet. Dersom ukrainerne og «nordmenn» blir forstått

---

⁷ (Orwell, 1945)

som «likere» i denne situasjonen, vil dette lettere legitimere et ekstraordinært engasjement for ukrainerne og ikke de andre.

Som vist i tabell 2, kommer det fram fra empirien, at de «andre» flyktningene blir beskrevet som personer som kommer fra Afrika, som har et stort behov for oppfølging, er «ikke-hvite», kan ikke engelsk, er «ikke-kristne», er vanskelig å integrere og er ulike nordmenn flest. Her ser vi en tydelig grensedragning mellom den «andre» flyktningen og «nordmenn». Dette kan også tyde på en legitimeringsprosess. Ved å forstå de «andre» flyktningene som markant forskjellig fra befolkningen i Norge, skapes det grenser mot dem, og det vil dette kunne legitimere at behandlingen disse flyktningene mottar, ikke er på høyde med den behandlingen flyktningene fra Ukraina får. Det kan se ut som at grensene mellom de «andre» flyktningene og nordmenn har blitt mer robuste under denne fluktsituasjonen (Wimmer, 2008, s.987-988).

For å kunne forenkle, skape orden i kaoset og lage rutiner i det feltet bakkebyråkraten jobber i, har bakkebyråkraten behov for å kunne typifisere de klientene de er i kontakt med (Berger & Luckmann, 1991, s.121; Lipsky, 2010, s.115). Kategorisering av brukere, er slik en sentral del av bakkebyråkratens arbeidshverdag. Det som derimot er et interessant funn fra empirien, er at kategoriseringen ikke bare følger karakteristikker som er basert på institusjonelle elementer. Karakteristikkene som er basert på institusjonelle elementer handler om hvor lang tid flyktningene vil bruke for å integrere seg og hvilke behov de har for støtte og hjelp. Denne inndelingen er direkte hensiktsmessig for arbeidet informantene skal utføre, fordi det gir en pekepinn på hvilken og hvor mye hjelp flyktningen trenger fra informantene.

Samtidig kategoriserer også informantene etter etnisitet/hudfarge og nasjonalitet. Disse grensedragningene er ikke avgjørende for at bakkebyråkraten kan utføre sitt arbeid. Å diskriminere flyktninger på bakgrunn av «rase», etnisitet og/eller nasjonalitet er dessuten i strid med artikkel 3 i konvensjonen om flyktningsstilling (1951, § Kapittel I), om «ikke-diskriminering» av flyktninger og burde ikke være en del av den institusjonelle kategoriseringen av flyktninger, da alle flyktninger skal tas imot på bakgrunn av sitt behov for beskyttelse og ikke sin nasjonale eller etniske bakgrunn.

Et annet interessant aspekt ved denne kategoriseringen er at informantene, kategoriserer på bakgrunn av hudfarge. Informantene beskriver i empirien hvordan de ukrainske flyktningene

oppleves som likere «oss» og at en del av denne «likheten» er at «nordmenn» og ukrainere er forstått som «hvite». Det går ikke fram av empirien hvilken hudfarge de «andre» flyktningene har, men det konstateres at den er «ikke-hvit». Führer (2021 i Andersson, 2022, s.186) finner i sin doktoravhandling ut at «hvithet» er et viktig aspekt i oppfattelsen av hvem som er norsk og hvem som ikke er det. At ukrainerne blir beskrevet som «hvite», kan gjøre at det er enda «enklere» å forstå dem som en del av den samme gruppen som «nordmenn». På samme vis gjør forestillingen om at den «andre» flyktningen har en «ikke-hvit» hudfarge, at den «andre» flyktningen blir forstått som annerledes og «ikke-kompatibel med den «hvite nordmann».

Informantene beskriver også en institusjonell typifisering av flyktningene. Regjeringen bestemmer å gi flyktningene fra Ukraina kollektiv beskyttelse. Kollektiv beskyttelse er en institusjonell, politisk kategori som skiller flyktningene fra Ukraina fra andre flyktninger. Den kollektive beskyttelsen som gis til flyktninger fra Ukraina, legger føringer for den spesielle behandlingen flyktninger fra Ukraina får i det norske samfunnet, sammenlignet med «andre» flyktninger.

En sentral oppgave for en institusjon er å lage, opprettholde og endre grensedragninger (Lamont & Molnár, 2002, s.168; Wimmer, 2008, s.990). Regjeringen valgte å benytte seg av den juridiske kategorien «kollektiv beskyttelse» i (Wimmer, 2008, s.990). Kollektiv beskyttelse, samt lovendringer til fordel for flyktninger fra Ukraina, gjør at handlingsrommet for informantene ser ut til å være innskrenket. Når flyktningene fra Ukraina får kollektiv beskyttelse, blir det vanskelig for informantene å utøve likebehandling i sin arbeidspraksis, da de rammebetingelsene de jobber i, sier at denne gruppen skal få en spesiell behandling.

Hvordan institusjonen definerer hvor disse grensedragningene skal gå, aktiverer befolkningen for øvrig, til å trekke de samme grensene (Wimmer, 2008, s.991). Fra empirien kommer det fram at befolkningen også prioriterer de ukrainske flyktningene over de andre flyktningene. Det kan slik se ut som befolkningen generelt har internalisert de grensedragningene som institusjonen har bestemt. Wimmer (2008, s.991) sier at befolkningen kan forfølge denne grensedragningen som de blir oppfordret til å ta del i, gjennom å diskriminere mot denne «andre», som institusjonen har bestemt ikke hører til (Wimmer, 2008, s.991). Dette kommer særlig til uttrykk når informantene forteller om at lokalbefolkningen ikke vil leie ut bolig til de «andre» flyktningene, men stiller hus og rom disponibelt for flyktningene fra Ukraina.

Innbyggerne kan føle at de er representanter for institusjonen og diskriminerer den som institusjonen har bestemt at ikke er en del av fellesskapet (Wimmer, 2008, s.991). Når innbyggerne foretar diskriminerende handlinger, som å kun leie ut til flyktninger fra Ukraina og ikke andre flyktninger, kan de føle seg berettiget, fordi de handler som en verdig innbygger (Wimmer, s.991).

I Norge er tilliten til politikere og det politiske systemet svært høy i en internasjonal målestokk (Haugsgjerd & Seggaard, 2020). Det er derfor trolig at befolkningen vil følge oppfordringer gitt av de politiske lederne i landet. Som Nilsen & Skarpenes (2020, s.269) sier det: «when people are asked to roll up their sleeves and participate in collective a national dugnad, they duly obey.» Dette kom tydelig fram under håndteringen av COVID-19-pandemien (Nilsen & Skarpenes, 2020). Det kan se ut til at den norske befolkningen følger regjeringens oppfordringer om å ta del i dugnad med å ta imot flyktninger fra Ukraina på en ekstra god måte, og på samme tid setter grenser mot de «andre» flyktningene.

Politiske allianser påvirker også hvor grensene skal gå for hvem som kan tilhøre en gruppe (Wimmer, 2008, s.996). Dette er særlig relevant i denne fluktsituasjonen, da Norge har hatt et tett samarbeid med de andre europeiske nasjonene i denne situasjonen (Bosse, 2022). EU ga kollektiv beskyttelse til flyktningene fra Ukraina, og ikke lenge etter denne avgjørelsen, valgte Norge også å gi flyktninger fra Ukraina kollektiv beskyttelse, selv om Norge ikke er pålagt å følge EU i dette spørsmålet.

Wimmer (2008, s.979) sier at hvor grensdragninger går, kan skifte over tid og hvor det tidligere var grenser mellom to grupper, kan i andre sammenhenger forstås som en gruppe. Aktører skaper en mer omfattende enhet, hvor grupperinger som tidligere ikke ville blitt forstått som en enhetlig gruppe, nå gjør det (Wimmer, 2008, s.987). En slik kategorisk utvidelse av en gruppe, kan vi se et tilfelle av under krigen i Ukraina, ser vi når ukrainerne blir referert til som «europeere».

Under krigsforløpet i Ukraina har grensene mellom Norge og Ukraina. Dette har skjedd ved at i stedet for å snakke om «nordmenn» og «ukrainerne» som to forskjellige kategorier, har det blitt lagt vekt på det Wimmer (2008, s.989) kaller «civilizational commonalities». Dette er en for kategorisering hvor det ikke blir lagt vekt på nasjonale eller etniske kategorier, men brede fellesskap. Her blir «nordmenn» og «ukrainerne» kategorisert som «europeere».

Gjennom den pågående krigen i Ukraina og dets følgende fluktsituasjon, har bildet av den ukrainske befolkningen som europeere, vært den gjeldende diskursen. Europakommisjonens president, Ursula von der Leyen har blant annet uttalt at den ukrainske befolkningen er «one of us» og at «Ukraine belongs to the European family» (Bosse, 2022). Dette kan tyde på at krigen har fått aktører til å gruppere eksisterende kategoriser til en utvidet kategori, nemlig «europeere» (Wimmer, 2008, s.987). I denne situasjonen kan det slik se ut som at aktørene ikke forstås som «nordmenn» og «ukrainere», men er del av en større kategori, «The European Family» (Bosse, 2022). Ved å forstå ukrainerne og nordmenn som del av kategorien «europeere», tilhører både nordmenn og ukrainere den samme gruppen. Å være del av den samme grupperingen, vil slik legitimere en ekstraordinær solidaritet med den ukrainske befolkningen. Norge hjelper slik «sine egne».

Å forstå ukrainerne som «europeere» er også en måte å bringe krigen tettere på Norge. En forestilling om at Ukraina er geografisk i nærheten til Norge, har vært gjeldende under Ukraina-krigen. Den samme forestillingen om Ukraina som geografisk i nærheten, finnes blant annet i datamaterialet, som vist i 7.2, når Geir uttaler at: «... man assosierte seg mer kanskje med, når det ble så nærme, at det er nesten slik at du føler det nesten er nabolandet som blir invadert.» Dette er interessant, da et naboland, som oftest beskriver et land man deler grense med. Å forstå Ukraina som et «land i nærheten» gjør at Norges ansvar blir intensivert. «Naboland»-metaforen er med på å legitimere Norges ansvar overfor den ukrainske befolkningen.

Todorovic (2016) viser hvordan en lignende narrativ var gjeldende under krigen i Bosnia på 90-tallet. Under Bosnia-krigen ble det en debatt rundt hvilket ansvar Norge hadde overfor Bosnia og dets befolkning. Nordmenn opplevde å være geografisk sett i nærheten av Bosnia og bosnierne ble da forstått som en del av den antatte europeiske sivilisasjonen. Det ble på bakgrunn av oppfattet geografisk nærhet og tilhørighet, bestemt at Norge måtte bistå Bosnia (Todorovic, 2016). Bosnierne fikk derfor kollektiv beskyttelse, og Norge tok dem imot (UDI, 2022a). Det er slik ikke noe nytt at slike grensdragninger blir gjort mellom dem som er «innafor» og de som er «utenfor» Europas grenser, slik vi ser i dagens situasjon.

Selv om Ukraina er en del av den geografiske avgrensingen av Europa, står Ukraina i mange tilfeller på utsiden av det som vanligvis oppfattes som Europa. For eksempel er de ikke medlem av EU, NATO eller Schengen, som er overnasjonale samarbeidsorganer med en sterk forankring i Europa. Dette tydeliggjør hvordan gruppetilhørighet er situasjonsbestemt

(Wimmer, 2008, s.987). I en situasjon, som før krigen, er ikke Ukraina og Norges to nasjoner med tette forbindelser. I dagens situasjon blir de forstått som del av den utvidete kategorien «europeere».

Grensedragninger handler heller ikke alltid bare om hvem «vi» er, men også om en bevissthet rundt hvem «vi» *ikke* er (Billig, 1995, s.78; Checkel & Katzenstein, 2009, s.224). Russland og Europa har lenge hatt et anstrengt forhold til hverandre, med blant annet den kalde krigen godt i minne. Invasjonen av Ukraina har forsuret forholdet ytterligere. Ved å vise solidaritet med Ukraina, viser Europa også i samme håndvending en aversjon mot Russland og deres handlinger. I dette henseende vil å vise solidaritet med Ukraina, ikke bare handle om å hjelpe mennesker i nød, men også å trekke grenser mot hva/hvem Europa ikke er (Checkel & Katzenstein, 2009, s.224). I en slik forståelse av identitet og solidaritet, vil Norges, og i en større skala Europa og EUs varme velkomst til de ukrainske flyktningene være et signal om at Norge og Europa ganske tydelig ikke er på lag med Russland.

Kategorisering er et virkemiddel for å konstruere den sosiale verden vi lever i (Lamont & Molnár, 2002, s.168). Med Flyktningkonvensjonen av 1951 ble flyktningen separert fra migranten på et juridisk nivå, for å kunne skille mellom dem som stod i umiddelbar fare og dem som ikke gjorde det (Long, 2013). Selv om den juridiske definisjonen av en flyktning på et overnasjonalt nivå er fastsatt, blir kategorien stadig produsert, reproduert og transformert på et nasjonalt nivå og i praksis (Crawley & Skleparis, 2018). Å definere kategorier og hvem som tilhører hvilken, er derfor ikke en nøytral prosess, men reflekterer de nasjonale interessene og prioriteter som til enhver tid er i konstant endring (Crawley & Skleparis, 2018). Kategoriseringer er med andre ord ikke naturlige, men kontekstuelle prosesser (Crawley & Skleparis, 2018).

I analysekapittel II vises det først til hvordan informantene på et subjektivt nivå, ser ut til «å brenne» for at alle flyktningene skal likebehandles, samt at de følger internasjonalt vedtatte oppfatninger om hvordan en flyktning skal behandles, som sier at flyktninger ikke skal diskrimineres. Selv om informantene ønsker å likebehandle flyktningene uavhengig av deres bakgrunn, går det også fram av empirien at de er gode arbeidstakere som følger de institusjonelle føringene de har fått fra sine overordnede ledere. Slik som Siv referer til det her: «... det er jo lovverket vårt som styrer.» Dette kan tyde på at informantene opplever at institusjonen legger føringer for hvilken adferd de skal ha i møte med problemstillinger knyttet til flyktninger (Berger & Luckmann, 2000, s.70). En slik institusjonalisering kan gjøre

arbeidsdagen mer forutsigbar og stabil, fordi informantene vet hva som er forventet av dem i deres rolle (Berger & Luckmann, 2000, s.72).

Samtidig viser analysen at informantene ikke klare å akseptere helt at flyktningene fra Ukraina blir prioritert av offentlige myndigheter. Informantene som gode arbeidstakere prøver å internalisere institusjonens prioritering av flyktningene fra Ukraina, men fordi det strider med informantenes subjektive virkelighetsoppfatning, klarer de ikke å godta at det blir gjort forskjell mellom flyktninger (Berger & Luckmann, 2000, s.135-136). Informantens subjektive virkelighetsoppfatning sier at det ikke er riktig å forskjellsbehandle flyktninger. Samtidig er flyktningene fra Ukraina definert som likere folk i Norge, fra et institusjonelt og samfunnsmessig nivå, som muliggjør en legitim prioritering av denne gruppen. Informantene står slik i en skvis mellom egne verdier og institusjonens føringer. Fordi informantene ikke klarer å internalisere institusjonens rammeverk fullt ut, strever de i arbeidshverdagen.

Denne paradoksale virkeligheten som informantene ser ut til å navigere i, viser seg i datamaterialet ved at informantene trekker frem aspekter ved håndteringen av flyktningene fra Ukraina som de opplever gjør forskjell på flyktninger, for så å trekke seg fra kritikken mot institusjonen, ved å si at: «men sånn er det nå» og «systemet regulerer rettighetene». Dette moralske dilemmaet viser seg også når flyktningene beskriver hvordan det er å forsvare institusjonens bestemmelser i møte med de «andre» flyktningene. Som vist i 7.4 forteller Stephen om konfrontasjoner med de «andre flyktningene» hvor hans subjektive moralske pass blir satt på prøve. Stephen blir spurt av «andre» flyktninger om hvorfor Norge prioriterer de ukrainske flyktningene foran dem. På spørsmål om hvordan Stephen håndterer en slik konfrontasjon, svarer han: «det er vanskelig, man kan ikke lyge til dem, man må bare si at «det synes jeg er litt dumt, men sånn er det.» Stephen føler på et moralsk dilemma, men opplever at han må «fronte» institusjonens rammebetingelser, i møte med flyktningene.

Siv er den som ser ut til å streve mest med denne ambivalente virkeligheten. Hun er den som viser størst engasjement for å likebehandle flyktninger, da hun blant annet blir provosert av å snakke om at kun flyktninger fra Ukraina mottar leker og kan ta gratis kollektiv. Samtidig er hun også en av dem som støtter seg mest på lovverket og de signalene de får fra et høyere hold i institusjonen. Det kan tenke seg at dette skyldes Sivs lange fartstid i feltet og at hun slik er den som har best trening med å forholde seg til den rollen hun er satt til i institusjonen,

hvor hun utfører sine rollespesifikke handlinger (Berger & Luckmann, 2000, s.143). Selv om Siv forholder seg til de institusjonelle rammene, gjør hun dette med et moralsk ubehag.

Når informantene opplever dette ubehaget ved å ikke følge sin subjektive oppfatning av hva som er moralsk riktig, tyr de til mestringsstrategier, for å kunne utføre arbeidet, de er satt til å gjøre (Lipsky, 2010, s.143). Den første mestringsstrategien som informantene gjør bruk av er å dele inn flyktningene i typer. Dette er en sentral mestringsstrategi for informantene. For å kunne håndtere den komplekse gruppen mennesker som informantene skal bistå gjennom sitt arbeid, trenger informantene å forenkle, kategorisere og skape rutiner, for hvilken gruppe som får hvilken behandling (Lipsky, 2010, s.105, 115). Dette kan føre til en stereotypisk inndeling av, i dette tilfellet, flyktninger, og i verste fall forskjellsbehandling. Selv om informantene er opptatt av likebehandling, blir flyktningene på et institusjonelt nivå behandlet på en annen måte enn de «andre» flyktningene.

Lipsky (2010, s.114) sier også at bakkebyråkratene er mottakelig for informasjon som kan underbygge den differensieringen som skjer, som følge av trangen til å forenkle arbeidshverdagens problemstillinger. Det kommer fram av datamaterialet at informantene legitimerer differensieringen mellom den ukrainske flyktningen og den «andre» flyktningen, ved å vise til at den ukrainske flyktningen er likere gjennomsnittsnordmannen og er europeer, noe som kan legitimere en prioritering av denne gruppen. Informantene

For det andre viser empirien at informantene fraskriver seg ansvaret for hvordan flyktningene blir behandlet. Ved å vise til at det er «systemet som regulerer rettigheter», fraskriver informantene seg ansvaret for å bestemme hvem som skal prioriteres og ikke av flyktningene. Blant annet viser informantene til at UDI, IMDi, politiet, FN og Regjeringen er dem som har ansvaret for å bestemme hvilken behandling flyktningene skal motta i Norge. Som vist i 7.2, kan det å ha noen «å skyld på» virke som en strategi som letter noe av ubehaget informantene føler på. Siv forteller at hun ikke får gjort så mye med de bestemmelsene som er tatt i systemet: «Men, det er jo vanskelig, men samtidig er det jo også, det er lovbestemt, så det er jo. Det er jo (tenker), for meg kan det jo være positiv, tenker jeg. At det er lovbestemt, fordi det er lite jeg får gjort med det, på en måte.» Dette kan tyde på at Siv opplever at å kunne støtte seg på at systemet regulerer hvem som skal få hvilken behandling, tar vekk noe av ubehaget.

En tredje mestringsstrategi som informantene gjør bruk av, er å vise til at den spesielle mottakelsen flykningene får på et institusjonelt nivå, også er slik samfunnet generelt ønsker å prioritere. Det har vært en bred støtte i den norske befolkningen for flyktninger fra Ukraina. Blant annet viser informantene til innsamlingsaksjoner av leker og klær og gratis-tilbud for ukrainerne på kollektiv transport, svømmehall og kino. Ved å vise at den prioriteringen av flyktninger som skjer i systemet, følger den felles forståelsen vi har i Norge av hvem som skal bli prioritert, legitimeres informantenes handlinger. Ved å vise til hvilken støtte flykningene får i befolkningen og av andre aktører, bygger dette også opp argumentet for å behandle flyktninger fra Ukraina på en bedre måte enn flyktninger fra andre land. Slik kan informantene få en følelse av at de ikke er alene i det, men at dette er en «felles» oppfatning av at flykningene fra Ukraina er en gruppe som skal prioriteres i dagens fluktsituasjon i Norge.

Det går slik fram av empirien at informantene lander mellom to stoler i sin arbeidshverdag. På den ene siden finnes den umoralske oppfordringen fra de institusjonelle og politiske rammebetingelsene om å forskjellsbehandle, mens på den andre finner vi det moralske universelle ståstedet som sier at alle flyktninger, uavhengig av «rase», religion eller opprinnelsesland. Informantene manøvrerer slik i en praksis som utfordrer deres subjektive moralske kompass. Spenningene som finnes mellom oppfordringene fra den institusjonelle siden og deres subjektive ønske om å likebehandle, gjør det moralsk vanskelig for informantene å arbeide i denne praksisen og de løser ubehaget ved å gjøre bruk av mestringsstrategier.

Kapittel 9: Avslutning

Dette prosjektet har undersøkt problemstillingen: «*Hvordan opplever personer som jobber tett på flyktnings situasjonen til Norge, behandlingen ukrainske flyktninger har mottatt i Norge, sammenlignet med flykninger fra andre land og regioner?*» 6 informanter med særlig innsikt i migrasjon og integreringsfeltet har delt sine refleksjoner rundt flyktningers mottakelse i Norge og spesielt hvordan de ukrainske flyktingene har blitt tatt imot. Deres tanker og erfaringer har gitt kontekstualisert innsikt i hvilken behandling flykninger fra Ukraina har mottatt, sammenlignet med «andre» flykninger.

Et sentralt funn fra analysen er at flykninger fra Ukraina og flykninger fra andre land, blir kategorisert som forskjellige, selv om flyktingene kommer til Norge på bakgrunn av det samme behovet om beskyttelse. Det skjer en «boundary blurring» mellom nordmenn og ukrainerne, ved at de forstår seg som del av den samme gruppen, «europene». Dette legitimerer en ekstraordinær innsats fra Norges side for å bistå flykninger fra Ukraina (Lamont & Molnár, 2002, s.168). På samme tid skjer det en «boundary making» mellom nordmenn og «andre» flykninger. Ved å vise til aspekter som gjør nordmenn og «andre» flykninger svært forskjellige, skapes grenser. Når nordmenn kategoriserer de «andre» flyktingene som annerledes, vil dette kunne minimere solidaritetsfølelsen med denne gruppen. Dette kan slik legitimere en annen behandling av flykninger fra andre land.

Kategorisering av brukere, er sentralt for bakkebyråkratens arbeidshverdag. Bakkebyråkraten har behov for å kunne typifisere de klientene de er i kontakt med, for å kunne forenkle og lage rutiner i det feltet de jobber i (Lipsky, 2010, 115). Når lovverket, hvor kollektiv beskyttelse har en sentral rolle, prioriterer flykninger fra Ukraina, vil dette gjøre at bakkebyråkraten kategoriserer flykninger fra Ukraina som «en prioritert flykting» og på andre siden de andre flyktingene som «en ikke-prioritert flykting» i dagens fluktsituasjon. Prioriteringen blir slik gjennom lovgivende prosedyrer legitimert. Lipsky (2010, s.115) sier at de fordømmene som finnes i samfunnet, støtter opp om en differensiering av flyktingene. Behovet for å forenkle virkeligheten, fører slik til en institusjonalisering av disse stemmene i samfunnet, som sier at flyktingene fra Ukraina skal prioriteres nå. Slik kan bakkebyråkratene «tåle» den forskjellsbehandlingen de er vitne til, ved å støtte seg på at samfunnet og institusjonen har bestemt at det er denne gruppen som nå skal prioriteres.

Samtidig er et annet sentralt funn at det finnes en spenning mellom informantenes subjektive moralske virkelighet, som sier at alle flyktninger skal likebehandles og den behandlingen som skjer på institusjonelt og samfunnsmessig virkeligheten, hvor flyktningene fra Ukraina blir prioritert framfor, flyktninger fra andre land. Dette gjør arbeidshverdagen til informantene svært vanskelig å håndtere. De utvikler derfor mestringsstrategier for å tåle å stå i denne paradoksale arbeidshverdagen. Ved å støtte seg på de institusjonelle rammene de er underlagt i arbeidet sitt, distanserer de seg fra forskjellsbehandlingen som de er vitner til.

Informantene opplever at det ikke er riktig at flyktninger fra Ukraina blir prioritert, men viser samtidig til at det ikke er de selv som har ansvaret med å bestemme hvordan flyktninger skal behandles i den offentlige forvaltningen. Dette ser vi blant annet når informantene sier at «sånn er det» og «det [er] jo lovverket vårt som styrer» etter at de har fortalt om det de opplever som forskjellsbehandling i systemet og i samfunnet ellers. Her ser vi slik en ansvarsfraskrivelse. Informantenes motsetningsfulle arbeidshverdag, er slik vanskelig å håndtere, da det er subjektivt moralsk utfordrende for informantene å være vitne til forskjellsbehandling, men ikke føle at de kan stoppe denne praksisen.

Da dette prosjektet tar for seg en pågående migrasjonssituasjon til Norge og hvordan det norske samfunnet har håndtert mottakelsen av den ukrainske flyktninggruppen, vil ikke dette prosjektet kunne si noe om hvordan fortsettelsen av mottakelsen av disse flyktningene vil bli. Datamaterialet er innhentet kun måneder etter at de første flyktningene fra Ukraina ankom Norge og det var dermed fortsatt i en startfase av mottakelsen av flyktningene. Informantene har fortalt om sine erfaringer rundt behandlingen flyktninger fra den kontekstuelle sammenhengen som var gjeldende på dette tidspunktet. Det ligger dermed et stort arbeid igjen til videre forskning på mottakelsen av flyktninger fra Ukraina i Norge. Det vil være interessant å se på hvordan situasjonen utvikler seg, om prioriteringen av flyktningene fra Ukraina som kommer fram i dette prosjektets empiri, vil vare og om de ordningene og reglementet som kun har vært gjeldende for flyktninger fra Ukraina vil videreføres, korrigeres eller utvides, til også å gjelde «andre» flyktninger.

Det går også fram av datamaterialet at «andre» flyktninger, stiller spørsmål ved hvorfor de ikke får samme type hjelp og tilbudene som flyktningene fra Ukraina. Dette åpner også opp for videre forskning, da prosjektet ikke tar for seg hvilke konsekvenser en prioritering av flyktninger fra Ukraina, har å si for flyktninger fra andre land. Det finnes studier på diskriminering av personer med innvandrerbakgrunn kan føre til dårligere helse og større

risiko for somatiske, så vel som psykiske utfordringer (Spilker et al., 2017). Videre forskning på opplevd forskjellsbehandling i lys av fluktsituasjonen fra Ukraina, hadde slik kunne belyst andre aspekter ved forskjellsbehandlingen, som ikke har vært gjenstand for denne analysen.

Formålet i dette forskningsprosjektet har ikke vært å dempe støtten til flyktninger fra Ukraina. Formålet med dette prosjektet har derimot vært å kaste lys over eventuelle skyggesider ved mottakelsen av flyktninger i Norge og å undersøke om det skjer forskjellsbehandling av en flyktninger i Norge. Dette prosjektet har undersøkt hvordan personer som jobber tett på flyktnings situasjonen til Norge opplever mottakelsen og behandlingen av ukrainske flyktninger i Norge, sammenlignet med flykninger fra andre land og regioner. Analysen viser at informantene opplever at flykninger er ulike «ulike» andre flykninger og blir behandlet på en annerledes måte enn «andre» flykninger, både på et institusjonelt nivå, men også i samfunnet generelt.

Litteraturliste

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Andersson, M. (2022). *Rasisme: En innføring* (1. utgave, 1. opplag). Fagbokforlaget.
- Bakewell, O. (2011). Conceptualising Displacement and Migration: Processes, Conditions and Categories. I K. Koser & S. Martin (Red.), *The Migration-Displacement Nexus: Patterns, Processes, and Policies*. Berghahn Books.
- Bauböck, R. (2018). Europe's commitments and failures in the refugee crisis. *European Political Science*, 17(1), 140–150. <https://doi.org/10.1057/s41304-017-0120-0>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Open Road Integrated Media, Inc.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=1804796>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge* (Repr. in Penguin Books). Penguin Books.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Fagbokforl.
- Billig, M. (2014). *Banal nationalism*. Sage.
- Blaikie, N. W. H. (2009). *Designing social research: The logic of anticipation* (2nd ed). Polity Press.
- Blumer, H. (1954). What is Wrong with Social Theory? *American Sociological Review*, 19(1), 3–10. <https://doi.org/10.2307/2088165>
- Bosse, G. (2022). Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 531–546. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2099713>

- Brannen, J., & Nilsen, A. (2011). Comparative Biographies in Case-based Cross-national Research: Methodological Considerations. *Sociology*, 45(4), 603–618. JSTOR.
- Brochmann, G. (Red.). (2010). *Velferdens grenser: Innvandringspolitikk og velferdsstat i Skandinavia 1945 - 2010*. Universitetsforlag.
- Brochmann, G., & Kjeldstadli, K. (2014). *Innvandringen til Norge: 900-2010*. Pax forlag.
- Bygnes, S., & Karlsen, M.-A. (2017). Krise og kontinuitet i mottak av flyktninger i Norden. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 20(04), 260–267. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2017-04-01>
- Cénat, J. M., Darius, W. P., Noorishad, P.-G., McIntee, S.-E., Dromer, E., Mukunzi, J. N., Solola, O., & Williams, M. T. (2022). War in Ukraine and Racism: The Physical and Mental Health of Refugees of Color Matters. *International Journal of Public Health*, 0. <https://doi.org/10.3389/ijph.2022.1604990>
- Checkel, J. T., & Katzenstein, P. J. (Red.). (2009). *European identity*. Cambridge University Press.
- Costello, C., & Foster, M. (2022). (Some) refugees welcome: When is differentiating between refugees unlawful discrimination? *International Journal of Discrimination and the Law*, 22(3), 244–280. <https://doi.org/10.1177/13582291221116476>
- Council of European Union. (2022). *COUNCIL IMPLEMENTING DECISION (EU) 2022/... of ... establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection (IMPLEMENTING DECISION Nr. 2022/0069)*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6846-2022-INIT/en/pdf>
- Crawley, H., & Skleparis, D. (2018). Refugees, migrants, neither, both: Categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(1), 48–64. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1348224>

- Dagsavisen. (2022, mars 9). *Ukrainere får reise gratis kollektivt i Oslo og Viken*. Dagsavisen.
<https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/03/09/ukrainere-far-reise-gratis-kollektivt-i-oslo-og-viken/>
- De Coninck, D. (2022). The Refugee Paradox During Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. *International Migration Review*, 01979183221116874. <https://doi.org/10.1177/01979183221116874>
- Djuve, A. B., & Friberg, J. H. (2004). *Innvandring og det flerkulturelle samfunn* (Nr. 32; s. 34). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/innvandring-og-det-flerkulturelle-samfunn>
- EEAS. (2017). *Parliament approves Ukraine visa waiver* | EEAS Website.
https://www.eeas.europa.eu/node/24310_en
- Eggebo, H. (2020). Kollektiv kvalitativ analyse. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 4(2), 106–122.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2020-02-03>
- European Comission. (2017). *Visa liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia*.
https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en
- European Union. (2022a). *Country profiles*. European Union. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en
- European Union. (2022b). *History of the European Union 2000-09*. European Union.
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_en
- FN-sambandet. (2020). *Flyktningkonvensjonen*. FN-sambandet. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/flyktninger/flyktningkonvensjonen>
- FN-sambandet. (2022a). *Ukraina*. <https://www.fn.no/Konflikter/ukraina>
- FN-sambandet. (2022b, juni 17). *Mennesker på flukt*. FN.
<https://www.fn.no/tema/flyktninger/mennesker-paa-flukt>

- Geddes, A. (2003). Migration and the Welfare State in Europe. *The Political Quarterly*, 74(s1), 150–162. <https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.2003.00587.x>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967a). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Transaction (a division of Transaction Publishers). <http://site.ebrary.com/id/10363289>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967b). Theoretical sampling. I *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Transaction (a division of Transaction Publishers). <http://site.ebrary.com/id/10363289>
- Gomm, R., Hammersley, M., & Foster, P. (2000). *Case study method: Key issues, key texts*. SAGE.
- Gomm, R., Hammersley, M., & Foster, P. (2009). Case Study and Generalization. I R. Gomm, M. Hammersley, & P. Foster, *Case Study Method* (s. 98–115). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9780857024367.d9>
- Hagelund, A., & Brochmann, G. (2007). Velferd og innvandrere. For mye, feil eller ikke nok? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 48(2), 267–274. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2007-02-05>
- Haugsgjerd, A., & Seggaard, S. B. (2020). *Politisk tillit, lokaldemokrati og legitimitet— Kunnskapsstatus og utviklingstrekk* (978-82-7763-675-7; Institutt for samfunnsforskning 2020:6). Institutt for samfunnsforskning. https://www.regjeringen.no/contentassets/9d84337e0d2541749f13aa8c7e942b04/politisk_tillit_lokaldemokrati_og_legitimitet.pdf
- Hellevik, O., & Hellevik, T. (2017). Utviklingen i synet på innvandrere og innvandring i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(3), 250–283. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-03-01>

- Holmes, S. M., & Castañeda, H. (2016). Representing the “European refugee crisis” in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death. *American Ethnologist*, 43(1), 12–24. <https://doi.org/10.1111/amet.12259>
- Holm-Hansen, J., & Paulsen, M. (2023). Ukraina-konflikten. I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/Ukraina-konflikten>
- IMDi. (2022, april 29). *45 millioner i ekstraordinære midler til integrering av flyktninger fra Ukraina*. IMDi. <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/45-millioner-i-ekstraordinare-midler-til-integrering-av-flyktninger-fra-ukraina/>
- IMDi. (2023a). *Kapittel 4 Introduksjonsprogrammet*. IMDi. <https://www.imdi.no/kvalifisering/regelverk/juridisk-veileder-til-integreringsloven/kapittel-4-introduksjonsprogrammet/>
- IMDi. (2023b). *Ord og begreper*. IMDi. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/ord-og-begreper/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020, oktober 28). *EU. Ny pakt om migrasjon og asyl*. [Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/innsikt/eu.-ny-pakt-om-migrasjon-og-asyl/id2778770/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2022, mars 11). *Midlertidig kollektiv beskyttelse for ukrainske flyktninger* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/midlertidig-kollektiv-beskyttelse-for-ukrainske-flyktninger/id2903930/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2023, januar 24). *Fordrevne fra Ukraina får forlenget oppholdstillatelse i Norge* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fordrevne-fra-ukraina-far-forlenget-oppholdstillatelse-i-norge/id2960113/>

- Konvensjon om flyktningers stilling. (1951). *Konvensjon om flyktningers stilling* (TRA-1967-01-31-1). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1951-07-28-1#KAPITTEL_3
- Kunnskapsdepartementet. (2022, april 1). *Regjeringa tildeler 1 000 nye studieplassar* [Pressemelding]. Regjeringa.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/nr/aktuelt/regjeringa-tildeler-1-000-nye-studieplassar/id2906715/>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk.
- Lamont, M. (1992). *Money, Morals, and Manners: The Culture of the French and the American Upper-Middle Class*. University of Chicago Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=3038422>
- Lamont, M., & Molnár, V. (2002). The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*, 28(1), 167–195. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.141107>
- Lidén, H. (2017). *Barn og migrasjon: Mobilitet og tilhørighet*. Universitetsforlaget.
- Liodden, T. M. (2018). Vigdis Vevstad: Hva er en flyktning. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(3), 275–278. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-03-06>
- Lipsky, M. (2010). The Critical Role of Street-Level Bureaucrats. I *Street-Level Bureaucracy, 30th Ann. Ed.* (s. 3–12). Russell Sage Foundation. <https://www.jstor.org/stable/10.7758/9781610446631.5>
- Long, K. (2013). When refugees stopped being migrants: Movement, labour and humanitarian protection. *Migration Studies*, 1(1), 4–26. <https://doi.org/10.1093/migration/mns001>
- Midtbøen, A. H. (2015). Ethnic Penalties In Western Labour Markets. *Nordic Journal of Migration Research*, 5(4), 185–193. <https://doi.org/10.1515/njmr-2015-0022>

- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nilsen, A. C. E., & Skarpenes, O. (2020). Coping with COVID-19. Dugnad: A case of the moral premise of the Norwegian welfare state. *International Journal of Sociology and Social Policy, ahead-of-print*(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/IJSSP-07-2020-0263>
- NMBU. (2022, mai 30). *Tilbyr studieplasser til flyktninger fra Ukraina*. <https://www.nmbu.no/aktuelt/node/45546>
- NOKUT. (2023). *Automatisk godkjenning utvalgte grader*. Nokut. <https://www.nokut.no/utdanning-fra-utlandet/andre-tjenester/automatisk-godkjenning-utvalgte-grader/>
- Norad. (2023, mai 8). *Pressemelding: Krig i Europa setter press på bistanden til verdens fattigste*. Norad. <https://norad.no/aktuelt/nyheter/2023/krig-i-europa-setter-press-pa-bistanden-til-verdens-fattigste/>
- NSD. (2022, desember 1). *Samtykke og andre behandlingsgrunnlag*. NSD. <https://nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/samtykke-og-andre-behandlingsgrunnlag>
- Orwell, G. (1945). *Animal farm: A fairy story*. Secker and Warbug.
- Paynter, E. (2022). Border Crises and Migrant Deservingness: How the Refugee/Economic Migrant Binary Racializes Asylum and Affects Migrants' Navigation of Reception. *Journal of Immigrant & Refugee Studies, 20*(2), 293–306. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1980172>
- Schuster, L. (2003). Common sense or racism? The treatment of asylum-seekers in Europe. *Patterns of Prejudice, 37*(3), 233–256. <https://doi.org/10.1080/00313220307591>

- Silverman, D. (2020). *Interpreting qualitative data: David Silverman* (Fifth edition). SAGE.
- Spilker, R. A. C. S., Kour, P., Bruun, T., Indseth, T., Hussaini, L., Kumar, B. N., Labberton, A. S., Ali, W. A., Syse, A., Olsen, A. O., Qureshi, S. A., Bærug, A. B., & Straiton, M. L. (2017, februar 22). *Helse blant personer med innvandrerbakgrunn*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/helse-innvandrerbakgrunn/>
- SSB. (2005). *Økt innvandring av polakker og litauere*. ssb.no. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv/aar/2005-03-31>
- SSB. (2023). *Krigen i Ukraina ga historisk innvandrervekst*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre/artikler/krig-ga-innvandringsvekst>
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory Research in the Social Sciences*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412984249>
- Strøm, P. (2022, mars 12). *Dette er forskjellene på en flyktning fra Syria og Ukraina*. NRK. <https://www.nrk.no/nordland/dette-er-forskjellene-pa-en-flyktning-fra-syria-og-ukraina-1.15886774>
- Swedberg, R. (2014). Naming, concept and typology. I *The Art of Social Theory* (s. 52–79). Princeton University Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=1674229>
- Sætrang, S. (2016). «Ikke bare en Facebook-gruppe»: En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge. I 83. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2442825>
- Telenor. (2022). *Tiltak i forbindelse med krigen i Ukraina*. <https://www.telenor.no/ukraina/no/>

- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utgave). Fagbokforlaget.
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Todorovic, J. (2016). *Følger av bølger: En poststrukturalistisk metaforanalyse av asyldebatter om innstramminger overfor bosniske og syriske flyktninger* [Masteroppgave, Oslo]. DUO.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/51818/F-lger-av-b-lger.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tønnessen, Å. C., Terje Skjerpen og Marianne. (2012). Politikkenes betydning for innvandringen til Norge. *Søkelys på arbeidslivet*, 29(4), 277–290.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-7989-2012-04-01>
- UDI. (2022a). *Kollektiv beskyttelse*. UDI. <https://www.udi.no/ord-og-begreper/kollektiv-beskyttelse/>
- UDI. (2022b). *Statistikk om Ukrainasituasjonen*. UDI. <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/ukraina/>
- UDI. (2022c). *Tre ulike scenarioer for antall flyktninger fra Ukraina*. UDI.
<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikknotater/tre-ulike-scenarioer-for-antall-flyktninger-fra-ukraina/>
- UDI. (2023a). *Overføringsflyktninger (kvoteflyktninger)*. UDI. <https://www.udi.no/ord-og-begreper/overforingsflyktninger/#link-5326>
- UDI. (2023b). *Spørsmål og svar om beskyttelse (asyl) og asylmottak i Norge*. UDI.
<https://www.udi.no/informasjon-ukraina-russland/krisen-i-ukraina/vare-i-norge/vanlige-sporsmal-og-svar/#link-30184>

- UiB. (2022, mai 25). *UiB har fått 125 nye studieplasser til ukrainske studenter*. Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/aktuelt/154426/uib-har-fatt-125-nye-studieplasser-til-ukrainske-studenter>
- UN News. (2022, mars 21). *UNHCR chief condemns 'discrimination, violence and racism' against some fleeing Ukraine* | | UN News. <https://news.un.org/en/story/2022/03/1114282>
- UNHCR. (2022a). *High Commissioner's message on the International Day for the Elimination of Racial Discrimination*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/news/press/2022/3/62370dc44/high-commissioners-message-international-day-elimination-racial-discrimination.html>
- UNHCR. (2022b, oktober 4). *Situation Ukraine Refugee Situation*. UNHCRs Operational data portal. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- UNHCR. (2023). *The 1951 Refugee Convention*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-are/1951-refugee-convention>
- Utlendingsloven. (2008). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (Utlendingsloven)* (LOV-2008-05-15-35). Arbeids- og inkluderingsdepartementet. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35/*#KAPITTEL_5
- Vabo, S. I., Klausen, J. E., & Askim, J. (2020). *Offentlig politikk*. Universitetsforlaget (NOK).
- Vy. (2022). *Ukrainske flyktninger kan reise gratis med Vy i Norge*. <https://www.vy.no/nn/vygruppen/presse-og-nyhende/pressemeldinger/2022/ukraina>
- Wimmer, A. (2008). *The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory*. <https://doi.org/10.1086/522803>

Vedlegg 1: Informasjonsskriv/samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet «*Flyktningers mottakelse i Norge*»?

Formål og generell informasjon om forskningsprosjektet

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få kunnskap om hvordan flyktninger blir mottatt, inkludert og integrert i det norske samfunnet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Prosjektet er en del av min masteroppgave i sosiologi ved Universitetet i Bergen. Formålet med oppgaven er å innhente kunnskap om hvordan flyktninger som kommer til Norge blir møtt og hvilke tanker personer som arbeider med flyktninger og flyktningspørsmål, gjør seg om innvandring og asylmottak generelt, hvilke utfordringer dere jobber med i tilknytning til flykninger, hvilke utfordringer flyktingene selv kan støte på, samt likebehandling av flyktninger.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta, fordi du arbeider med integrering/inkludering/mottak av flyktninger, eller med å iverksette flyktnings- og integreringspolitikk. Jeg ønsker å belyse mottakelse/inkludering/integrering av flykninger fra perspektivet til personer som selv kjenner godt til problemstillinger knyttet til flyktninger.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i prosjektet innebærer å delta i et individuelt intervju med varighet på ca. 1 time. Intervjue vil dreie seg om temaer knyttet til min problemstilling om flyktningers mottakelse i Norge. Spørsmålene som blir stilt handler blant annet om hvordan du som arbeider med flyktninger, ser på mottak og inkludering av flyktninger, hvilke utfordringer dere kan møte på i arbeidet med flyktninger, utviklinger i fluktsituasjonen til Norge, hvilke prosesser

flyktninger som kommer til Norge går igjennom, samt likebehandling av flyktninger. **Jeg er interessert i subjektive tanker og erfaringer rundt tematikken, på et generelt nivå, og ikke ute etter at du skal evaluere egen arbeidsplass eller gå inn på enkeltsaker.**

Av praktiske årsaker vil jeg ta opp lydopptak under intervjuet.

Det er kun jeg, Siri Rasmussen som vil ha tilgang til lydopptaket og lydopptaket vil lagres på en trygg plattform via Universitetet i Bergen sine tjenester for sikker lagring av personopplysninger (SAFE). **Lydopptaket og personopplysninger om deg vil bli slettet ved prosjektets sluttdato i august 2023.**

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Jeg, Siri Rasmussen gjennomfører prosjektet og min veileder ved Universitetet i Bergen (sosiologisk institutt), Jan Skrobanek er prosjektansvarlig.

Frivillig deltagelse og behandling av personverndata

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Opplysninger om deg vil kun brukes til det formålet som er beskrevet i dette informasjonsskrivet. Alle personopplysninger om deg vil i oppgaven og ved prosjektets avslutning bli behandlet anonymisert, konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det vil slik ikke være mulig å identifisere deg eller knytte deg til prosjektet på noen måte.

Det er kun jeg som vil ha tilgang til personopplysninger om deg. Min veileder og prosjektleder av masterprosjektet, professor Jan Skrobanek, og personer ved Universitetet i Bergen som skal evaluere oppgaven, vil ha tilgang til anonymisert informasjon om deg.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitetet i Bergen har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (tidligere NSD – Norsk senter for forskningsdata) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- **Siri Rasmussen**, masterstudent

Tlf: +47 45 47 09 38

E-post: siri.rasmussen@student.uib.no

- **Jan Skrobanek**, professor ved Universitetet i Bergen og prosjektleder

Tlf: +47 55 58 91 80

E-post: jan.skrobanek@uib.no

- **UiB sitt personvernombud: Janecke Helene Veim**

Tlf: +47 55 58 20 29

Tlf: +47 930 30 721

Epost: Janecke.Veim@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikt sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Jan Skrobanek
(Forsker/veileder)

Siri Rasmussen
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Flyktningers mottakelse i Norge» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju til forskningsprosjektet «Flyktningers mottakelse i Norge»

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Kan du begynne med å fortelle hva du jobber med?

Hvor lenge har du vært i den stillingen, du er i nå

hvor lenge jobbet i feltet

jobbet med lignende problemstillinger tidligere

I hvilken sammenheng er du i kontakt med personer med fluktbakgrunn

Hvordan følger dere opp flyktninger på din arbeidsplass?

Hvordan definerer du ‘flykning’/ hvem kan blir definert som en flyktning?

Definisjon av flykning

Hva er forskjellen mellom flykning og migrant

Hva er forskjellen mellom de forskjellige «typene» flyktning?

Hvilke forskjeller finnes i deres behov for hjelp, deres plikter og rettigheter?

Kan du forklare litt hva deres prosess er fra dere får spørsmål om dere vil ta imot en flyktning, til de ankommer kommunen?

Hvilke forberedelser gjøres

Hva må være på plass

Hvordan ville du beskrive utviklingen av flyknings situasjonen i Norge over tid?

Har utfordringer forandret seg over tid?

Hva er nyeste utfordringene

Hvordan var situasjonen før sammenlignet med i dag

grunnen til forskjellene

(hvordan vil situasjonen utvikle seg)

Hvordan er retningslinjene dere følger fra deres overordnede i dag, i forhold til tidligere?

Hva er de vanlige prosedyrene en flykning må gå gjennom for å få oppholdstillatelse i Norge

for å få tilgang til støtte, service, finansiell støtte, utdanning og arbeid og muligheter for å finne et sted å bo?

Hva opplever du at er det mest utfordrende for flykninger når de kommer til Norge?

personlig bakgrunn – opplevelser, trauma, helse, utdanning

forventninger til det norske samfunnet

Tilgang på arbeid

plikter og krav som er utfordrende

forholde seg til plikter, forventninger, lovverk,

utfordringer i samfunnet generelt

Hva har vært de største utfordringene i arbeidet med flykninger de siste årene?

For eksempel i forhold til ressurser tilgjengelig for å kunne hjelpe

Utfordringer knyttet til internasjonale situasjoner (forpliktelser i EU osv.)

Utfordringer knyttet til migrantenes bakgrunn og behov

Utfordringer knyttet til typer av migranter

Utfordringer knyttet til antall flykninger som kommer

Hvordan flykninger blir mottatt i Norge av befolkningen – utfordrende for arbeidet?
behandling av flykninger

Hva mener du er likebehandling av flykninger innebærer?

Føler du at dere har muligheten til å behandle alle likt?

Noe som gjør det vanskelig å behandle flykninger likt?

muligheter/begrensninger

plikt (flykningsrelatert, institusjonell, politisk eller samfunnsmessig) for å behandle alle likt?

Hvordan kan vi sikre at vi behandler alle flykninger likt?

Når du ser hvordan folk jobber med flykninger i Norge, opplever du at alle flykninger blir behandlet likt?

Hvis ja/nei hvorfor?

grunner til forskjellsbehandling

Dette tema har blitt diskutert veldig mye de siste månedene med hensyn til ukrainske flykninger. Hva synes du om diskusjonen?

Har du fulgt med på debatten?

Hvilke tanker gjør du deg om diskusjonen?

Hva opplever dere lokalt?

Hvordan opplever du at ukrainske flykninger blir behandlet, i forhold til flykninger fra andre steder i verden?

Spesielt hvis du tenker på prosedyrene en flykning må gå gjennom

for å få oppholdstillatelse i Norge, for å få tilgang til støtte, service, finansiell støtte, utdanning og arbeid og muligheter for å finne et sted å bo?

Blir regelverket for flykninger/behandling av flykninger utfordret eller ikke av en gruppe som ukrainerne?

Avslutning

- Er det noe vi har snakket om som du vil utdype eller noe annet du vil legge til?

Vedlegg 3: Vurdering av behandling av personopplysninger, Sikt

Meldeskjemaets referansenummer: 373117

Søknaden ble vurdert 25.10.2022, med følgende begrunnelse:

25.10.2022 – Vurdert

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.08.2023. Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TILLATELSER

Det skal innhentes godkjenning fra UDI til å intervjuere ansatte som arbeider på asylmottak. Personverntjenester forutsetter at denne innhentes før prosjektet starter.

TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke registreres taushetsbelagte opplysninger. Vi anbefaler at dere minner informantene om dette i forbindelse med intervjuene.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

5

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!